

Irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán:
Másféle nyár

Halász Margit: Jézus szíve

Dimény H. Árpád versei

Benedek Szabolcs:
Garniszálló

Orcsik Roland: Holt nyelv

Boldogh Dezső: A gyermek

Horváth Benji versei

Centauri: Jákob botja

Vaszilij Bogdanov:
Ricardo Reis Szibériában

Varga Bence: Szoba kiadó

Purosz Leonidasz versei

Szávai Attila: Startkő

Ayhan Gökhan versei

 Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Hawaii)

Munkatársak: Laik Eszter (próza), Molnár H. Magor,

Varga Melinda, (vers), Boldog Zoltán (kritika, interjú),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Molnos Zoltán** festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

MÁSFÉLE NYÁR

Ez a vers eszköz.

Csak egy percre bérelem ki,
hogy a tudatodra hassak.

Azt tervezem, miként a trójai falovat,
belopjam magam a gondolataid közé.

Azt akarom, szeresd a feletted
tétovázó felhőt, képzelődj
múlt nyarokról, légy bizakodó,
felettébb derűs.

Ha így teszel, ezzel engem is befolyásolsz,
engem, aki azért béreltem ki ezt a verset,
hogy belopja magát a gondolataid közé,
megigazítsa egy félresikerült, izgága mondatodat,
kíváncsi tekintettel fürkéssze a látóhatár alján
bujkáló bizonytalanságot,
felhagyjon a kétkedéssel,
ha a Rákóczi út homályában lenge,
könnyű széllel találkozik,
s arról képzelődjék, milyen jó erre sétálni
ebben a versben,
minden gond és kötelezettség nélkül,
hogy ezt az érzést neked is átadja,
vedd kezedbe,
halld ki belőle a nyár tompa szívverését,
idd magadba illatát.

HALÁSZ MARGIT

Jézus szíve

Pár éve falusi nagynénemtől kaptam egy tő Jézus szívét. Itt van, neked adom, de úgy vigyázz rá, mint a szemed fényére, mondta. Szó mi szó, nagyot nyeltem, mert egyszerre úgy éreztem, kezdő hobbikertész ambícióimat meghaladja a feladat. Fel kell nőnöm hozzá. Úgy értem, nemcsak a viráglocsoláshoz, hanem a virág nevéhez is. Jézus szíve, Jézus szíve, ismételtettem magamban. Hogy jövök én, porszem ember ahhoz, hogy a Debrecen–Budapest intercityn Jézus szívét hurcolásszam egy kopott teszkós reklámszatyorban? Aztán rám tört a félelem, mi van, ha már a vonatutat sem bírja ki a növény, mit kapok én akkor Jézustól, illetve a nagynénemtől. Komoly, súlyos kérdések voltak ezek.

Elhatároztam, mindent megteszek a virágért. Ha kell, életem árán is. Nos, erre a heroikus áldozatvállalásra egyáltalán nem lett szükségem. A vonaton tízpercenként belenéztem a szatyorba, nem lankad-e a szív. Az utastársaim meg is kérdezték, valami kisállat van-e a szatyorban, hogy így nézegetem. Zavaromban azt mondtam, hogy igen, később meg azt, hogy nem. Nem is nagyon kérdeztek aztán tőlem semmit, csak furcsán néztek rám. De visszatérve a növényre: nem, nem lankadt egyáltalán, sőt, a levelei mintha még zöldebben virítottak volna. A széles Hortobágyon azon elmélkedtem, hova is ültetem majd. Minden egyes ötlet mellé jött egy antiötlet. Kételyek között zötykölődve érkeztem meg Zugló vasútállomásra.

Itthon a „na, mi volt” kérdésre rejtélyesen vettem oda: ja, igen, és kaptam ajándékba egy Jézus szívét. Mi az, kérdezte a fiam, valami búcsús kegytárgy? Nem, feleltem, egy gyönyörű növény, különben meg miről beszélsz, református az egész család. Az éjszakám rémálmokkal telt: egy farkas ellopta tőlem a virágot, és futott vele a nagy semmibe. Hideg verejtékben úszva ébredtem, a teraszra szaladtam, de hála Istennek, megvolt a virágom. Két nagy barna lepkét rebbentettem fel, amikor kibogoztam a nedves szatyor gyűrődéseit. Persze, persze, gondoltam,

Jézus szívéen megpihenni nem lehet mindennapi élmény, még egy lepkének sem.

Másnap hajnalban keltem, és hatalmas kérdőjel meredt elém: na de hova ültessem? Az előkertben rózsák vannak, a rózsza köz-tudomásúlag Mária virága, ott lenne jó a fiúnak az anyja köze-lében. De hát ez túl mitikusan hangzik, a virágokat nem szim-bolikus talajba kell ültetni, hanem valós, barna földbe. Víz kell nekik, napfény, talaj és szeretet. Ennyi. Akárcsak az emberek-nek. Minden földi lény itt e bolygón ugyanarra vágynak. Szóval, hova? Szakmailag is megalapozottan szerettem volna hozzálátni az ültetéshez. Maradt hát az internet, s igazi internetkertészhez méltóan az ültetést a világhálóra való csatlakozással kezdtem. Ráklíkkeltam a népszerű kertész blogjára, s csodák csodája, épp a *Dicentra spectabilis* (Valentine), azaz a nagy szívvirág címszó jött ki. Jól sejtettem, jól sejtettem, mondogattam magamban, hogy a nénikém átkeresztelte azért egy kissé a virágot.

A zuglói kertész blogja a nagy szívvirágot árnyéki növénynek nevezte. Félárnyék vagy szűrt napsütés, aha, ennek nagyon megörültem, mert egyetlen aggodalmam volt, hogy esetleg mégiscsak sok fényre van szüksége Jézus szívének. Egy kis tó is jól jönne a közelében, gondoltam, de ne legyen telhetetlen, egy zuglói előkertbe nem lehet csak úgy ripsz-ropsz tavacsokát telepíteni. Különbösen is társasházról van szó, húsz család jóin-dulatától függne a tókérdés. Végül meghoztam a döntést: nem dugom el ezt a csodás virágot. Az előkertbe ültetem, mégpedig jól látható helyre. Aztán naponta bezsebelem a dicsérő monda-tokat, melyektől furcsa módon soha sem csordul túl a pohár. Előkészítettem a talajt, elültettem a tövet, a netről levettem egy színes fotót a szívvirágról, befóliáztattam, egy thai étteremből hozott pálcikára erősítettem, és a kis növényhatározómat a tő mellé szúrtam. Ha lúd, legyen kövér, gondoltam. Azt hittem, a dolog ezzel el van intézve.

Még huszonnégy óra sem telt a kiültetést követően, amikor mentemben rápillantottam, és észrevettem, hogy az egyik ol-dalága lankad. Nyomozásba kezdtem, és pár óra múlva tisztá-zódott a talány: egy kóbor kerti macska csapása épp a szívvi-rágom tövénél vezet át. Nyilván nekiment, és lehasadt a virág szára. Felmerült bennem, hogy egy kisebb erődítményt vonok

a virág köré, mely megvédi a további macskatámadástól, de a szomszédaim elvetették az ötletet. Vigyáznak majd ők a virágra, lessük, nézzük, ne történjen vele több baj. Ebben meg is nyugodtam, beborogattam a sebeit, és lelkesen vártam a gyógyulást hozó másnapot. Úgy lett minden, ahogy vártam, reggelre begyógyult a törött rész. A legígéretesebb az volt az egészben, hogy ami egyszer megtörtént, az másnap valószínűleg nem történik meg.

Ennek ellenére én legszívesebben egy biztonsági őrt állítottam volna Jézus szíve mellé, ki is számoltam, mennyibe kerülne naponta a virág bevédése. Elárulom, sokba. Maradt tehát a leleskedés a hálószoza ablakából, és az ima. Napok teltek el, a virág megerősödött, s ahogy nézegettem a nagyítóval, sok-sok apró hajtás bomladozott a szárvégeken. Az eseménytelen, szürke hétköznapiak azonban nem tartottak sokáig. Egyik este egy hisztiző kisfiút húzott be az anyukája a kapun. Az anyuka egyik kezében a gyermek keze volt, a másikban a fiúcska műanyag motorja, az a bizonyos lábbal hajtós, ami két hét alatt garantáltan kilyukasztja az egyébként is nagyon drága gyermekcipők talpát. A drámai veszekedés csúcspontján értem épp melléjük, amikor az anyuka dühében elhajtotta a motort. Én felvisítottam: a virágom, a virágom, Istenem, na ne! Szeretném úgy folytatni ezt az elbeszélést, hogy a motor szállt, szállt, és... megállt a levegőben. De sajnos nem így történt. A valóságban a motor szállt, szállt, és... nem állt meg a levegőben, hanem két centiméterrel a Jézus szíve mellett landolt. Uhhh! A virág tehát megmenekült. Májusban pedig olyan káprázatos virágözönnel lepett meg bennünket, hogy nem győztünk csodálkozni. Az ablakomból néztem, ahogy az utcán elhaladó emberek megállnak, a virágra mutatnak, és szóba elegyednek az éppen megérkező lakókkal.

A nagynémre gondoltam, aztán arra: Jézus szíve kétezer éve megállás nélkül összehozza az embereket.

DIMÉNY H. ÁRPÁD versei

nyár

Mottó: „Annak a nyárnak a legnevezetesebb eseménye azonban két leánytestvérnek a megérkezése volt” (Mario Vargas Llosa)

honnan jöttetek ti szép szeplős bakfisok
miért itt keringtek a vélt nagy látomásban
néztek s szemmel veritek el sóvárgásunk
ami veletek jött e bágyadt napvilágra

és miért fordul úgy madárka combotok
mint áthajló szavakban utolsó szótagok
miért hiszem láznak a harminchét fokot
és tömjénes szátokért a szám miért sajog

hajatok miért rövidebb és alig szőke
vajon tudjátok-e már hogy mi a szerelem?
blúzkivágásban domborodó kebletek
csupasz rím és ritmusa oly tisztességtelen

*(nagyobbik józan gondolkodású volt omlós húsú
mint az isler de kimódolt lakcímét nem tudom
iskola után megcsípett egy jó állást ő már csak egy
asztalon felejtett levél a másik a húsos szájú kis szöszeke
tánc közben is engedte s ha szorosan magához font
fénytraverzekre támaszkodott a horizont végül egy
lépcsőházban vesztette el valami kígyóettkős
lapterjesztővel barátját az orvostanhallgatót
úgy hívják átmeneti állapot sok gyengéd érintéssel
s míg szüleinél lakott mert nem volt B-terv azt hangoztatta
sosem engedné meg hogy bikiniben lefilmezzék
különféle merész fotók készültek róla az egyiken
kék festék szembéjén a pázrás istennője és egy tükör
keretezi kezek formázta melleit)*

azon a nyáron a mégis és a mégse
azonosítható volt kívül is legbelül
belehökkenem az édes szenvedésbe
s alakjuk beidegződött érintetlenül.

a legboldogabb éjszaka

hiába igyekszik az idő nem
tehet ellenünk semmit sem ma is
csak az számít hogy ő él belőlem
minden más csak kimért póz és hamis

mint a haja amikor nem szőke
gyermeknő szerető kéjhölgy isten
tehén szemű Teréz anya ő se
akar mást csak öle melegítsen

beleillik minden árulása
e történetbe hol az akarat
nem isteni annak földi mása
végleges lett: szívemben nincs harag

eltűnt a városból ahol gyerek
testünkben annyi sóvár szerelem
premier plán egy filmből ég veled
csupasz test s az ízed is idegen

*(pár évre rá amikor a bocsánatkérés utcai szállodához
érve ott állt komoly képe félig ismerősen szemlesütve
mosolygott de sápadt volt a bőre hol van karmazsin
paplanvarrások selyem pongyolád s a furcsa kérdésre
szürke hideg lett szeme kékje s mint aki varázsolni kezd
két karját felemelte vörös körmű ujjai reszketve majdnem
visszabontották a szövetcabátja alatti perkálblúzt aztán egy
taxi tért be lámpáiból sóvár fény ömlött a fákkal
szegélyezett út minden épületére)*

Dimény H. Árpád

ne tudja meg hogy mitől féltem én
az ágy szétdúlva a padlón pohár
feje fölött egy nevetséges kép
gyöngözöld tájban rezgő testű pár

*(csókoztam hagyta simogattam
a testét ideadta de a láthatatlan
távolságot fenntartotta nagyon
karcsú volt szép és arányos
minden tagja ágyéka kis bozótja
alatt világosabbja mert bőre olajbarna
de hallgatta hogy szól testén csókjaim
cuppogó dala s fülébe Neruda
szerelmes szava egyszerre óda-elégia
lilaságokkal tarkítva hogy ez a legboldogabb
éjszaka s hogy senkit se annyira)*

csipke lebegett utána s ringott
csípője nem úgy mint ki halni még
italért indult megfordult és ott
adta elő az új tündérmesét

hogy utazni fog mert már nem boldog
de eltölt velem egy-két éjszakát
ki tudja még mit össze nem hordott

aztán elhagyott s megette a rák

csak egy tánc...

nem volt a feleségem csak
románcfeleségem amikor
megláttam kértem miért van
feketében hisz nyári kék derű
tán szerelmünk véget ért s dal
búsul helyetted emlécskéidért
fehéren világító térdedért mellyel
szerelmet osztasz most védekezésképpen
csak úgy otthagysz én nem doblak el
mégsem csak engem asszonyaim
hízlegek magas karcsú tested
húrjain idézlek egyetlen pasassal
sem akarsz összeállni tudtál
a szavakkal bánni talán attól
a színésztől tanultad akinek
farkasmosolya mikor elmentünk
moziba s a képernyőn ő a régi sérelem
azért vacsorázni eljöttél velem az ételek
közt hatásszünet váratlan villanófény
tüzet kértél majd kibökted a szakítás
mindig megvisel aztán mégis el és hozzám
fel dohányoztál de a csókod jóízű csöppnyi
rúzsod s még a bornedű nem jutott idő hogy
lehúzd a zoknit lábaid elé térdelve segítettem
le a harisnyád bugyid kezem esetlen meleg
has hűvös hát úgy bújtál testemhez mint
fatörzshöz mikor bújócskát játszanak
te vagy a hunyó testünk egymáson
ringott mint hajó nem voltál feleségem
csak románcfeleségem s bár többször
lefeküdtünk már csak mozgás volt
valami halkuló zenére s nekem továbbra
is csak valaki maradtál a győztesek bölcs
mosolyával írom nincs bennem már élet
ne forgolódj ágyadban kislány ismered
dallamát búcsúzenénknek a szív csak szörcsög
s a nyálkás testek egymáshoz érnek

BENEDEK SZABOLCS

Garniszálló

(részlet egy készülő regényből)

Huzamosabb ideje úgy alakult, hogy a pénteki ivászatok végére, szombat hajnalra csak kettesben maradtak. A többiek hazamentek, és utána ők olyasmikről beszélgettek, amelyek merészségén Kata mindig meglepődött. Krisztián nagyon őszintének mutatkozott. Maximális erőbedobással tartotta magát az okos, agilis és hedonista üzletember képéhez, azon figurakéhoz – akiket az amerikai filmekben Leonardo DiCaprio és Tom Cruise szokott alakítani, és Bret Easton Ellis ír róluk regényeket. Krisztián irodalmi ihletettséggel ecsetelte a különböző szeretőivel megégett kalandokat – merthogy elmondása szerint több is volt, azonban momentán egy sincs, mivel egyszerűen nem érez késztetést újabb nők megszerzésére. Egyszerűen túl van rajta, nem jelent semmiféle adrenalin – magyarázta Krisztián a számtalan kiürült sörösorsó fölött –, de az is elképzelhető, hogy szimplán kiégett, unja már az egészet, és különben is, sokkal tisztább az a képlet és szituáció, amikor az ember elmegy egy szolgáltatóhoz, és azt kapja, amit (itt talán amiért jobb lenne) fizet. Nincsenek utána titkos telefonálgatások, SMS-ek, e-mailek, kapkodva megszervezett és lebonyolított randevúk, sértődések és engesztelések, a nő se kezdi el magát méregetni Krisztián feleségéhez, és nem kérdezi meg unos-untalan, hogy amaz miért jobb nála, és amennyiben nem, akkor meg miért nem hagyja el, satöbbi, satöbbi. Az egészet üzleti alapra kell helyezni, és mint tudjuk, az üzletben nincs barátság.

Azt is elmondta, hogy a szeretőivel lakásokba járt. Persze nem valamelyikükébe. A szeretői többsége hozzá hasonlóan családos volt, rendezett körülmények között élt. Némelyikből ki se nézné az ember, mire képes. Lenőtt hajú feleségek és suhogó tréningalsót viselő háziasszonyok, akikből a titkolózás meg a tilosban járás kihozza a vadállatot.

– A legintenzívebb szexuális élményeimet velük éltem át. Elképesztő, mi mindent megcsinálnak. Tisztára, mintha pornófilmben szerepelnék.

– De hol ismerted meg őket?

Krisztián fölényesen mosolygott.

– Bárhol föl lehet ilyen nőket szedni. Az interneten is. Van egy külön oldal arra, ahol nem független emberek keresnek szeretőt.

Kata megcsóválta a fejét.

– Undorító. Van, aki ilyesmire vetemedik?

– Már miért lenne undorító? Valahol meg kell ismerkedni. Ha az ember nem kapja meg otthon, ami kell neki, akkor megkeresi másutt. Ez teljesen magától értetődik. A másik fél hiába pampog, hogy őt megcsalták. Abban ő is vaskosan benne van. Én se kalandoznék összevissza, ha a feleségem...

Legyintett.

– Nem ez az undorító. Hanem, hogy az ilyesmit az interneten kell keresni. Ahelyett, hogy őszintén szembenéznének, és ki-mondanának dolgokat, inkább újabb hazugságokba verik magukat.

– Ne légy naiv, Kata. Ez annyira kislányos gondolkodás. Az egész élet hazugságokra épül. Miért lenne a házasság kivétel?

Aztán Krisztián elmondta, milyen lakásokról van szó. Általában egy-, esetleg másfél szobás garzonokról, amelyeket befektetési célból vásárolnak a tulajdonosaik. Aztán kiadják őket. Nem albérletbe, hanem bűvőhelynek. Sokkal jövedelmezőbb üzlet. És bizonyos szempontból biztonságosabb is. Alkalmi vendégek érkeznek, pár órára, akik kínosan ügyelnek arra, hogy ne hagyjanak maguk után nyomot. Egy hét alatt meg lehet keresni annyit, amennyit egy hónap alatt egy albérlő fizetne.

– Csak beütöd a böngésződ keresőjébe, hogy bűvőhely, és egy csomó találat kijön. De bizonyos időszakokban, például péntek délután még így is alig találni megfelelő helyet.

Ezúttal nem péntek délután volt, hanem éjszaka. És Gábor nem búvóhelyről, hanem szállodáról beszélt. Kata, mintha rosszul hallott volna, rá is kérdezett, amire Gábor azt felelte, igen, valóban mehetnének lakásba is, de az időpont most nem igazán alkalmas rá. Ilyenkor, éjfélt után egyetlen tulajdonos sem érzi akkora bombaüzletnek a dolgot, hogy kimásszon az ágyából, és odajöjjön átadni a kulcsokat. Különbén is, ezt mindig előre, időpont-egyeztetéssel kell lefoglalni.

– Majd legközelebb olyanba megyünk.

Kata vágott egy fintort. Hogy mire, azt maga sem tudta. Gábor az utca sötétjében nem vette észre.

- A szállodát is előre le kell foglalni.
- A szállodában általában van szabad hely.
- És egész éjszakát kell fizetni.
- Ez nem olyan. Itt lehet pár órát is.
- Tényleg? Honnét tudod?
- Tudom.

Kata nem firtatta.

Három vagy négy sört ivott, volt benne némi nyomás, ám nem érezte magát részegnek.

Nem amiatt vágott bele.

A megismerkedésüket nem számítva, ez volt a harmadik alkalom, amikor Gáborral találkozott. A tézis szerint az első randvún nem szabad lefeküdni. A másodikon már lehet. A harmadikon muszáj.

Kata elsőre nem akarta megadni a telefonszámát. Azt se engedte, hogy Gábor elkísérje a házukig. Az utca elejéig igen, tovább nem mehetett. Elvégre hajnal van, pirkad, most már nem fenyegeti veszély. Gábor ezzel nem értett egyet, mondván, a legtöbb rablótámadás ilyenkor, hajnalban szokott bekövetkezni. Mint ahogy az is tudvalévő, hogy a legtöbb ember a nap ezen szakaszában hal meg. Egyszerűen a hajnal veszélyes üzem, óvatosan kell vele bánni. Kata rászólt, hogy ne beszéljen ilyenekről.

Amire Gábor azt felelte: ha valamiről nem beszélünk, az attól még létezik. Nem szabad elmenekülni a tények elől. Az életet minden oldalával, árnyaival együtt kell ismerni és szeretni.

Mindez nagyon konyhafilozófiának hangzott. Mintha az internetről vagy egy életmódmagazinból olvasná. Ennek ellenére – gondolta pár perccel később Kata, amikor a lépcsőházban fölfelé imbolygott a lakásukhoz – volt a pasasban valami egyedi. Nem beszéltek sokat, amit Kata különösen díjazott. Gábor nem akart mindenáron tetszeni, nem kellett magát, nem beszélt lyukat a hasába. Abból a pár mondatból viszont, amit váltottak, kiderült, hogy okos és intelligens. Talán még a férjénél is okosabb és intelligensebb, pedig Kata azt mindig elismerte, hogy a sok rossz tulajdonsága mellett Bálint nagy koponya. Más kérdés, hogy a mamlaszsága, az infantilizmusa és még ki tudja, mi miatt, nem jutott messzebb egy minisztériumi íróasztalnál, amely mögött lassan két évtizede ült, és bámult ki naphosszat ugyanazon az ablakon, az előrejutás legkisebb reménye nélkül.

Gáboron egyáltalán nem látszott, hogy az elutasítás elrettentette volna. A mobiltelefonját, amelyet a kezében tartott, hogy belepötyögje Kata számát, visszacsúsztatta a zsebébe, elmosolyodott, és annyit mondott:

– Még úgyszólván fogunk találkozni.

Kata megfordult, és elindult az utca belseje felé. Nem látta értelmét magában se tiltakozni, mert úgy sejtette, a pasas igazat beszél.

Míg elért a házukig, végig magán érezte a tekintetét.

A lakásban csönd honolt. Végtelen, áthatolhatatlan, megrögzött csönd. Kata, amennyire tőle, vagyis az elfogyasztott ital mennyiségétől tellett, igyekezett minél kisebb zajt csapni. Az előszobában ledobálta a ruháit, közben majdnem feldöntötte Bálint biciklijét. Morogva bement a fürdőszobába, megnyitotta a csapot. Ahogy engedte magára a vízsugarakat, azon járt az esze, miről beszélgetett Gáborral.

Nem jutott eszébe semmi. Sem akkor, sem később. Ez az első néhány mondat teljesen kiesett. Annyi rémlett az egészből, hogy

ekkor már tudta, Gábor történész, mégpedig elég sikeres, nemrég írt egy könyvet, amit nagyon sokan megvettek. És azt is tudta, hogy elvált, de aztán visszament a feleségéhez. Megint eljött onnét, utána ismét visszaköltözött. Most újra együtt élnek. Van egy gyerekük.

Afféle se veled, se nélküled házasság az övék.

De legalább van benne kaland, és van benne tűz.

Az első mozdulat, amellyel Kata az öléhez irányította a zuhanyrózsából kiömlő vizet, még bizonyára öntudatlan volt. Ezúttal azonban nem rántotta el. Hátát a csempéknek vetette, behunyta a szemét. Nem gondolt semmire és senkire. Elengedte magát, és élvezte a pillanatot.

Az orgazmus és az előtte lévő zajos ismeretlenség boldogságával bújta az ágyba. Bálint fölébredt, és megkérdezte tőle, minden rendben van-e. Kata azt felelte, igen. A következő pillanatban már aludt.

Amikor néhány nappal később kilépett az irodaház ajtaján, és az utca másik oldalán megpillantotta Gábort, úgy tett, mintha csodálkozna. Holott – és ebben ekkor már egészen biztos volt – várta ezt a találkozást. Ráguglizott Gábor nevére, megnézte, milyen könyvről van szó, és megtalálta az intézeti honlapját is, rajta a munkahelyi telefonszámával és e-mail címével.

Akár írhatna is neki.

A könyv nem különösebben érdekelte. A férje hóbortjait tisztelte, időnként még tetszettek is neki az innen-onnan beszerzett és letöltött filmek, amelyeket előszeretettel mutogatott Kátának is, de ő nem érezte a magáénak őket. Világéletében úgy gondolta, hogy mindenkinek meg kell találnia az életben azokat a területeket, amelyeken jól érzi magát. Ezeknek azonban egy kapcsolatban nem kell fedniük egymást. Egy kapcsolat működőképessége nem ezen áll vagy bukik.

Kata nagyon igyekezett, hogy ne piruljon el.

– Honnét tudod, hogy ebben az épületben dolgozom?

Gábor elmosolyodott. Kisfiúsan csibészes mosolya volt.

– Tudod, az a helyzet, hogy három lehetséges módját találtam ki a következő találkozásunknak. Az egyik, hogy odajárok rendszeresen a kocsmába, és reménykedem, hogy előbb-utóbb fölbukkansz megint. Aztán azt gondoltam, hogy egyrészt nem vagyok ennyire türelmes ember, másrészt nem akartalak téged se zavarba hozni a kollégáid előtt. A másik mód az lett volna, hogy a házatok előtt ácsorgok, de ezt sem tartottam célravezetőnek, több okból sem. Föltételezem, hogy te sem örültél volna neki. Így hát maradt a harmadik, egyben a legkevésbé kockázatos megoldás, és megkérdeztem a bátyádat, melyik cégnél dolgozol. Nyugi. A kérdés úgy hangzott el, hogy a bátyád semmiféle célzatosságot nem hallott ki belőle. Mintegy mellékesen kérdeztem. Mintha épp csak eszembe jutott volna.

Mire Gábor a monológ végére ért, Kata azt vette észre, hogy ő maga is mosolyog.

Kávézóba mentek, két sarokkal arrébb. Kata útközben, egy kárpuljba behúzódva, nagyon ügyelve arra, hogy az utca zaja ne hallatszódjon be, fölhívta Bálintot, mondván, bent kellett maradnia túlórázni, úgyhogy nem tud menni a gyerekekért, akik azon a héten épp az iskola szünidei táborában múltatták a napokat. Bálint morgott, hogy ezt Kata hamarabb is mondhatta volna, mert akkor korábban indul el a munkahelyéről, hazaviszi a biciklit, és utána megy vissza a gyerekekért. Így viszont ott kell hagynia a biciklit a minisztérium udvarán, reggel pedig villamosozhat. Kata sajnálkozott, hogy így alakult, azzal kinyomta a telefont.

– Szerencsére – mondta Gábor – a munkára sok mindent rá lehet fogni.

Kata elengedte a füle mellett a mondatot. Nem tudta eldönteni, hogy a férfi fricskának szánta-e, vagy egyszerűen közölte a tényállást.

Különben meg igaza volt.

- Neked nem kell sietned haza?
- Nekem is akadt egy kis túlórám.

A túlóra meglehetősen hosszúra nyúlt. Mire fölkeltek az asztal mellől, Kata úgy érezte, degeszre ette magát flódnival és rétes-sel, és a vérnyomása is az egekben táncolt a két csésze tejeskávé után.

A második randevú ebédszünetre esett. Egy jócskán elhúzódo ebédszünetre. Miután rendezték a számlát – szigorúan felesben, ehhez Kata ragaszkodott –, a mosdó előterében összefutottak. Ott, a falnak támasztott partvis, felmosórongy és egyéb takarítóeszközök zsibbasztó közelségében csókolták meg először egymást. Könnyű, futó csók volt, épphogy valamivel hosszabb a szájrapszínál, a helyzet nem tett többet lehetővé. De csók volt, ez kétségtelen.

Mikor húzták ki neki utoljára úgy a széket, hogy kényelmesen le tudjon ülni? Mikor kísérte őt valaki utoljára haza? Mikor kérdezték meg tőle legutóbb, hogy mihez van kedve, mit szeretne enni meg inni? Egyáltalán, mikor járt utoljára úgy vendéglátóhelyen, hogy annak semmi köze nem volt a munkájához és az éppen futó projektekhez?

Amikor Kata hazaért, és meglátta Bálintot a kanapén terpeszkedni, egy B kategóriás horrorfilm előtt, egyszerre érzett szánalmat és undort. Nem is konkrétan a férje iránt. Inkább az iránt, ami az életüket, kettejük életét körbelebegi.

A harmadik randevúra péntek éjszaka került sor.

Kata azt mondta Bálintnak, hogy a kollégákkal megy lazítani. Ezúttal azonban nem Krisztiánék törzshelye felé tartott. Éjszakába nyúlóan söröztek Gáborral a kerület másik végében, egy olyan kocsmában, ahol Kata még soha nem járt, de első pillantásra nagyon szimpatikusnak tűnt.

gyermeki puszi, amit Bálinttal szoktak olykor-olykor a hébe-hóba szex közben egymásnak adni.

Kata később megint megpróbált visszaemlékezni arra, hogy miről beszélgettek, ám nem volt képes fölidézni a részleteket. Voltaképpen nem beszéltek semmi konkrétumról, és beszéltek mindenről, ami csak eszükbe jutott. Ha mindketten nők lettek volna, azt lehetne mondani, hogy fecsegték. Esetleg hogy csa-csogtak. A nagy sorskérdések bizonyára éppúgy szóba kerültek, mint az, hogy melyikük szereti édesen és melyikük borsosan a káposztás tésztát. Nem az volt a lényeg, amit mondanak. Hanem az, ahogy mondják.

A második korsó sör után Kata azon kapta magát, hogy nevet. Nem mosolyog, nem kuncog, kacag. Hangosan, szívből, őszintén.

És amikor Gábor éjfél után megkérdezte tőle, ne menjenek-e el valahova, ahol csak kettesben lennének, Kata számára teljesen természetes volt az igen.

Nem kérdés volt (ez), de nem is egy mindent elsöprő kijelentés. Hanem vágy. Mindkettejük vágya. Gábor egész pontosan úgy fogalmazott, hogy nagyon szeretné, ha elmennének most valahova, ahol kettesben lehetnek.

– Félre fogok dugni – futott át Kata agyán, és furamód örömet és megkönnyebbülést érzett.

Egyedül az a kérdés ötlött föl benne, hogy hol. Nyilvánvaló, hogy egyikükhöz se mehetnek. Hozzá akkor sem, ha Bálint után nem volna otthon. Egyébként lehet, hogy nincs is. A gyerekeket csak holnap reggel hozzák haza a nagyszülők, és Bálint motyogott valamit, hogy talán fölhívja Árpit, megkérdezi, nem ülnek-e be valahova.

De akkor sem. Az az ő lakásuk, a közös életük, amihez Gábornak semmi köze. Ez most egy egyéjszakás kaland. A főiskolán, a vidéki megyeszékhelyen, meg miután fölkerült Budapestre, még azelőtt, hogy megismerkedett Bálinttal, akadt egy-két ilyen. Nem kétséges, tetszik neki a pasas, ám nem szerelmes belé, és

nem is készül arra, hogy az legyen. Mindketten tudják, miről szól az egész.

Természetesen Gáborhoz sem mehettek. Az is kiderült azonban, hogy ez csupán Kata számára kérdés. Gábor tudja jól a választ.

Ezek szerint valóban tapasztalt, sokat látott férfi.

A szálloda kívülről meglehetősen lepukkantnak tűnt. Katának a főiskolás korában elolvasott Márquez-regények garniszállói jutottak eszébe. Kint várakozott, amíg Gábor elintézte a szobafoglalást. Megfordult a fejében, hogy elmegy. Aztán arra jutott, hogy nem volna jó ötlet. Szemétség lenne. Jól kitolna a pasassal, amire nincs semmi indoka. Nem most, hanem legközelebb tenné meg. Mert abban biztos volt, hogy meg akarja, és meg fogja tenni. Akkor pedig essenek túl rajta mielőbb.

Belülről már – legalábbis ahhoz képest, ami az utcáról látszott – egészen elfogadható volt. Tisztaság, rend, ízléses berendezés. Nem a legmodernebb és a legelegánsabb, de megteszi.

A szoba az első emeleten volt. Az épületben teljes némaság honolt. Mintha rajtuk kívül senki nem lett volna benne.

– Melegem van. Megfürdök – mondta Kata, miután a kicsit régies, de egyébként jó állapotban lévő franciaágy mellett csókolóztak egy sort.

A fürdőszobában vette le a ruháit. Jobb híján a törülközőtartóra akasztotta őket. Kilépett a bugyijából, és megengedte a vizet.

Elhúzta a zuhanyzófüggönyt. Szappanozni kezdte magát.

Nem hallotta, hogy a férfi mikor jött be a fürdőszobába. Még nem ért hozzá, ám Kata már érezte, már tudta, hogy mögötte van. A zuhanyrózsát fölakasztotta a tartójára. Most mindkettükre folyt a víz. Kata sóhajtott, és előredőlt. Gábor megfogta a csípőjét, és hátulról beléhatolt.

Törülközés közben jutott eszébe, hogy nem védekeztek. Pedig volt a táskájában óvszer. Az irodából hazafelé menet vette. Oda-haza nagyon ügyelt arra, hogy ezúttal ne hagyja szokás szerint nyitva a táskáját az előszobában. Bálint elmegy mellette, vet rá egy pillantást, és észreveszi. Ki tudja, időnként talán bele is szokott túrni. Kitelik tőle. Egy zárt táskához azonban biztosan nem nyúl.

A második aktusra a franciaágyon került sor. A röpke idő alatt, amit Kata egyedül töltött a fürdőszobában, Gábor félrehúzta az ágytakarót, és fölkapcsolta az éjjeliszekrényen lévő kislámpát. Erről Katának megint a garniszálló jutott eszébe, ám úgy döntött, nem törődik vele.

Mindenesetre a második menet előtt elővette az óvszert.

Amikor meglátta, Gábor elmosolyodott. Katának úgy tűnt, mintha mondani akarna valamit. Végül semmit nem szólt. Kis mosollyal az ajkán, de engedelmesen fölhúzta.

Jobb ez így – gondolta Kata. Annak idején megúsza. Ezúttal viszont nagyobb a tét.

ORCSIK ROLAND

Holt nyelv

Elköltözött a cigány család
a szomszéd házból.
Üresen kong a száz-
éves, ráncos épület
alagsori garzonja.

Csillogó üvegcserepek
fogadtak reggel
szanaszét a járdán.
Éjjel valaki betörte a dupla
szárnyú ablakokat.
Véres nyakú balkáni
gerle a szilánkok közt.

Akárhányszor kiléptünk
a kapunkon, kíváncsian
közeledtél a galambhoz,
hosszasan vizsgáltad a vér-
pecséteket a szürke járdán,
mint egy holt nyelv elfeledett,
vörösen kiáltó jeleit.

A szomszédok úgy
kerülgették a dögöt,
mint valami ősi átkot.
Két nap után kimentünk,
hogy eltakarítsuk a járdáról.
Irtóztam hozzáérni
puszta kézzel; elővettem
a tárolóból az ásót.

A rügyező meggyfa alá
temettem az udvarunkban.
Közösen tapostuk keményre
a földet a galamb fölött.
Egy ideig csendben figyelted
a rögtönzött sírt.
Majd, mintha beleástál volna
a keményre taposott hallgatásomba,
nyugtalan lettél.

BOLDOGH DEZSÓ

A gyermek

Meg kell hagynunk, elég sok mindenre emlékszel születésed körülményeivel kapcsolatosan. Az ember, állítják, közel háromszázéves koráig még szoros, majd egyre lanyhuló viszonyban áll az „aranykori édeni állapottal”, amelyből előbb-utóbb kiűzetik. A megtestesülés és a világekorszakok pusztulásai után a magát újjáteremtő szellem eredendő teljességei között ismét világok végtelensége örvénylik, „Allah hetvenezer fátyla”, amelyeken jó esetben csak a halott vagy a születő láthat egy pillanatra át, mielőtt széttűnne, sohasem volt nem-levővé, vagy ami strapásabb, emberi burkot növeszt, és felejtést gyakorol egy életen keresztül, hogy aztán ismét soha nem-levő legyen. Hogy miért van így, fogalmad sincs, csak annyit mondhatunk, elég sok fölösleges dologra emlékszel születésed körülményeivel kapcsolatosan, hisz bolond zöldember lehattél már a világekorszakadéka lépés előtt is...

Megérett benne az igény – változtatnia kell! Felhagy a cigarettával természetesen, korán fog kelni, madárkórus kíséri majd kocogás közben, kecsketejet iszik, építeni kezdi karrierjét, és megcsinál naponta legalább ötven fekvőtámaszt. Lakása tisztaságára is jobban ügyel, asszonyt keres a házhoz előbb-utóbb, hisz elmúlt a sólymos ifjúkor, valamint irodalmi tevékenységeket is folytat üres óráiban, mintegy hobbi gyanánt. Tisztességes családapa, megbecsült értelmiségi, szerető, vidám férj lesz. Azt a kb. tíz-tizenöt kiló felesleget mindenesetre hamar leadja majd.

Nagynénjééknél járt újra, az ismeretlen városban, hanyag, kószáló impresszióit rendezgette magában, tudta, hogy el ne tévedjen, a „Jézus szeret téged” spréfeliratnál kell befordulnia a piacról visszajövet... Még miniruhás nők, olvadó panel mindenütt, a gazdag negyed felé zsalugáteres, mediterrán házak...

El kéne utazni, gondolta, de minimum Uddiyánáig, megnézni a bálványbuddha lábnyomát, csimbókos hajú szenteket, öreg scooterrel sodródni a kínai partok közelében... Könyörögni kellene az istenekhez és az elemekhez, nem tudta miért, el kéne szabadulni a világból, mint tették, azt hitték, a hippik, a lomhák, eszmék nélkül élni, fokhagymát vacsorálni, beleeevezni a csillagok nyüzsgő képtelenébe... Sírköveket faragni és adni el ezerszeres haszonért. Égszínkéek széncinkék énekére ébredni reggelente. Mászkálgatni kellene, nyugalmas vizeken leginkább, loholva fulladva ki, partravetetten, egy távoli térben...

Hazacipelt nagynénje parancsára egy nyolckilós görögdinnyét (amely azóta is a tompán ketyegő hűtőszekrényben hűsöl és ketyeg), megpróbált egy zizegő transzformátorháznál rágyújtani élete első cigarettájára, de persze köhögőrohamot kapott...

„Tízezer év távlatából üdvözlöm!” – írta neki többször is démonikus ismerőse, jó néhány esztendővel később, amikor már mindketten otthagyták az eldugott szanatóriumszerű munkahelyet, és az ország távoli pontjairól leveleztek egymással. Megismerkedésük idején már túl volt számos kirúgáson, elkezdett, félbehagyott tanulmányokon, miként a legtöbben, akikkel együtt kallódott az ifjúkor beköszöntével, amikor is a felnőttvilág váratlan eseményei mégiscsak végre meglibbentették előtte Maya egyszem, vagy Allah hetvenezer fátylát, annak ellenére is, hogy épp akkoriban, egykori osztályfőnökével összetalálkozva, néhány perc csevegés után, aki – emlékszik, a különféle idomítási ünnepélyeken, mint csapat- vagy rajvezető velük együtt szintén az elnyomó rendszer vörös nyakravalóját viselte – laposan végigmérve őt csak annyit mondott: „Hát fiam, tudja, nem lehet mindenkiből egyetemi tanár...”

HORVÁTH BENJI versei

INDULATSÉTA

és elmúlt már a kolozsvári váltás,
hogy körbeért a budapesti is,
így kezdődik el megint ami következik,
rendet csinál a vasárnapi könnyű,
hogy áldott legyen ez a szombat este
és hála annak ami el lett cseszve,
legyen új törvény, majd az is legyen régi,
és haljon meg a remény először.
záruljon aztán nyíljon meg a kör.
indítson három sörrel el haza a bánat,
de állítson meg a sarkon a szeretet,
hogy még nincs vége semminek, hülyegyerek.

MÁSNAP

és este, reggel, harmadik nap.
könnyű eső, vékony fények,
megint itt a meggyfák alatt,
uram, kicsit durvábban élek,
reggel, este, vége a nyárnak.

meg nem értelek én, másnap,
a testek, a szájak, a révedések
ahogy kibomlanak, összefutnak,
én már el nem hagylak téged,
meghalok és újra látlak.

szememben a táj feltámad,
fekete lapon a fehér vétkek,
csipkés hajnal, sötét madarak,
és újra elkövetem őket.
sétáltatom a mániámat.

nem alszanak az átkozottak,
mondták és én nem hittem,
eltévedtem káprázatokban,
ezer csillag robban, a fejemben
nincs szünet, nem élünk halkán.

vezess engem, paranoia-szerda:
mindig el kell mennem innen,
mindig az utolsó előtti ima,
a tizenhárom alatt születtem,
aki meghalt nem hal meg soha.

emlékszem rá, ahogy magamra,
befogadtam a sötétet a fényben,
üres zsebbel, este, reggel, vissza,
hogy menjek, azért jöttem,
másnap, te vagy a bőrömrre varrva.

PERFECT DAY

az enyém a másnap.
amit vetsz azt aratsz,
mondja benne lou reed,
megveti lábát, körülnéz,
kér még egy poharat.
nomádok viszik a nyarat
valamerre, vissza, délre,
hegedűjükön zenél a szél.
az úré a föld és annak
teljessége, idézte apám
az írást, emlékezz fiam,
ha többé vissza nem is térsz.
hallgat bennem a hiány,
mielőtt feleszmél és lesújt.
előbb-utóbb levágnák
az összes király fejét.
láthatatlan láthatóvá,
lélek testté, pont úgy,
ahogy összedől némán,
mihelyt megszólal az új,
a régi leviathán.
nincs földem nékem,
csak a férhetetlen
áradat, a villanás
hajnalban, nézz rám,
uram, imhol vagyok,
a te hűtlen szolgád,
tétova és tetovált,
add nekem poharad,
mert enyém a másnap.

VELEM VAN

csak állok itt a tizennégyesen,
nézem ahogy visszajött minden.
aztán mégsem. kéne valami,
hogy elsimítsa kedvem, fű, fa,
vihar utáni reggel, mindegy nekem,

csak szédület legyen, csak szerda,
csak cukorkoponyák, keserű
trombita, boldog beállítás. legyen
újra, múljon el minden gyorsan,
más legyél, nakonxipán, te kurva.

én nem kereslek többé, letűnt csillag,
kevésbé óvakodva kéne. legyen
a kudarc az egyetlen mentség,
és égjen az égig minden kéve.
legyenek a veszettek nyugodtabbak.

*

csak elegánsan tessék abuzálni,
hazudni igazat, nézni hogy tüzet
szít, és hagyni őket mind kinyílni.
velem van vér és játszma, sír és ív,
keringő testek képületében a π .

CENTAURI

Jákob botja

(részletek egy készülő regényből)

EGY GÉSA JÓ TANÁCSA

Persze korábban is voltak zűrök – zűr az mindig van –, és egy a mostanihoz hasonló kalamajka kapcsán, két szerkezés között Chieka elmesélt egy példázatot. Gyakran szórakoztatott rövid fabulákkal máskor is, ez alighanem az ázsiai néplélekből fakad, általában nem is igen értettem, mit akar velük, viszont ebből is látszik, hogy Chieka nem akárki. Egy kis filozófus. Ha csak három percre találkoznál vele, akkor is tudnád, hogy ő nem egy közönséges gésa.

Nem. Ő nem az a festett héja, mint a szajhák zöme, inkább egy kis műalkotás, a természet remeke, egy gyöngyszem, s nem kell rá festék, száz kősöntyű és kölni, hogy szépnek lásd, szóval, ha bajban voltam, erősen vigasztalt. A maga módján. Példázatokkal. Azon az estén, amit most állandóan visszahoz az emlékezet, két békáról mesélt.

Mindkettő tejes vödörbe esett. A bölcs béka hamar belátta a sorsát. A másik meg – aki hozzám hasonlított – az abszolút reménytelen helyzetben is egyre csak vergődött. Első ránézésre ez a vergődő második, az ostoba tűnik rohadt szerencsétlennek, csak-hogy pár óra múlva a vergődése vajat köpül a tejből. Talán maga is megdöbben, hisz bárhogy küzdött is, valójában már nem volt reménye. Pár percig még csodálkozva áll a vaj tetején, aztán hopp, kiugrik, s agyó, éli világát a közeli rizsföldeken. Viszlát, dézsza! Na és a bölcs? Nincs szájalmasabb nála, ott lebeg végkimerülésig, míg alá nem merül abban a tudatban, hogy nem volt mit tenni, viszont a halál után a nagy mennyei lép vagy az emberi létforma várja. Ezt még én is értettem: ha igazán nagy szarban vagy, az sem érdekes, érted-e, mit és miért teszel, csak tedd. Nyakadon a hurok? Éppen akasztanak? Rúgkapálj, míg tart a levegőd! Ki tudja? Hátha épp akkor, épp a rugdalózásodtól dől ki a bitófa. A törvény

is azt mondja: ha elszakad a kötél vagy a bárd elakad a csigolyádban, szabad vagy. Bármit tettél azelőtt, attól kezdve semmis.

– Épp ilyen béka vagy, Jack – mondta Chieka a halántékomat simogatva.

Máskor is így mesélt. Ülbe vette a fejem, s még ha egy szót sem értettem a fabuláiból, a testmelege akkor is megnyugtatót.

Piros szobácskájának sarkában ide-oda imbolygott a jó két láb magas, narancssárga rizslámpa, tétován szállt a füst, a kazettás mennyezet pedig meghajlott kissé, akár a kátránypapír a hőségben. Utóbbi valószínűleg az ópium miatt láttam így. Ám mikor elhajlanak előled a falak, álmosan hullámzik a mennyezet, mint nyári délutánon az öböl vize, mosolyognak rád a gyertyák, valamiként épp a fantázia nem működik. Amúgy bármit elképzelek, ha akarom, ám akkor az egész fabulából csak a langyos vizű rizsföldeket láttam.

– Nem baj, ha vergődsz – folytatta Chieka –, vergődj csak. Meglásd, megköpülöd azt a tejet, kijutsz a dézsából.

Chieka az egyetlen, aki egy ilyen butuska példázattal levesz a lábamról, merthogy nemcsak szóval szól hozzám, hanem a testével is. Augusztusi nap sem éget úgy, mint a combja, az ujjja viszont szellőként járja az arcom. A hangja fehér, puha és titokzatos, akár a Golden Gate-en gomolygó köd hajnalban. A füstölő illata összegomolyog az ő díszkrét rózsairatáival, óvatosan még a szemem is lefogja, ki ne nyissam véletlenül, és egyre csak simogat:

– Vergődj csak, vergődj, Jack.

És tudod, az a tudat, hogy Chieka szerint rendjén való a vergődésem, s az is, hogy vergődni való helyzetekbe, ha tetszik, dézsákba kerülök, egészen megnyugtatót.

Más kérdés, hogy aztán hozzátette:

– Tudod, Jack, te olyan vagy, aki folyton ugrál. Dézsáról dézsára.

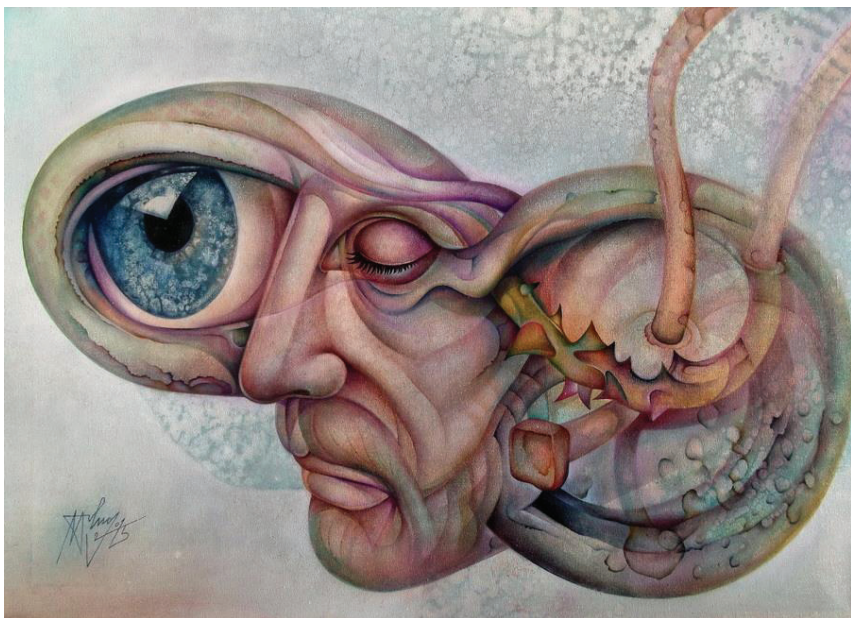
ÍZIG-VÉRIG LÉLEK

Január 13-án jöttem a világra, mint mondják, az évszázad leghidegebb reggelén, anyám testén át, apám jóvoltából. Négy és fél kilóval születtem a Harmadik és a Bryant utca sarkán álló közkórházban. Nem kereszteltek meg, semmilyen egyháznak, felekezetnek tagja nem vagyok, szándékomban sem áll változtatni ezen, és azt is bátran kijelentem, hogy jóra való apám igenis a kapitalizmus könyörtelen, emberellenes működésének esett áldozatul. Anyám kedélyhullámozása pedig nem pusztán egy különös és szenzitív nő depresszív hajlama, hanem a felsőközép-osztálybeliek kényelméből, túlzott kifinomultságából fakadó dekadencia. Olyan ez, mintha a púder gyakori használata elmebaj okozna, az elmebaj pedig halált. Végző soron a púder lenne a felsőközép-osztálybeliek elhalálzásának oka, amint a prolik haláláért a vég nélküli munka és a féktelen éhezés felel.

Anyám oly elegáns és finom portéka, mint egy kámea. Tömjénillata van, elesett, szép, s ugyanakkor kulturálatlan érzéketlen. A családjától örökölt sötét arisztokratizmus és melankólia annyira kínozza szegényt, hogy annak idején szoptatni sem tudott. Bezeg a délvidék poklából érkező Mrs. Prentiss, a szoptatódajkám! Vérbő, fekete nő, rabszolgák ivadéka, számos megalázó emlékkal a háta mögött, és mégis: amolyan közös ősanya. Jenny anyónak hívom csak, mind a mai napig látogatom, és ha egyszer tényleg híres és jómódú leszek, gondját viselem, míg csak él, hisz amikor anyám sápkóros keble egy csepp tejet, egy csepp életkedvet sem adott, Mrs. Prentiss kávébarna emlője táplált engem. Az ő kissé zsíros testmelege, meghitt ürüszaga és anyabálna-természete tartott életben, míg jó anyám hófehér szaténhálóingben, sötét gondolatokkal a fejében holdkórosként botorkált, és talán épp a véget remélte. Talán a vajúdás ideje alatt se engem várt, hanem inkább azt, hogy belehal a szülés szégyenletes aktusába.

Szegény anyám pislákoló mécses, és nem tudni, mikor fogy ki belőle a lámpaolaj. Az alabamai Jenny anyó viszont egy jókora kandalló. Őszintén és rendületlenül imád engem. Igaz, csakis egyszer, de maga állította, hogy Willt, a saját fiát sem szereti jobban, és ez így igaz, követett is minket mindenüvé, először a Bernaldombra, aztán lakásról lakásra, bárhova űzött is bennünket az élet. Később, ha a legnagyobb féltestvéremmel, Elizával megláto-

gattuk, mindig az anyaság édes, délvidéki kiáradásával fogadott, és siralmasan kevéskéjéből önzetlenül kínált minket. Amint az ősei, sok-sok generáción át az izomerejüket áldozták a fehéreknek, most a hajdani rabszolgaférfiak leszármazottjaként a fekete lélek féktelenül szabad szeretetét osztja szét a dekadens fehér nők elárvult kölykei között. Jenny anyó nagypapja talán épp anyai dédapám floridai ültetvényein gürcölt, amint később ő maga, pár centért anyám helyett szoptatott. Ha ő nem lenne, ha az ősei nem nyomorognak évszázadokig fehér gazemberek birtokain, akkor fogalmam nem lenne arról, milyen az anyatej és a kebel melege, amint azt sem tudnám, hogy létezik a világon érdek nélküli szolidaritás és szeretet. Jenny anyót abból az anyagból gyúrták, amely a lélek alkotója is. Jenny anyó a védelmező, forró és örök, fekete gyapot. Ízig-vérig lélek.

Molnos Zoltán: Son of Good

VASZILIJ BOGDANOV

Ricardo Reis Szibériában. A költői verseny IV.**Vigasztalás**

*Téjve tizennegyedik bárójának tankölteményei
Vaszilij Bogdanov szibériai füzetébe*

1. Az aljasság világtörténetéből

*„Folytonosan rám zuhan a messziség, mint egy lidércnyomás.
A látóhatárt szögessdrót kínozza.
A világ értelmetlen és unalmas.”*

**(Jorge Luis Borges: A nap vége Villa Luróban.
Fordította Somlyó György.)**

Tudom, hogy mi az üldözés. Salazar rémállamában megfigyeltek, lehallgattak. Gyanakvó volt az *új állam*. Nem volt akadály előttük. Kastélyom körül köröztek, ha vadásztam, kirándultam, elutaztam, egyre jöttek. Hallom itt még örültebbek, kretén minden diktatúra, kihallgatósobákban hull áldozatokról a ruha. Sztálint is hely illetné az aljasság történetében, Jezsovot is, Jagodát is, a jó Félixet nemkülönben. Most látszik, milyen parányi, milyen védtelen az ember, fogcsikorgatva tűr mindent, érthetetlen türelemmel. Egyszer hallottam, erdőmben vadorzók pletykáltak rólam, nem leplezhettem le őket, tölgyfa mögül hallgatóztam. Találgatták, miket írok, éjszaka, toronyszobámban, jelenteniük kellene, vizsgáljon ki az *új állam*. Kártyáznak, vadásznak, nőznek a *más* bárók. Nem így élnek!

Miket írok?! Adatokat szolgáltatva ellenségnek.
„Ne vicceljél! – torkolta le fiatalabb az öreget. –
Ha nem szól szád, fejed se fáj! Mért kellene jelentened?
Holló hollónak amúgy sem vájja ki szemét, tudhatod.
Bármit állítsanak erről megszállott agitátorok.
Jobb lenne, ha elhurcolnák, elkobozván az erdejét?
Mi sem jöhetnénk vadászni. Éhen halnánk, az istenét.
Inasa szerint verset ír, regényt vagy filozófiát.
Tükrözi, megmagyarázza egyik dolog a másikat.
Hatással vannak egymásra, érthetővé válik minden,
tanulásaik ragyognak tűnő, átlátszó időben.”
„Lehet, az új államról ír. Mégis jelentenünk kéne.”
„Zaklatásnak, vegzálásnak nem lenne így soha vége.
Jobb bele se keveredni, kívül maradni egy-komám...”
Gondterhelten távolodtak, vitte őket a délután.
Elhatároztam, azonnal tűzök Luzitániából.
Néhány buzgó mócsing így is hazaárulással vádol.
De a ti helyzetetek más. Meddig rejthet Szibéria?!
Senki nem hallgathat, tudod, egyszer meg kell szólalnia.
Leleplezni a zsarnokot, elnyomást, a szolgaságot.
Hideglelősen írva le a riasztó új világot.
Kérdezed, drága Bogdanov, eszét mentse vagy életét,
a bolsevik alattvaló? Írástudó? Becsületét!
Beleőrülhet, elhiszem. Életét is elvehetik,
de a verse fennmaradhat! Soha el nem égethetik.
Nem kétlem, veszélyes lehet. A tét is túl nagy, elhiszem.
Vezessen rögs utadon a szellem és a szerelem.
Szívesen vinnénk magunkkal, hiszen szeretünk, tudhatod,
de nem jöhetsz, neked itt kell dolgaidat megoldanod.
Addig tart a kötelesség, míg engedi a becsület.
Szibériai tengeren navigálsz még, ahogy lehet.
De egyszer ez is véget ér. A háborúnak vége lesz.
Tudjál és merj: Akarj! Hallgass! Tanú lehetsz! Írj és keress!

2. Három töredék

Első. A sivatag

Egy vándor ment a sivatagban.
Nem tudjuk, ki volt ő,
de nem is érdekes,
a jeleket kereste a világban,
a világ megismerhetőségének jeleit.
Napokon át nem találkozott senkivel.
Este leült a sarkára a hűlő homokba,
kétszersültet rágcsált,
bort, majd vizet is ivott kulacsából,
s hátára heveredve,
feje alá gyűrve köpenyegét,
hosszan elnézegette
a csillagok ábráit az égbolton.
Álmában egy fehér szakállú,
öreg koldussal találkozott,
aki rá se pillantva kérdezte:
„Mit keresel? Segíthetek?”
De a vándor nem tudott megszólalni,
az öregember legyintett.
„A világ persze megismerhető,
de csak részben...” – mondotta lassan,
és léggé foszlott, mintha soha
nem is járt volna a vándor álmában,
aki ijedten riadt fel, és észrevéve
a körülötte szimatoló sunyi sakálokat,
botja után kapva ugrott fel.

Második: Az eltűnés

Beugrik. A nyomában megjelenő
(engem valami miatt az előttem lévő falemez

görcsös bogának sokfelé elágazó
erezetére emlékeztető)
körkörös hullámokat figyelem,
amint fáradhatatlanul egymást sokszorozzák.
Egy idő után természetesen eltűnedeznek
sajgó szemem előtt
és a visszasütő nap szűrő fényében
végleg a habokba vész az utazó,
hogy lenn a mélyben megkeresse Vinetát,
a Balti-tenger Atlantiszát,
a rejtélyes, elsüllyedt várost,
és nem találkozunk soha többé...

Harmadik. Közel a szörny

Semmitől meg nem
tartóztattam magam.
Engedtem minden
kósza csábításnak.
Sokan eszelősnek is tartottak,
bolondnak néztek,
önsorsrontónak,
perfid pojácának.
Vártam,
az életemet kísértő
örökös félhomályban.
Körülvettek az árnyak.
Élt Ariadné,
ott éreztem magam mellett
egész zátonyra futott,
elrontott életemben,
de nem volt fonal,
nem juthattam ki az útvesztőből,
már egész közletről hallom
a dühös Minotaurus üvöltését.

+ *Tejve XIV. bárója, a patkányokkal teli, romos kastélyának toronyszobájában üldögélő és fáradhatatlanul, önmagát nem kímélve gondolkodó, sorsát, magányosságát, szenvedéseit férfias méltósággal, sztoikus nyugalommal viselő arisztokrata filozófus, Fernando Pessoa talán legismeretlenebb, de bizonyosan legfurcsább, különc alteregója. Kéziratban maradt tanulmányai – melyek közül nagyapám 1944-ben még csak néhány fragmentumot olvashatott –, egy elképzelt, a valódi világ megismerhetőségének esélyeiről írott nagy mű töredékei. Csak a legutóbbi időkben váltak hozzáférhetővé, s *A sztoikus neveltetése* címen 1999-ben jelentek meg portugálul, Richard Zenith elbűvölő olvasatában... Tejve, a tüneményes, eredeti gondolkodó, Fernando Pessoa elképzelései szerint önnön, briliáns gondolkodásának lesz az áldozata, a kilátástalanság miatt választja az idő előtti halált, az öngyilkosságot. Reis azonban keresztüllhúzza a már halott Mester és Atya elképzeléseit, és a törekvéseit egész életében reménytelennek megítélő, s az életet értelmetlennek látó filozófust összehozza egy *Mirandolina* nevű, bujkáló, baloldali színésznővel, s a szerelem megváltoztatja Tejve természetét, szűnőben van eredendő, vadul melankolikus, alkati pesszimizmusa is, már nem látja megvalósíthatatlannak törekvéseit, hiszen szerelme célt, értelmet ad hulló életének. Végül megszöknek Portugáliából, mindketten Tahitin, a Reis által alapított költői kommunában kötnek ki, ahol Tejve folytatja a portugál új államból kimentett művét, továbbírja töredékeit, *Mirandolina* viszont színházat alapít, és bennszülöttekkel játszatja el a *Lear királyt*, a *Rómeó és Júliát* vagy az *Antigonét*... Mutatóban egy részlet Tejve művéből, melyben, mint cseppben a tenger, benne az egész. „Van valami hitvány és lealacsonyító abban, ha fájdalmainkat az egész világmindenségre kivetítjük, valamiféle aljas önzés nyilvánul meg abban a feltételezésben, hogy a mindenség bennünk van, hogy az én valamiféle központja, összefoglalása vagy jelképe a mindenségnek. Az a tény, hogy szenvedek, tulajdonképpen cáfolata a maradéktalanul jóságos Teremtő létének, de nem bizonyítja a Teremtő nem-létét, sem pedig a rossz Teremtő létét, de még csak a pártatlan Teremtő létét sem. Mindössze,*

azt bizonyítja, hogy a Rossz jelen van a világban.” + *S hogy ez Bogdanov esetében mit is jelent, elmondja Tejve – költőtársa sorsára páratlanul érzékenyen reflektáló, hosszú, általa szarkasztikusan „tankölteménynek” nevezett – verse. Bizonyítva, hogy Bogdanov költészetében váratlan távlatokat nyitottak az alakmások. A tény, hogy egy másik költő, vagy pláne ebben az esetben egy páratlanul eredeti gondolkodó szemével nézhet önmagára s kilátástalannak tűnő sorsára, egész, reménytelen, önkéntes szibériai száműzetésére. A töredékek közül az első afféle allegória, ilyen értelemben különösebb magyarázatra nem is szorul, a másodikat először egyáltalán nem értettem, Léna nagymama, amikor megmutattam neki, nevetni kezdett. „Ez egy álomleírás – magyarázta. – Akkor olvastam éppen egy régi német krónikát, a Balti-tenger Atlantisza, Vineta rejtelmes elsüllyedéséről, és sokat foglalkoztatta a téma. Azt álmodta, hogy egy utazóval, aki már Schumann Erdei képek című zongoraművére készülő versében is megjelenik, ott hajókáznak a tengeren, keresik Vineta helyét, s amikor megtalálják, az utazó bátran beugrik a vízbe, hogy meglátogassa a lentieket.” Hogy miért ajándékozta éppen Tejvének ezt az élményét? – rejtély. De hát rejtély és talány ezt leszámítva is van éppen elég. Itt van például a különös hangulatú harmadik, ahol a sztoikus filozófus búcsúzik az egész, zátonyra futott, de mégis gyönyörű és teljes életétől. Hogy ebben, s egyáltalán a töredékekben mi a vigasztaló, nem is sejthetem. – Tatjana Bogdanova*

VARGA BENCE

Szoba kiadó

Odakint lassan kezdett felszállni a köd, de a nap csak néha-néha bukkant elő a felhők mögül. A szobában fülledt meleg volt, az ablakokat nem nyitották ki már jó ideje, így kissé savanykás, nehéz szag terjengett.

– Szerintem verhetetlen lenne a nézettség, az tuti – vigyorgott András. – Csak feküdnék, mint egy szalmazsák, hevernék ott, és az égvilágon semmit sem csinálnék.

– De ebben mi az érdekes? – vetette közbe Sanjeev.

– Mi az, hogy mi az érdekes? – horkant fel András. – Rendben, először talán tényleg föl se tűnnék, mindenki csak találgatná, hogy mi az a kupac ágynemű, amiből néha kilóg egy láb moccsanatlanul. Aztán lassan elkezdene mindenkit izgatni, hogy mi a fene ez az egész. Drukkolnának, hogy mikor mozdulok már végre meg. Elvegetálnék, épp csak annyi látszana belőlem, hogy néha kinyúlnék egy kis szörpért meg kekszért, meg jó, napjában egyszer mondjuk elmennék hugyozni, de egyébként semmi más nem történne, csak hogy bámulom a cápák életét a Discoveryn, meg alszom. Téli álom, minimál mozgással, csak a biológiai funkciók, csak az alapok.

– Senki sem bírja ki, hogy napjában csak egyszer pisáljon – szólt közbe Keith.

– Jó, akkor kétszer, nem ez a lényeg. Az emberek elkezdének találgatni, hogy mikor kelek már föl, mikor csinállok valamit, fogadásokat kötnének, aztán mindenféle rajongói klubok alakulnának a Facebookon, kapnám a szerelmes leveleket a csajoktól, igazi sztár lennék: Andrew, a vízinövény. Vagy a csiga, ahogy tetszik.

– Vagy a lajhár – jegyezte meg Sanjeev.

– Akkor lajhár. Andrew, a magyar lajhár – röhögött András.

– Rohadtul jelentkezni fogok a következő Big Brotherbe, csak figyeljetek.

– Most is kurvára ezt csinálod – válaszolt Keith. – Itt rohadsz szerintem már három napja, nem is akarom tudni, hogy hogy néz ki az alsógatyád, de egy biztos, telefüstölöd a nappalit, és

nem lehet ide felhozni senkit, mert leég a pofámról a bőr, hogy a nappaliban kómázik egy csöves, és a szívbajt hozza mindenkire.

– Milyen csöves, te szerencsétlen? – rikkantott fel András. – Halálra melóztam magam, rám fért egy pár nap szabí. Tőlem mehet bulizni vagy lófrálni a városba, aki akar, én így relaxálok. Mondjuk, kicsit már fáj a derekam, de szerintem egy hetet simán kihúznék itt, az ágyban – bólított elszántan.

– És nem akarod ezt a saját szobádban csinálni? – ráncolta a homlokát Sanjeev. – Kezdesz kicsit bepállani, meg egyébként is baromira unom, hogy nem tudom megnézni a híreket, mert folyton a hülye cápáidat bámulod.

– Nananana – emelte fel az ujját András. – Azért ne felejtsük el, ki itt a góré. Ki szervezte meg a dolgokat.

Sanjeev és Keith egymásra néztek, aztán inkább egyikőjük sem mondott semmit.

András kicsit feljebb tornázta magát a nappali kihúzható, két-személyes díványán, hátát nekivetette a feltornyozott párnának, és határozott mozdulatokkal igazította el paplanhuzatának ráncait, majd könnyed simítással a szőnyegre söpörte az ölébe hullott csipszmozrsákat. Uralkodói tartásban ült, peckesen, de azért kellőképp lazán.

– Gondolom, te meg interjúra jöttél – vetette oda a nappali sarkában ácsorgó alaknak.

A fiúk feje egy irányba fordult.

– Igen, a hirdetésre jelentkeznék – felelte kissé bizonytalanul a másik.

– Hát akkor ülj le, drága barátom – kínálta széles karmozdulattal helytel András a jövevényt. – Dobj le a dzsekidet, ha gondolod.

A harmincas évei közepén járó alak kissé feszélyezetten cipzározta ki a divatjamúlt kabátját, majd bújt ki belőle, aztán letelepedett az egyik fotelbe.

– Catalin vagyok – kezdte volna az ismeretlen, de nem tudta befejezni a mondatot, mert András nyerítő röhögése félbeszakította.

– Semmi, semmi – nézett vissza a rámeredő Keith-re és Sanjeevre a magyar. – Csak nálunk a Katalin női név.

Az idegen félszeg mosollyal közölte: – Román vagyok.

– Újabb jó pont – vigyorgott András. Sanjeev és Keith halkan felsóhajtottak.

– És mivel foglalkozol, jóember? – kérdezte András.

Az alak habozni látszott.

– Ezzel is, azzal is – felelte végül.

András vonásai megkeményedtek.

– Állj, állj, állj, ez így nem lesz jó, Catalin – a „Catalin”-t megpróbálta minél angolosabban ejteni, úgy, hogy már-már „Catherine”-nek hangozzék. – Figyelmesen elolvastad a hirdétést? – érdeklődött némi éllel a hangjában.

– Igen – válaszolta a román.

– Na, akkor biztosan feltűnt, hogy egész konkrét elképzeléseink vannak arról, kit is keresünk – mondta András. Aztán vett egy nagy levegőt, és kissé színpadias szónoklatba fogott. – Nézz csak körbe, kis barátom. Ez itt bizony kétszáz kényelmes, harmonikus, és minden igényt kielégítő első osztályú négyzetméter a világ közepén, London kettes zónájában. Tudod te, hogy mennyibe kerül itt egy négyzetméter piaci áron? Az állad is leesne. Biztos, hogy többbe, mint egy hektár Bukarestben. A busz, a metró a sarkon, negyedóra alatt ott lehetsz a város szívében. Bringával is egy perc minden. Boltok, orvos, kajáldák, amit csak akarsz, egy kópésre. Tudod, hogy hányan laknak Londonban? Tízmillióan. És ebből a tízmillióból kilenc a fél karját odaadná, hogy ilyen helyen lakhasson. Internet? Fénysebességgel, apukám, mióta összeraktam azt a wifiantennát kukatetőből, és lopjuk a jelet a McDonald'sból. Squat? Persze, hogy squat. Ki a tököm tudná megfizetni ezt a házat? De az én squatom, én nyomtam fel, én intéztem mindent, hogy ne tudjanak kidobni a zsaruk, és az én szabályaim szerint

játszunk. És ha mindenki be is tartja őket, sosem kell innen elmennünk. Legalábbis egy ideig nem.

Elégedetten nézett körbe, de tekintete nem találkozott sem Keith-ével, sem Sanjeevével.

Catalin megköszöri a torkát.

– Ami a lakbért illeti...

András újra kíméletlenül félbeszakította.

– Leszarom a lakbért. Itt nincs lakbér. Fizetjük a rezsit, hogy legyen fűtés ebben a taknyos hideg időben, meg legyen áram. De nem ez a lényeg.

Egy pillanatra elnémult, láthatólag hallgatósága reakcióját lesve.

Catalin szótlannul, bár várakozóan nézett vissza Andrásra. Így ő magabiztosan folytatta.

– A lényeg, pajtásom, ötletem zsenialitásában rejlik. Mégpedig abban, hogy úgy szerveződjünk, hogy ha lehet, egy vasat se kelljen költenünk.

Keith és Sanjeev egyetértőleg bólintottak.

– Mondok egy példát, hogy értsd – fűzte tovább a mondandóját András. – Ez a kiváló bombayi úriember itt például – bocsánat, mumbai –, szóval egy halat hentesnél melózik Nyugat-Londonban. Nagy veszélyt nem jelent az árura, mert vegetáriánus a lelkem, és komolyan is veszi, hogy hindu. De kilószám hozza haza az el nem adott felsált.

Egy másodperc szünetet tartott, hogy Catalin megemészthesse a hallottakat.

– Keith barátunk pedig – mutatott a húszas évei elején járó angolra – Hackney-ben zöldséges. Úgyhogy Sanjeevnek sincs gondja a kajára, csak a rettentő büdös fűszereit kell elküldetnie az anyjával.

Egy kicsit még feljebb fészkelődött a párnákból rakott trónusán, aztán folytatta.

– És amit ez a két remek fiatalember döbbenetesen imád, a cse-resznyés pite és a csokis muffin, nos, azokkal meg én látom el őket. A nap végén úgyszólván tonnaszám dobjuk ki a maradékot a cukrászdában, nekem nem fáj egy hátizsákkal hazahozni belőle esténként.

Elismerést keresve nézett körbe, aztán a szavait támogató pillantásokat elkapva, jólesően csettintett a nyelvével.

– Persze tudjuk, hogy az élet nem csak zabálásból áll. Itt van például a relaxáció. A most éppen egy építkezésen fáradhatatlanul szorgoskodó Krzistof testvérünk amellett, hogy remekül megszerel bármit: vizet, gázt, kitört ablakot, bringaféket, hadd ne soroljam, nos, ő komoly mennyiségű fűvel járul hozzá lakóközösségünk lelki békéjéhez. És ott a másik lengyel, Stefan, aki úgy brillírozik itt, a sarki kocsmában, hogy négy fontot fizetek a korsó sörért, és ötöt ad vissza.

András ismét kissé színpadiasan tárta szét a karját.

– Ezért kérdezem tehát, drága Catalinom, hogy te mivel tudnád emelni a háztartásunk fényét? És ne gyere nekem az „ezzel is, azzal is” dumával, mert az nem fog működni. Ide csak az cuccolhat be, aki valamit be is tud dobni, amire szükségünk lehet. És nem holmi homályos ígérek formájában. Pofátlan-ság egy squatban szobát hirdetni? Az. De egy ilyen tökéletes helyet sehol a világon nem adnak ingyen. Szóval vagy előjössz a farbával, hogy te mivel tudnád az életszínvonalunkat ilyen meredek ívben emelni – bökött a magasba a tenyerével –, vagy vegyünk gyorsan búcsút egymástól.

András hangja barátságosan, de határozottan csengett.

Gyér fény derengett az ablakon át, épp csak annyi, hogy megvilágítsa a szobát, és hogy átmenetileg láthatatlanná tegye a képernyőn kerengő cápákat, amelyeket egy bűvár etetett.

Egy pillanatra csönd telepedett a szobára. Keith és Sanjeev kérdőleg meredt Catalinra, aki András szónoklata alatt egyre

csak kopott edzőcipője orrát és az agyontaposott szőnyeg ronda mintáit figyelte.

András rövidke várakozás után elunta a némaságot.

– Akkor, azt hiszem, itt az ideje, hogy utadra bocsássunk, vándor – billentette kicsit oldalra a fejét. Ekkor a román váratlanul megszólalt.

– Emberekkel.

Keith, Sanjeev és András dermedten nézett egymásra. Az indiai annyira előredőlt, hogy majdnem lehuppant a kanapé széléről, hitetlenkedve kérdezett vissza:

– Mi van?

Ám Catalint láthatólag cseppet sem zavarta a szavai kiváltotta meghökkenés, rendíthetetlen nyugalommal válaszolt.

– Emberekkel. Hozok embereket. Arra fogjátok be őket, amire akarjátok.

A fiúk megdöbbenve néztek össze.

András felvonta a szemöldökét. Egy pillanatra mintha kizökkent volna a szerepéből, uralkodói testtartása is kissé megrogyott. Aztán megpróbálta összeszedni magát, és – noha arcát árnyalatnyi pír futotta el – újra higgadt, érdeklődő hangot igyekezett megütni.

– Mit értesz ez alatt pontosan, Catalin? – kérdezte félszeg mosollyal.

A másik teljesen érzelemmentesen felelt, tekintetét alig-alig felemelve a szőnyegről.

– Úgy, ahogy mondom.

Most a szemükbe nézett, egyenesen, pislogás nélkül.

– Hozok ide embereket, itt vannak ideig-óráig, bármit mondtok nekik, megcsinálják. Jól jártok velük.

András ismét kiesett a szerepéből. Kétkedve, már-már hisztérikusan felnevetett.

– Embereket? De milyen embereket? Románokat? Tömegszállót akarsz csinálni a házból?

Catalin rezzenéstelen arccal dünnyögte a választ.

– Nem lesz tömegszálló. Egyszerre csak egyet hozok. Megcsinál bármit.

Néma csend állt be a nappaliban. András jobb keze cigarettásdoboz után kajtatott, majd, mikor megtalálta, a szájához emelte, és egy szálat a fogai közé kapott. Fehér, filléres műanyag öngyújtójával rágyújtott, letüdözte a füstöt, és egyenesen belefújta a szoba közepébe, az áporodott szagba és a tévé képernyőjén de rengő halak közé. Beletűrt összetapadt, három napja mosatlan hajába, aztán tágra meredt szemmel bámult Sanjeevra és Keithre. Keith egykedvűen vont a vállát.

– Végül is takarítani úgyis mindenki utál. Nem hangzik olyan rosszul.

Sanjeev kétkedve ingatta a fejét.

– Nem tudom, most az akkor még plusz két éhes száj... Már így is fázom kicsit tőle, hogy túl sok húst hozok el. Előbb-utóbb feltűnik.

András megint mélyet slukkolt a cigarettából, és Keith rosszalló pillantását elkapva igyekezett az ablak felé fújni a füstöt, bár az csukva volt. Láthatólag ízlelgette az ötletet, és egyre inkább megbarátkozni látszott vele.

De ösztönös gyanakvása felülkerekedett, úgy érezte, az ajánlat pontosításra szorul. Cigarettáját egy pillanatra távol tartva magától, a parázsba bámult, aztán tettetett érdektelenséggel a hangjában szólította meg a románt.

– Catalin, ha jól értjük egymást, akkor mostantól kezdve lesz itt mindig valaki, aki rendet rak, vagy leszalad sörért, meg ilyes-

mi? És nincs visszapofázás, megcsinál bármit? Klozetot is súrol, ha arról van szó?

Catalin hangtalanul bólíntott.

András bedobta a csikket az ágy mellett alkalmi hamutartónak használt, vízzel teli bögrébe, és jólesően kinyújtózva folytatta:

– Nos, akkor kérnék egy perc gondolkodási időt, amíg megtanácskozzuk a dolgot.

Meglepő könnyedséggel felpattant az ágyból, kirúgta magát a törökülésből, és csíkos alsógatyáját, valamint kissé leevett fehér pólóját teljességében kitérte, magához biccentette az indiait és az angolt, majd sietős léptekkel a konyhába indult. A fiúk követték, maguk mögött gondosan becsukták a konyhaajtót. A sűgás-bűgás úgy húsz percig tartott. Néha egy-egy hangosabb szó is kihallatszott.

Catalin a legkisebb mértékben sem zavartatta magát a tanácskozástól, egykedvűen ült a fotelben, és változatlanul cipője orrát studírozta.

Fél óra múlva megjelentek a rögtönzött tanács tagjai. András, a döntnök, kihirdette az ítéletet.

– Catalin, isten hozott a fedélzeten. A jobb egyes szoba a tiéd a földszinten, a bejárati ajtó mellett. Kicsit galambszaros az ablakpárkány, a kocsibeállót is felverte a gaz, de egyébként prima kis lakhandi. A lényeg, hogy akit hozol, ott alszik veled. És ha tényleg mindent megcsinálnak, áll az alku.

Az érzelmnyilvánítás legcsekélyebb jele nélkül Catalin aprót biccentett.

– Mikor lehet beköltözni? – kérdezte.

András kényszeredetten mosolyogott.

– Tőlünk aztán bármikor.

Catalin felállt, és kezébe kapta kopott sporttáskája vállszíját.

– Van kulcs a szobához?

András tenyerét összecsapta, és erőltetett jókedvvel harsogta.

– Ennyi az összes cuccod? Akkor nem lesz nehéz beköltöznöd. Kulcs nincs, de ha felszerelsz egy zárat, az ellen nincs kifogásunk. De ha nem tartod a szavad, ne nagyon reménykedj, mert a lengyelekkel együtt pillanatokon belül kipaterolunk, drága barátom.

Azzal vigyorogva nyújtotta jobbját a románnak. Az rámeredt, kézfogás nélkül kicammogott a szobából, és elindult megkeresni a lakhelyét.

Az idő nem egy elvont fogalom. Az idő egy lény, aki minden embert körbesettenkedik. A nők mellét lerángatja, és nagyobb hátsót kerít nekik, elbizonytalanítja őket a szépségük felől; a férfiakra sörhasat pakol, csintalan ujjaival szarkalábakat rajzol a szemük sarkába, és olyasfélétet súg a fülükbe, hogy bizony elrepül fölöttük, és ők nem hagynak hátra maguk után semmit. A kétségbeesésbe taszítja őket. Az idő, a csalfa jelenség, azt akarja, hogy míg fiatalok vagyunk, a seggére csapva hajtsuk előre, aztán már, mint csatamént, fékezünk, de ő nem áll meg. A sült hús mellett elég ellibbennie, de az már odaég, a felnőni vágyó gyerek dőre álmát beteljesíti, és mire az rájön, hogy nem olyan remek dolog érettnnek lenni, már késő. Az idő szörnyű mesterkedéseinek netovábbja azonban a hozzászokás. Az idő, ez a gonosz tündér elkábítja az orrot, így a legpenetránsabb szaggal is megbarátkozik az ember, és az idő befogja az ember szemét, így akár életfogytiglani börtönbüntetést is leül, mert csak számolgatja a megfoghatatlan tündér szoknyájának ráncait, s azt gondolja, higgadt beosztással felülkerekedhet rajta.

Az idő Andráson, Keith-en, Sanjeevon, Krzistofon és Stefanon is kifogott. Hozzászokás kérdése volt, nem lepődtek már meg semmin.

Elsőként egy öregasszony érkezett a háztartásba. Angolul szinte egy szót sem beszélt, csak mutogatással tudták értésére adni,

mit szeretnének tőle. Kristálykék szeme átvilágította a ráncai között, dolgos, munkától megdagadt ujjait repedezett bőr fedte.

Meglepetésként érte a lakókat, hogy egyszeriben minden mosogatnivaló tisztán ragyogott a konyhaszekrényben. Aztán hogy a ruháik tisztára suvickolva száradtak a tavaszi szélben az udvaron. Az anyóka az ágyukra készítette a pólóikat meg a gatyáikat gondosan, ropogósan, összehajtva. András egy ideig szabódva figyelte a tevékenységét, de miután mindenki magától értetődő természetességgel fogadta a jelenlétét, lassan megszokottá vált, hogy vacsora után az edények valahogy megtisztulnak, láthatatlan kezek tisztára mossák a tányérokat, és valaki az ócska műanyag abroszt is kihipózza. Néha próbáltak vele beszélgetni, de az öregasszony szótlan maradt, csak érdeklődő, gyakran rebbenő kék szeme jelezte, hogy figyel. Javarészt Catalin szobájában rostokolhatott, mert napközben alig találkozott vele valaki, inkább csak esténként bújt elő, hogy gyors, szakavatott mozdulatokkal úrrá legyen az öt fiú okozta káoszon.

Mire épp kezdtek volna hozzászokni a teljes kényelemhez, úgy két hét elteltével az anyóka váratlanul eltűnt. Néhány napig halmozódtak az edények a mosogatóban, avasodott az olaj a lengyelek fritőzében, és Sanjeev rizsfőzőjébe is kezdtek belekötni a benne hagyott szemek. András hangos puffanással rakta le péksüteményekkel megrakott hátizsákját a konyhaasztalra, és morogva szólott az éppen ott cigarettázó románnak.

– Embereket ígértél, most meg ragad itt minden. Kiabálj körbe, tele vagyunk kajával, szendvicsgyártásba fogott a cukrászda, de a kutya sem veszi, szóval itt egy rakás marhahúsos kenyér. De lassan jó lenne, ha megint hoznál valami élőerőt, ugye érted, mire gondolok.

Azzal a szobájába robogott. Hiába volt ő a főnök, mióta volt szolgálójuk, kevesebbet fetrengett a nappaliban. Maga sem tudta megmondani, miért.

Pár nap sem telt bele, és egy negyvenes éveinek közepén járó, testes, vidám szőke nő tűnt fel a házban. Takarítás közben dalolászott, ezen a furcsa, kelet-európai nyelven, ami mindegyiküknek ismerősen csengett, mégsem értettek belőle egy szót sem.

Sanjeev két nappal a nő feltűnése után kicsit reszelős hangon szólt Andrásnak a konyhában.

– Te, végül is az volt az alku, hogy ezek mindent megcsinálnak, nem? – bontott ki hangos szisszentéssel egy sört.

András gyanakodva méregette.

– Úgy értem, az alku az alku, ugye? – nézett rá kicsit véreres szemmel Sanjeev. – Úgy értem, takarítani végül is akármelyikünk tud... De érted. Szóval, hogy mindent.

András felnevetett.

– Te szerencsétlen indiai hülye, most azt kérdezed, hogy veled aludhat-e ez a spiné?

Sanjeev szájában a sörrel, némán meredt rá. András horkantva felnevetett.

– Tököm tudja. Fogd meg este a kezét, aztán húzd be a szobádba – röhögött. – Ha rááll a dologra, akkor rendben van. Mit tudom én, a románok dugnak-e indiaiakkal.

Néhány óra elteltével Sanjeev kiment a konyhába, és a pultot törölgető nő karját a csuklójánál megfogva, mosolyogva, de határozottan magával vont a szobájába. Síri csönd honolt odabent.

Amikor András valamikor hajnalban kiment cigarettázni a konyhába, a szeme sarkából látta, ahogy a nő kissé viharvert frizurával húzza be maga mögött Sanjeev ajtaját, és az örökké szótlan Catalin szobája felé veszi az irányt.

Elvigyorodott.

– Ez a faszi betartja a szavát – mormogta magában.

Néhány estén át a dalolászó nő Sanjeev szobájának látogatója volt, de már nem énekelgetett napközben, és a háztartást is elhanyagolta. András a helyzetet felmérve egyik este bekopogott Catalinhoz, és félrészegen odasúgta neki, hogy ideje váltani.

Catalin hangtalanul bölintott, és a nő másnapra eltűnt.

Két vagy három nap múlva újabb lakóval bővült a háztartás. Egy kackiás bajszú, ősz öregúr jelent meg a színen, aki már be-köszönésével felvirágozta a hangulatot:

– Dimitriu vagyok, és folyton részeg. Tessenek egy kupica pá-linkát velem meginni.

Mindenki röhögött, főleg a lengyelek. Az öregúr a feltehetőleg otthon betanult mondaton kívül egy árva szót sem tudott angolul, és még Krzistof, aki állítása szerint már a világ összes náci-ójával dolgozott, sem volt képes kihámozni a mondanivalójából semmit. Így hétvégeente együtt nyerítettek hatalmasakat, mikor Stefan felzavarta a kertben álló kopár, levelét hullajtott fára az öreget cseresznyét szedni, aztán együtt ittak vele egy felest, mi-kor végre kinevették magukat, és leengedték a minden ízében remegő, de vihorászó öreget az asztalukhoz. Egyedül Sanjeev ráncolta a homlokát András felé fordulva.

– Arról volt szó, hogy minőségi emberállományt kapunk. Ezzel a vén szarossal mit kezdjünk? – kérdezte komor képpel. – Ezt csak ete-tem. Hozom nektek a primőr húst, oké, te hozod a friss pékárut, és Keith is hozza a friss spárgát. De ez a vén román hülye mire jó nekünk? Te vagy a főnök, mondd meg Catalinnak, hogy ez így nem lesz jó.

– Te, nálatok nem az van, hogy tisztelitek az öregeket? – kér-dezte vigyorogva András. – Szerintem csak a szőke pina hiány-zik neked, azért nyavalyogsz. Az öreget mindenki komálja, szó-val megtartjuk kabalaállatnak, világos? – felelte, és a lengyelek vidáman egyetértettek vele.

A bácsika fejébe húzták a kerti munka közben leesett, de egyéb-ként örökké hordott, kopott kucsmáját, lenyelettek vele négy Zubrowkát, aztán kihangosítva üvöltették a román himnuszt a telefonjukról, miközben harsányan röhögtek azon, ahogy az öreg színpadiasan a szívére tett kézzel éneklí a nemzeti indulót.

András fojtó karmozdulattal ölelte át az öreg nyakát, és ősz fejére csókot nyomva, ordítva kinyilatkoztatta:

– A legnagyobb faszi vagy a világon! Örökre megtartunk, sze-rencsét hozó öreg kabalánk!

Az öregúr tehetetlenül vihogott néhány megmaradt fogával.

Másnap mindenki borongós hangulatban ébredt, de a reggeli kávé mellett az előző napi rengeteg dohányzástól köhögve emlegették fel az elmúlt este történéseit. Stefan kacsintva töltött mindenkinek egy kis ír whiskey-t a gőzölgő bögrékbe.

A hangulatot csak tovább emelte, mikor a fűtött konyha panorámaablakából észrevették, hogy a kucsmás öreg feltűnt a kertben, és esetlen mozdulatokkal, szőrrel bélelt báránybőr kabátját félrehajtva igyekezett könnyíteni magán egy fa mögött. Stefan tettetett komorsággal az arcán verni kezdte az ablakot, majd heves kézmozdulatokkal rábírta az öregembert, hogy kezdje össze-szedni, és halomba hordani az avart az udvaron. Ténykedését az ablakon belülről harsány röhögés kísérte, majd újabb ír kávék következtek, így a társulat vasárnap délutánra megint lerészegedett, és lepihenni kényszerült. Mire mindenki feleszmélt, eltelt két nap is, és az öregnek híre-hamva sem volt.

András fejébe a multság múltával szöveget ütött a váratlan távozás. Egyik kora reggel, zuhanyzás után, úgy, ahogy volt, egy szál törülközőt a dereka köré csavarva, kipirosodott bőrrel caplatott le a román szobájához, és hármat csapott öklével az ajtajára. Catalin álmos, egykedvű arccal nyitotta ki az ajtót.

– Ide figyelj, te nyomorult – sziszegte bosszúsan a magyar hajnalok hajnalán, arcát a románéba tolva. – Nem érdekel, hogy megegyeztünk. Az sem érdekel, hogy szervkereskedő vagy, vagy emberkereskedő, vagy akármi. De az öreget kurvára megszerettük. Ha megtudom, hogy valami hullaházba adtad el, mert kellett a veséje, és azért tűnt el, akkor kicsinállak.

A szavai dühtől sisteregtek. Catalin rettentő nyugodtan nézett vissza rá.

– Az öregnek semmi baja. Csak továbbment. Majd jön más – azzal becsukta az ajtót.

András meghökkenve bámult az ajtó fényes, fehérre mázolt felületére. Nem volt hozzászokva, hogy az orrára csapjanak bármit is. Ahhoz sem, hogy ne az övé legyen az utolsó szó. De az alku az alku

– mormogta magában, aztán magára hányta a munkaruháját, és eltekert a cukrászdába, a porcukorral behintett sütemények közé.

Két nap múltával újabb jövevény tüsténkedett a házban. Nem csupán lesúrolta a csempét a konyhában, és tisztára sikálta a fürdőszobát, de felnyalta a közlekedőfolyosókat is. Ragyogott minden, a ház lakói mégis kicsit morózan gyűltek össze vacsorázni a nappaliban, ütemesen verve kanalaikkal a tányérjukat.

– Jézusom, sosem készül el az a rohadt leves? – ordított fel Keith. A lengyelek csakúgy türelmetlenek voltak.

– Éhen döglünk, asszonyság, iparkodj már! – ripakodtak a jövevényre.

A vörösre festett, lenőtt hajú, furcsán szedett szemöldökű, fénylő homlokú, szelíd, hatvanas nő konyharuhába bugyolált kezével igyekezett a forró kondért az asztalra tenni.

Ócska, kibolyhosodott pizsamában volt, amire pöttyös, műszálas köpenyt húzott. Öltözködése nagyon távol állt a Primark legolcsóbb ruháitól is: azokat a legvacakabb varrógépek fűzték össze Kínában, ezeket pedig a hetvenes években ontotta ki magából egy szövőgép, valahol a kelet-európai végeken.

Keith gyanakodva méregette a levest, a merőkanállal emelgetve a fazék tartalmát.

– Hurka egy kibaszott levesben? Meg főtt tojás? Na ne röhögtesz – undorral tolta el magától a tányért.

De a lengyelek lelkesedtek.

– Ez olyasmi, mint amit mi is főzünk otthon. Tessék merni egy tányérral.

A nő egy kukkot sem értett az egészből, csak kuporgott egy sámlin a nappali sarkában, és kipirult, rózsás arccal bólogatott, miközben biztatólag mosolygott.

– Ezt a fost meg nem eszem – jelentette ki. – Tele van hússal.

Megemelte a hangját, érezhetően nőtt benne a feszültség.

– Egyébként is, miért ilyen szar itt minden? Én csak hozom a húst, de nekem kell főzni magamra? Ez itt mindenkinek a Paradicsom, csak nekem nem? Csak nekem nincs szolgám? Én ezzel a vörös nővel nem vagyok beljebb. Vigyétek innen a francba.

Barna arcbőre egy szempillantás alatt pirosra váltott, ahogy egyre dühösebb lett.

Szinte kiabálva folytatta.

– És igenis, ez egy szar alku. Ez így nem ér semmit. Leszarom a levest, leszarom a takarítást. Menjen mindenki a büdös francba.

Már úgy fújtatott, mint egy bika. Sosem látták korábban ennyire mérgesnek. Az örökké rendíthetetlen kicsi Sanjeev elvesztette az önuralmát.

– Vagy... Vagy hozza vissza Catalin Irinát. Mert, képzeljétek, volt neve, és úgy hívták, hogy Irina.

Körbenézett, mintha ellenfelet keresne. Andrással találkozott a tekintete, aki eddig egy szót sem szólt. De most, úgy tűnt, a magyarban emberére akadt. András szeme összeszűkül, ahogy hirtelen megértette, hogy e londoni szemétdombon alapított pünkösdi királysága szertefoszlani készül. Felpattant, és az indulattól eltorzult arccal ő is megragadta a merőkanalat, aztán rettentő erővel, egyetlen lendülettel áthajította a nappalín, úgy, hogy az csörömpölve kitorste a folyton csukott ablakot. Hirtelen friss levegő áramlott a szobába. András éktelen haragra gerjedve ordított.

– Tudtam, rohadtul tudtam, hogy ez lesz a vége! Hogy így nem fog működni ez az egész! Idehoz nekem ez a veszett román mindenféle alakokat, és csak a vita van belőle! Ha egy nyomorult nő beteszi a lábát a házba, ennek az idióta Sanjeevnek rögtön elmegy az esze tőle! – bömbölte.

Hirtelen az ijedtségében egészen apróra zsugorodó nő felé fordult a sarokban.

– Néne, fogja a kurva fazekát, és vigye a picsába innen, a rohadt román emberkereskedőjével együtt!

Azzal felkapta az edényt a fülénél fogva, de rögtön megégette a tenyerét. Hangoosan felszisszenve gyorsan visszatette az asztalra, aztán felkapott egy konyharuhát, és azzal nyomta a rémületől egészen elszürkült arcú asszony kezébe az edényt. Az arcába üvöltött.

– Menjen innen, csak mindent tönkretesz! Vigye a rohadt levesét!

A nő riadtan meredt rá, tágra nyílt szemekkel, miközben, mint egy kobra által megbűvölt egér, automatikus mozdulattal átvette a fiú kezéből a lábost. Egy pillanatra az egész társaság megdermedt. Egy pissenés sem hallatszott. A lengyelek üveges tekintettel meredtek a tányérjukra, Sanjeev dühödten fújtatva bámult Andráusra, Keith pedig igazi angol módjára megpróbált úgy tenni, mintha ott sem lenne.

Ebben a pillanatban a csöndet kettéhasítva, halk nyöszörgéssel tárult fel a konyhaajtó. A keretében Catalin zömök alakja sejlett fel, aki sötét arccal nézett a bent lévőkre. András hirtelen felé pördült, és minden haragját rázúdította:

– Vége az alkunak! Ez így nem működik! Te rohadt, lelketlen állat! Nem tehetsz ki embereket ennek! Nem tehetsz ki minket ennek! Vidd innen a francba az árudat! Nem vagyunk rabszolga-kereskedők, te disznó!

Hangja reszketett a dühtől. Zaklatott tekintete belefűrődött a román közönyös pillantásába. A sarokban kuporgó nő ijedten fürkészte András és Catalin arcát. A többiek némán, kővé dermedve ültek az asztal körül, kezükben a kanál a levesbe fagyott.

Catalin hangja halkan csikordult.

Andrással megfordult a világ.

Egy másodpercig üresen bámult a semmibe, miközben levegő után kapkodott. Aztán felriadt a révületéből, és tekintete hol a sámlin meghúzódo nőt, hol a rezdületlen Catalint pásztázta.

Aztán megszólalt, gyöngé, elhaló hangon.

– Akkor az öregúr meg Irina meg a nagyanyó is...

Catalin bólintott.

Sanjeev lehajtotta a fejét, valahova az asztal alá, ahol senki sem láthatta. A lengyelek lekonyult szájjal, némán meredtek a levesbe.

András karja lehanyatlott, tagjaiból kiszállt az erő. Szólásra nyitotta a száját, de benne rekedt a szó. A semmibe szökkent a magabiztossága, a semmibe szökkent az ereje. Csak állt, bénultan, ahogy a többiek.

A nappaliban álló tévé néma képernyőjén közben mindegyre csak körbe és körbe úsztak a cápák.

PUROSZ LEONIDASZ versei

A becenév

1

Együtt vagyok egy lánnyal.
Nyúl, így hívom.

2

Együtt vagyok egy lánnyal
egy ideje – kezdem megszokni.
Nyúl, így hívom,
meg Nyuli meg Nyuszi meg Nyuszika.
Kielégülten fekszik az ágyon,
Nyusszancs, mondom neki.
Te kis Nyúlfejű, én szeretlek téged.
Mennyi lehetőséget rejt
egy becenév!

3

Együtt vagyok egy lánnyal
hosszú hónapok óta.
Nem tudom már Nyúlnak hívni.
Belebonyolódtam a becézésbe, egyre
képtelenebb neveket találok ki neki:
Nyúlpörkölt, Nyúlbecsinált, Nyúlványagy.
Hiába nevet, nem érzem viccesnek őket.
Szörnyű elvárás párolog a levegőben:
mindig újat mondani. Ő meg ugyanúgy
elhúzza a függönyt, fekszik az ágyon –
nem megy sehová, nem változik semmi.
Így örülök bele.

Énekelj!

elhibázott kapcsolat
csapd össze a mancsodat

valakit még érdekelj
nem baj ha fáj énekelj

hogyan fogy a vonzalom
törvény-e vagy borzalom

érdemtelen szeretet
érdektelen szerepek

nem játszani ki bátor?
ne ítélj a világról

fogadj mindent kétellyel:
a szerelem két ember

énekelj hogy nem érted
énekelj hogy megérted

énekelj hogy mi kevés
nem kell hibáskeresés

énekelj hogy mi túl sok
mik voltak az utolsók

egyébként is mióta?
(amióta pilóta)

ne okokra hivatkozz
légy hűséges magadhoz

fogd magadat szavadon
énekelj hogy vége van
hangszer nélkül szabadon

csapd össze a mancsodat
elhibázott kapcsolat

Virrasztás

Virrasztok: föl ne keljen újra.
Beszélni ne kezdjen megint.
Ne járja be illata a szobát,
ha a fürdésből visszajön,
ne feküdjön mellém. Feküdjön
ahol van: szem előtt. Feküdjön
tehetetlenül. Barátaim,
ne tapintsuk ki többé a
medencecsontját!
Hozzá se szóljunk.
Egyes szám harmadik személyben
beszéljünk róla.

Virrasztok: lássam elrohadni.
Köszönjek a gyenge hercegeknek, akik
inkább megfordulnak a tetemet látva,
hiszen csókra úgylis van pénzük.
Érezzem, hogy csak rám van
szüksége, és legyenek kegyetlen
és virrasszak. Teljenek el évek.
Könnyebbüljek meg lassan,
hozzak nőket is, basszak
mellette sokat, mint az állatok.
Felejtsem el, ki volt.

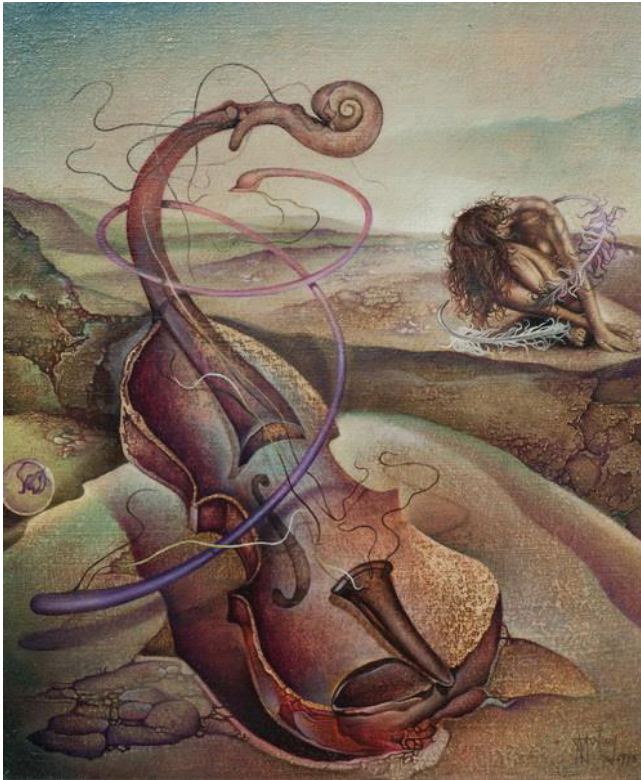
Gyertek ti is, barátaim,
virrasszunk értem!

A virrasztás vége

Csak egy percig nem voltam elég éber, és most oda hosszú hónapok munkája. Csapdába csalt. Nem sírt, mint szokott, nem nyögte, hogy szeret. Megkérdezte talán, mennyi az idő, és mert nem tudtam mi ellen védekezni, válaszoltam neki.

... aztán elmesélte, mi történt vele, amíg önsajnálaton és nyugtatókon élt. Mire észbe kaptam, olyanok lettünk, mint két, egymásnak rokonszenves idegen. Feküdj vissza a puha ravatalba, Barbi, mondom, de meg sem hallja. Nevet, mintha *tényleg* csak beszélgetnénk, aztán elköszön. A virrasztásnak vége van.

Molnos Zoltán: A csend hangja

SZÁVAI ATTILA

Startkő

Na, jöjjön ide a startkőre. Üljön le, mondok valamit. Maga okos embernek néz ki, mint akiben elültek a hullámok. Nem hiába karbantartó itt az uszodában. Mondjuk, én sem vagyok hiába úszómester. Fel kell nőni ehhez a feladathoz is. Láttam én már egy-két dolgot, elhiheti. Tudja, nem értek valamit. Tegye csak le oda azt a svédfogót, úgy, kell idő a medencényi víz leengedéséhez. Maga szerint miért van az, hogy egyes felnőttek, ha meglátnak egy helyen száz liternél több vizet, heveny készte-tést éreznek abba beleugrani? Hogy a legtöbb nem tud elsőre mit kezdeni ezzel a lehetőséggel, csak hogy mihamarabb belevágja magát, mint kacsza a nokedlibe?

Tudja, nagyon szeretem elnézni a vizet, főleg esténként. Ahogy elülnek a napközbeni hullámok. Ilyenkor bennem is elülnek. Az élet hullámai, ugye. Amibe az asszony seggest ugrott húsz éve, hogy bosszantson, főleg, hogy nem tud úszni. Csak kapálódzik, veri szét a vizet maga körül. Nem tud viselkedni. Tudja, ha otthon vagyok a feleségemmel, olyan az életem, mint a medence, amibe beleborult egy kombájn.

Főleg ősszel szép ez az egész. Képzelve, elcsendesedik a csarnok, a medencében lenyugszik mind a nyolc sáv. Néha rikkantani szoktam, csak úgy, ötletszerűen, és hallgatni, ahogy elül a hang. Azt vettem észre, hogy minden sávnak saját karaktere van. Nem megyek bele. Tegyük fel, hogy oké, minden sáv külön karakter, de végül mégiscsak egy az egész. Na, ez már sokkal izgalmasabb. Úszol a hetesen, de végül is a kettesen is úszol, mert ugyanaz a víz van ott is. És ezt már majdnem végiggondoltam a vallásokra is, az emberekre, Istenre, csak közben végigértem a négyesen, és lefejeltem a medence falát. Ugye. Csak mondom. Látom, fészkelődik. Hát nem is fenékhez van tervezve a startkő. Ezen is gondolkodtam már. Hogy nem ilyen hangjelzős indítás lenne, hanem elektromos. Rákötni szépen ipari áramra a startköveket. A jelzés után a medence harmadáig ugornának. Lehetne közben pontozni a repülési mozdulatokat is. Aerokoreográfia. Jól van, csak hülyü-

lök, maradjon, hol van még a vége. A kulcsok meg, ugye, nálam vannak. Hova is menne ebben a sötét uszodában? Én találtam ki, hogy amíg leengedjük a vizet, nem kell a nagyvillany. Minek? A víznek nem kell világítani, letalál az így is. Az csak az emberrel van, hogy csak akkor találja a helyét, ha ipari reflektorral világítják neki az utat. Pedig csak az ösztöneire kellene hallgatnia, a megérzéseire, ahogy a víz is... és átadni magát a mögöttes iránymutatásnak. Csak lenni annak, aminek. És folyni, folyni, mindig a legjobb irányba. De szerintem érti ezt maga. Gondolom. Okos embernek néz ki.

Esténként, hogy hasznosabban teljen az idő, új úszásmódokat találok ki. Van egy füzetem, abba rajzolom. Nézze. Csak úgy mutatom. Itt, például, ez. De nem is, inkább ez itt utána, figyeljen. Ez a pillangóúszás továbbfejlesztett változata. De most mondja meg, nem volt egy szadista, aki kitalálta a pillangóúszást? Na, én meg továbbgondoltam. Ennél lábbal előre hajtja magát, és a fejét is hajtásra használja. Vannak még finomhangolásra váró mozdulatai ennek az új úszásnemnek, de nagy reményeket fűzök hozzá. Majd meglátja. Vagy éppen a mellúszás háton. Ezt lapockaúszásnak kereszteltem. De van még a víz alatti gyaloglás is. Vagy éppen gátfutás. Egyszer kipróbáltam a hatoson, mikor mindenki elment. Lemerültem, és onnan néztem a kinti ősz esti levélhullást. A víz alól. Az uszodából. Az életemből.

De innen se rossz. Ülni a startkövön, mint valami görnyedt, szomorú szobor. Nézni odakint a nedves járdát, hallgatni a város morajlását, a kabátos embereket, ahogy behúzott nyakkal gyalognak. Ahogy a sárgás utcafény tükröződik a medence vizén. Van ebben valami. A csendben ott van valami hiánya. Egy öltözőben hagyott törülköző magánya. Tavasszal megfulladt a lányom. Itt, ebbe a medencébe. Ne mondjon semmit. Mindenki másképp dolgoz fel egy ilyet. Főleg, ha úszómester. És nincs más lehetőség. Mindenki másképp. Ahogy nincs két egyforma hullám se. Na, nézze, már örvénylik, nem kell sok neki. Leengedjük, aztán feltöltjük újra, másik vízzel.

AYHAN GÖKHAN versei

Esik az eső. Nagypapát elnyelte a föld

Lyukas az ég, esik, és lyukas a föld is, bele. Elnyelte a föld, mondta anyu, mikor már nagypapa hét hete meghalt. Esik az eső, zajos és szürke és sűrű, nem látom, a zajos-szürke-sűrű eső használt függönye mögött nagypapa kopottbarnaropogós kabátja széle, ahol a világtól elvált.

Egy lehülés és holdbámulás között

Lehült a levegő,
s én is lehültem a levegővel,
hadd ne legyen egyedül,
hadd legyen velem.
Fázott a bőröm, mint a hűtőbe tett sonkakolbász bőre,
s közben besötétedett,
a szerda is besötétedett és lehült,
akár régebben a kedd és a hétfő.
A holdon él a fekete medúza,
hatalmas és áttetsző, mint a hétfő, kedd, szerda,
a fekete medúza soha nem jön a Földre,
kivéve hozzám,
s nyomában édes sötét tapad a házfalakhoz,
a szerdához, és nyomban
lehülök, mint az egynapos levegő.

Én vagyok

Kilyukadt térdemen a nadrág,
soha nem volt bárányhimlőm, csak asztmám, allergiám,
repülőgépen nem utaztam,
nincs hosszú körmöm, mert rágom,
és este félek a sötétben,
nem vagyok bátor, csak szégyellős,
nem tudok úszni, és rossz vagyok matekból,
nincs nagy lakásunk, csak egy nagyon kicsike,
nem vagyok magyar, csak félig,
anyukám haja rövid, és elhagyott az apukám.
Mért mindig a hiányosságaim kérdezitek?

Achátcsiganézegetés közben

Achátcsiganézegetés közben a kövér achát csiga
megzavart, achátcsiganézegetés közben a pici
szájával és a kerek szemével nézett engem,
de én nem szeretem achátcsiganézegetés közben,
ha engemnézegetés van.

Achátcsiganézegetés közben azon gondolkodtam,
ha hirtelen kinőne a szarvam és a puhatest
beborítaná a hasam és a hátam és az emlékeim, achát csigává
változnék achátcsiganézegetés közben, és utána
az achátcsiga az akváriumban rám szólna,
hogy ne bámulj engem achátcsiganézegetés közben!

Anyukám sír

Anyukám szeme piros,
belefújt a szél. Nagyon.

Anyukám szeme piros,
allergiás a virágra. Nagyon.

Anyukám szeme piros,
elfáradt. Nagyon.

Anyukám szeme piros,
sírt. Nagyon.

Anyukám sírt,
megverte az apukám. Nagyon.

Molnos Zoltán: Eye mother

Béke

LAIK ESZTER tárcája

Van abban valami meghökkentő, hogy amikor az ember békesen áztatózik egy hétfő este a fürdőkádban, egyszer csak megsörren a telefonja, s a vonal túlvégén az édesanya azt mondja elcsigázva, evakuálták őket. Ezt hogy érted? – kérdez vissza ilyenkor az ember, mert hát mi más kérdezhetne hasonló helyzetben. De végighallgatva a helyzetjelentést, rá kell jönnie, nincs ebben semmi furcsa – ha valaki a Széll Kálmán téren lakik manapság, számolnia kell hasonló helyzettel. A magmáig feltúrt, megújuló téren hetente kerülnek elő a történelem hátrahagyta bombák. Ilyenkor két-háromszáz méteres körzetben el kell hagynia az otthonát annak, aki nem szeret hazardírozni. És ha nem szeret, akkor elfogadja az éjjeli menedéknek felajánlott sarki iskola tornatermét. Mi más tehetne ilyen történet hallatán az ember, ha épp az anyja és annak hitvese ücsörög a kietlen tornateremben este tízkor, mint hogy azonmód magához rendeli őket: hívjatok egy taxit, nálam elalhattok. Aztán kimászik a fürdőkádból, hogy pótágynemű után nézzen.

Van abban valami megejtő, amikor két hajlott ember küzd három emelettel egy gyéren kivilágított lépcsőházban, fokonyként megpihenve, az elmaradhatatlan csíkos műanyag szatyorral, amely a bevásárlócekkertől a kórházi táskáig minden funkciót kielégít. A feltúrt tér közelébe a taxi sem tudott bemenni, maradt hát a villamos, de nemcsak ezért ilyen kimerültek, hanem mert szokványos napokon ilyenkor már réges-rég aludni szoktak. De ez nem szokványos nap. A házigazdának sem, aki hevenyészett ágyneműtartalékából tákol össze némi puhaságot a (szerencsére dupla) ágyára, melyet átadni készül rogyadozó anyjának és az ő hitvesének. Közben földöntúli nyugalom árad szét benne, hogy az öregek itt vannak. Nem kell nekik semmi, mondják, csak hogy vízszintesben lehessenek, aztán szünet nélkül hálálkodnak, míg a csíkos cekkert nagy gonddal elhelyezik az ágy mellett.

Van abban valami nosztalgikus, amikor az ember leül még egy pillanatra az ágyuk szélére, mielőtt jó éjszakát kívánna, és behúzná maga mögött az ajtót, aztán szinte egyszerre jut eszébe az anyjával az a régi történet Ilonka néniékről, akiket kibombáztak negyvennégy telén, és a nagyszülők otthonában kaptak menedéket. A városi bérházat úgy szelte át egy bomba, mint amikor ferdén megszalad a kés a dinnyében, és lehasad a harmada. De nem is kell az Ilonka néniéig menni, ha egyszer épp az ember édesanyja született bele egy bombazápor közepébe, egy légópince sebesült katonái közé. S amikor másfél hónapos korában a kisdedet az anyja betolja magával babakocsiban a munkahelyére, és negyed órára az irodista kolléganőkre hagyja, míg kiszalad kenyérért, leszakad az ég. Rohan vissza az irodába, de már minden bezárva, az ablakon bekukucsálva meg látja, hogy ott áll bent az üres babakocsi. Hiába veri az ajtót-ablakot, mindenki az óvóhelyen. Lélekszakadva rohan a süvítő égbolt alatt a férjéhez, a kapualjából rángatják be: megőrült, jóasszony? Mikor otthon sem talál senkit, a bunker felé veszi az irányt, lábbal rúgja a vasajtót, de bent nem tudják, ki az, míg végül a férje észbe kap, és beengedi. Amikor meglátja a babát a férje kezében, az asszony összeesik.

Van abban valami bosszantó, amikor az ember jobb híján egy strandgyékényre kucorodva a nappali padlóján ráeszmél, milyen oktondi ötlet volt kihajítani a költözéskor azt a jó vastag szivacsot, ami csak állt ott a pincében hiába. Valahogy úgy van az, hogy amit cipelünk magunkkal szorongva, arra sosem lesz szükség, amit meg szemétre valónak ítélünk, azonmód hiányozni kezd. És bizony több ágyneműre is szükség volna itthon, gondolja az ember, míg az éjjeli eget kémleli a szokatlan perspektívából, meg tartós élelmiszerre, jut eszébe az ismerős szókapcsolat, amit a nagyanja hajtogatott mindig, mikor tanácsokkal látta el az életre. Liszt, cukor, rizs, tészta, konzerv mindig legyen otthon. Takaró is legyen elég, és víz, tartalékban. Soha nincs. Holnaptól másképp lesz, gondolja ilyenkor az ember, és mielőtt leragadna a szeme, még megfogadja, hogy már másnap helyet csinál mindenek a spájzban.

Van abban valami megnyugtató, hogy amikor egy kedd reggeli órán pirosuló derűvel kúszik fel a nap a színtiszta égre, és kinyújtóztatván parkettán elgémberedett tagjait az ember kicsoszog a konyhába, már csak egy cédulát talál az asztalon anyja írásával: „Nem akartunk felzavarni, elosontunk. Már nagyon vágytunk haza. Köszönjük!”

Betűszilánkok 2. Az ellopott huszár

HUDY ÁRPÁD tárcája

„**Mi a német? Öt évszázad német szerzői írják egy problematikus haza krónikáját**” – áll nagy betűkkel *A németek olvasókönyve** című papírfedelű kötet hátsó borítóján. Valamikor a kilencvenes évek elején vásároltam Münchenben ezt a kis német irodalmi kincsesbányát, amelyben Luthertől Goethén át Günther Grassig érdekesnél érdekesebb versek és prózák sorjáznak. De a legkülönösebb közöttük – legalábbis számomra – **Heinrich von Kleist** *Anekdote aus dem letzten preußischen Kriege* című karcolata. Mivel még annak idején, magam szórakozására lefordítottam, saját átültetésemben közlöm alább e tanulságos kis gyöngyszemet.

Anekdota a legutóbbi porosz háborúból

Egy Jéna melletti faluban, mesélte nékem Frankfurt felé utaztomban a fogadós, néhány órával a csata után, amikor Hohenlohe herceg serege már teljesen elhagyta a falut, a franciák pedig, még elfoglaltak híven, bekerítették, egy magányos porosz lovas bukkanat fel ott; és, bizonygatta nékem, ha minden katona oly vitéz lett volna, mint ez, hétszentség, hogy megverték volna a franciákat, lettek légyen akár háromszor annyian, mint voltak valójában. Ez a fickó, mondta a fogadós, odavágtatott tetőtől talpig porosan a fogadómhoz, és így kiáltott: „Fogadós úr!”, és én kérdezvén, mi van? „Egy pohár pálinkát!” válaszolja, miközben kardját hüvelyébe csapja: „Szomjazom.” Jóságos ég! mondom: tűnjön el hamar, barátom! A franciák már a falu határában vannak! „Ugyan”, mondja, miközben a kantárszárát a ló nyakára veti. „Egész nap nem

volt még részem
 semmi jóban!”
 Nohát, gondolom,
 ebbe belébújt az
 ördög! Hé, Liese!
 – kiáltom, és hoz-
 zatok neki egy
 flaska danzigit, és
 mondom: itt van!
 És az egész flas-
 kát a kezébe aka-
 rom nyomni, hogy
 ugrasson már.
 „Ugyan”, mondja,
 miközben eltolja a
 flaskát, és leveszi
 a csákóját: „Hova
 tegyem ezt a ka-
 catot?” És: „tölt-
 sön!”, mondja,
 miközben letörli
 homlokáról az iz-
 zadságot: „mert

sietős az utam!” No, ez halál fia, mondom. Itt van! mondom, és
 töltök neki; itt van! Igyék, és vágtsasson el! Jóleshetett neki: „Még
 egyet!”, mondja a fickó; miközben már mindenfelől lövések zá-
 poroznak a falura. Mondom: még egyet? Nincs eszénél –! „Még
 egyet!”, mondja, és nyújtja a poharat – „Aztán jól mérje”, mondja,
 miközben megtörli a bajuszát, és kifújja a lóról az orrát: „mert
 készpénzzel fizetek!” Ejnye, lelkemre, csak azt szeretném, hogy őt
 –! Itt van! mondom, és még töltök neki, ahogy kéri, másodszor,
 és töltök neki, hogy megitta, harmadszor is, és kérdem: most már
 elégedett? „Ó!” – rázkódik meg a fickó. „Jó ez a pálinka! – Na!”,
 mondja, miközben felteszi a csákóját: „mivel tartozom?” Semmi-
 vel, semmivel, válaszolom. Kotródjék már, az ördögbe is; egy pil-
 lanat, és a franciák a faluban vannak! „Na!”, mondja, miközben
 a csizmájába nyúl: „akkor Isten fizesse meg”, és kivesz a csizma-
 szárból egy pipát, és mondja, miután kifújta a kupakot: „adjon tü-
 zet!” Tüzet? mondom: elment az esze –? „Tüzet bizony!” mondja,
 „merthogy rá akarok gyújtani egy pipa dohányra”. Ejnye, a fickót
 egy egész sereg szállta meg –! Hé, Liese, hívom a lányt, és még

a fickó megtömi a pipáját, megjön a tűz. „Na!”, mondja a fickó pőfékelve, „most aztán beléeshet a franciákba a nehéz nyavalya!” És miközben szemére húzza csákóját, és a kantárhoz nyúl, megfordítja lovát, és kirántja kardját. Fene fickó! mondom; átkozott, viharverte akasztófavirág! Hogy nem takarodik már oda, a hóhér nevében, ahová való? Három saséros** – nem látja? – áll meg már éppen a kapu előtt! „Ugyan!”, mondja, miközben köp egyet; és villámló tekintettel szemügyre veszi a három fickót. „Ha tízen volnának, akkor sem félnék.” És ebben a pillanatban a három francia már lovagol is be a faluba. „Bassa Manelka!”***, kiáltja a fickó, és megsarkantyúzza a lovát, és rájuk ront; rájuk ront, Isten úgy segéljen, nekiktámad, mintha az egész Hohenlohe-sereg mögötte volna; olyannyira, hogy a sasérosok, bizonytalanul, nincs-e még több német a faluban, egy pillanatra, mi nem szokásuk, me-reven bámulnak, ő meg, lelkemre, szempillantásnál hamarabb mindhármat kiüti a nyeregből, a lovakat, melyek a téren össze-vissza nyargalnak, befogja, tovarúgta velük mellettem, és kiált: „Bassa Teremtetem”****, és: „Na látja, fogadós úr!” és „Adies” és „Viszontlátásra!” és „hohó, hohó, hohó!” – – Ilyen fickót, mondta a fogadós, még életemben nem láttam.

„A porosz lovas nem németül káromkodott, hanem magyarul – még hozzá a lehető legrágárabban. (...) Nem ő volt persze az első német, aki magyarul szólalt meg. Attól kezdve, hogy a 18. században magyar huszárok is megjelentek a porosz hadseregben, a német katonák nemcsak a sujtást, a csákót és a szablyát vették át tőlük, hanem a káromkodásukat is” – írja Földényi F. László (*Utazatok Budapestre... Lettre 29. szám 1998*).

A porosz – áttételesen a német – harci bátorság megtestesítője azonban nemcsak magyarul káromkodik, egész megjelenése, viselkedése, vakmerősége és harcmodora magyar. Ahogyan a tizennyolcadik és a tizenkilencedik század hadászatát, háborúit Európától Észak-Amerikáig meghatározó könnyűlovasságé. A kor csatamezőinek villámgyors, félelmetes és fényes fegyverneme osztrák,

porosz, francia vagy orosz oldalon egyaránt a huszárság és néhány közeli rokona, a lengyel ulánus, az orosz kozák vagy a török szpáhi lovasság. De közülük is mindenekelőtt a szilaj magyar katonák díszegyenruhája, zenéje, lovagiasága hódítja meg Szentpétervártól Bécsen át Londonig a fejedelmi udvarokat. Ők maguk pedig nemzedékeken át megszámlálhatatlan csatatéren véreznek idegen földeken, idegen érdekekért.

S közben még modellt is állnak egy másik nemzet hadi érényeit dicsőítő történelmi tablóhoz.

* *Das Lesebuch der Deutschen. Wilhelm Heyne Verlag München. 1988.*

** *A német szövegben a francia chasseur 'vadász' szó áll. A korabeli magyar katonák beszédében „saséros” (Vas Gereben: Nagy idők, nagy emberek. Franklin-társulat, Budapest, 1906. 178. l.)*

A kapitalizmus vége

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Tétova esti órákban mindenki fantáziált már a kapitalizmus végnapjairól, amikor a vidékiek a második világháború utáni állapotokhoz hasonlóan újra lekasztják a kamrából a füstölt szalonnát, az újjáéledt cserekereskedelem jegyében megnyílnak a városi ékszerdobozok, a parasztember kezében arannyá változnak a zsiros cupákok, a bevásárlóközpontokat hulligánok fosztogatják, luxusautók lángolnak az utcán, a benzinkutakat megszállják a dühödt menekülők, újhippik járnak táncukat a bankkártyákból rakott tábortűz körül, miközben fizetés nélküli rohamrendőrök dobálják rájuk egyre csökkenő hivatástudattal a könnygázgránátokat. Majd néhány hónap alatt elülnek a felkelések, és elkezd kialakulni az új rend.

A fenti képzelgéseinkben benne van az összes könyv és film, amely ebben a témában bármikor megérintett minket, benne vannak a félelmeink és a vágyaink, hogy változzon valami, jöjjön az az új világ, ami biztosan sokkal tökéletesebb lesz, mint a régi. Elképzelni tehát könnyű a kapitalizmus végét, de átérezni már sokkal nehezebb, hiszen a képernyőn, a papíron és a szellemi vetítővászonon is olyan távolinak, megfoghatatlannak tűnik az egész.

Aztán jön a nap, amikor a biztonsági őr visszafordít minket a bank bejáratából, és szigorú arccal azt mondja, hogy bizonytalan ideig az egész országban szünetel a készpénzfelvétel. Ilyenkor megfagy bennünk a vér, az előző időszak befektetési botrányaira gondolunk, és remegni kezd a lábunk, hogy talán mi vagyunk a következők. Gyorsan átszaladunk a másik fiókhöz, hátha ők még nem kapták meg a hírt, hátha megkapták, csak engedékenyebbek, és mondanak valami megnyugtatót. A kártyát jelenleg sehol nem tudja használni – teszik hozzá. Ma az összes fiókunk zárva volt – fokozzák a belül zajló apokalipszist, ami akkor éri el a csúcspontját, amikor belenézünk a pénztárcánkba. Kettőezer-ötszáz forint van benne, és tudjuk, hogy azzal a holnapi napot még kihúzzuk, de mi lesz utána,

kérdezzük magunkban. Gondolatban átkutatjuk a lakást, benyitunk a konyhába és a kamrába, számba vesszük a konzerveket, a lisztet, a tésztát, a krumplit, majd benézünk a fürdőszobába, hogy van-e szappan, vécépapír, borotvahab, és miközben idegrendszerünk bejárja már-már elhomályosuló otthonunk rejtett zugait is, készül bennünk a vészforgatókönyv következő fejezete. Ennek során eszünkbe jut, hogy azért mégis adni kell egy esélyt annak a kártyának, hátha egy utcai ATM kegyes lesz hozzánk, kegyesebb, mint a két biztonsági őr, hátha valami hiba következtében mégiscsak hozzájuthatunk a saját pénzünkhöz.

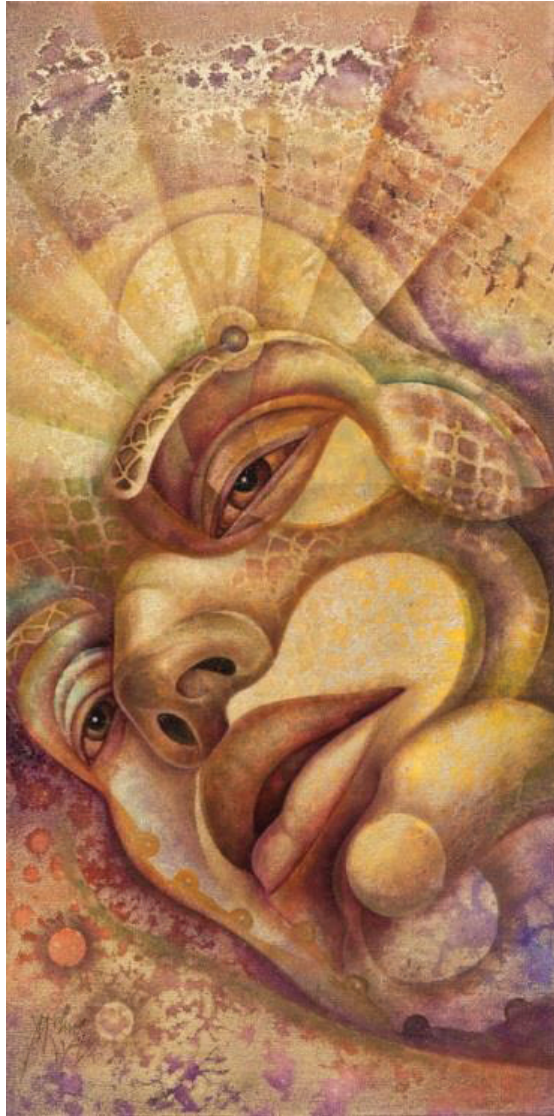
Hamar rájövünk, hogy a bankkártyánk csak egy haszontalan tárgy, udvarias, mégis megrázó mondatokkal okádják vissza kezünkbe az ATM-ek. Ilyenkor már erősen izzad a halántékunk, nehezen vesszük a levegőt, okostelefonnal szétnézünk a hírek között, megereszünk pár hívást a gazdaságilag iskolázottabb családtagiainknak, és örömmel látjuk, hogy most is az internet népe a legtájékozottabb. Egyesek a bank bevételére, mások nyugalomra intenek, és csak annyit a biztos, hogy emberek ragadtak benzinkutakon, bevásárlóközpontokban és gyógyszertárakban. Az utolsó hír nyolc órája érkezett a pénzügyektől, akkor is higgadtságra intették az elégedetlenkedő ügyfeleket, akik közül egyre többen válnak a halálbüntetés és az antiszemitizmus elkötelezett híveivé. Sokan éhenhalással riogatják a bankot és egymást, mások a cinizmusban járnak elől, és megjegyzik, nehogy már ne legyen otthon semmi vacsorára való.

Aztán eszünkbe jut, hogy családostul borozni indultunk ezen a szép nyári napon, megkóstolni azt híres száraz furmintot, amiről annyit beszélt az internet népe, amikor még nem félt a gazdasági összeomlástól. Milyen szép nap is ez a teljes anyagi összeomlásra, micsoda pokoli pillanat kétezer-ötszáz forinttal és a visszahányt, dombornyomott plasztikkártyával a zsebben, a félelemmel a fejben, körülöttünk a sok-sok felszabaduló elmével, akik nem törődnek az ATM-mel, a modern ember oltárával, ami elé havonta legalább kétszer odajárulunk, meggyónjuk bűneinket, elmormogunk pár miatyánkot vagy baszdmeget, és hálát adunk a banknak, hogy megkaptuk, ami nélküle is megilletne minket.

Másnap kipihenten ébredünk, el sem tudjuk dönteni, fantáziáltunk az egészről, vagy tényleg összeomlott a bankunk. Elme-gyünk tehát pénzt felvenni, immár üres tárcával, a csillogó va-

rázkártyával a zsebben. Már idegenként olvasuk a híreket a tegnapi üzemzavarról, beülünk egy kávéra a város talán legolcsóbb, közeli presz-szójába, készpénzzel fizetünk, borraivalót is adunk bőven, nagyké-pűsködünk, és élvezzük, hogy helyreállt az undorító, modern világ. Elégedetten nyugtázzuk, hogy többek lettünk egy fontos élettapasztalattal, néhány órára átél-tük, átéreztek a kapi-talizmus végét, számot vetettünk a sorsunkkal, és semmi sem tántorított el minket a fogyasz-tás mámorától. Mégis az jár a fejünkben, hogy fogalmunk sincs, mi lesz utána. Vidékre kell költözni – hallunk egy hangot a presszó távoli részéből. Vidékre kell költözni, amíg nem késő – mondja egy rosszul öltözött, ápolatlan ember a pult végénél, úgy tűnik nekünk, és mégsem pontosan nekünk, de már veszi is a reklám-táskáját, és gyorsan el-tűnik a zavartalan nyári napsütésben.

Molnos Zoltán: Filozófus

Újságíróként egykor bejárta a legeldugottabb baranyai falvakat, magánkezdeményezésére indult a nemzetközi Pécsi Íróprogram, és szemben a magyar irodalom „fociorientált-ságával” **MÉHES KÁROLY** szenvedélye a Forma–1. Az íróval új regénye megjelenése apropóján beszélgettünk.

„Olyan ez, mint egy csodás spájz...”

A közelmúltban publikáltad az Irodalmi Jelenben Néma galambok utcája című regényed néhány részletét. A főhős, Porr Benedek rendkívül élő, plasztikus, szerethető figura. Miféle viszonyban vagy Benedekkel, egyáltalán: hogyan bukkantál rá?

Jó lenne annyival elintézni, hogy Porr Benedek én vagyok, de ez azért nem ilyen egyértelmű. Inkább tán úgy igaz, hogy Porr Benedek az én generációm és „kasztom” megtestesítője. Egy másod-harmadgenerációs értelmiségi, aki gimnáziumi tanárként él, akár elégedett is lehetne, mert alapvetően azt csinálja, amihez ért, és amit szeret. De, ugye, mint tudjuk, stréberek, hülyék, álszentekek mindenütt vannak, akikkel együtt kell élni. És a magánélete végképp nem sikertörténet – gyereke nincs, a felesége három éve távozott Angliába, és valahogy ott ragadt. Szóval, ő maga és a környezete is mai, sajnos és hál’ istennek mindennapi, lehet mondani, az ismerősünk, ha nem is feltétlenül a barátunk. Noha lehet, hogy akad majd olyan, aki olvasás közben a barátjává fogadja.

Mennyiben tekinthetjük a Néma galambok utcáját a Túlélőben megkezdett, s aztán a Hegymenetben folytatott önéletrajzi ihletésű folyam továbbírásának, netán leágazásának?

mondatokká kalapálni. Villanásokat, ízeket, szagokat, arcokat, pillanatokot. No és persze szóbeli történeteket megírni irodalmi történetekké. Ehhez képest a Néma galambok... merő fikció, mert most ez izgatott. Sok-sok kitalált vagy valahonnan az életből csent részletet összedolgozni, szálakat futtatni, szőni a cselekményt, ahogy azt az igazi írók tenni szokták...

Az újságírás, úgy tűnik, legalább olyan fontos része az életednek, mint a szépírás. Merítesz-e a prózákhöz zsurnaliszta múltadból, tapasztalataidból?

Hálás vagyok a napilapos múltamnak, mert általa számtalan oly helyzettel és emberrel, sorssal ismerkedtem meg, amikről tán nem is tudnék. Isten háta mögötti baranyai falucskákban jártam, tanyaszélen, cigányputriban vagy a másik oldalon, fényes palotában lakó emberekkel csináltam riportot, interjút, amikből az adott pillanatban újságcikk született, mert meg kellett tölteni a másnapi lapot. Ezek az élmények, esetleg csak mondatok elraktározódtak, és ha szükség van rájuk, bármikor hozzájuk tudok nyúlni. Olyan ez, mint egy nagy és bőséges rak-tár, egy csodás spájz, ahol majdnem minden megvan.

Nem titok, hogy egykor meséid révén ismertük meg egymást. Miért érzed fontosnak, hogy a gyerekeket is megszólítsd?

A gyerekek szólítanak meg engem. Mármost a saját három csemetém. Imádták a meséket, főképp, amiket én meséltem nekik, saját kútfőmből. Egész sorozatok alakultak ki, amik az otthoni plüssállatokról szóltak, kitalált csibészekről, akik persze különös módon hasonlítottak rájuk, és ezt követelték estéről estére, pontosan felidézni, hogy tegnap hol is hagytam abba. Egy idő után eszembe jutott, hogy felveszem az esti meséket, ne a semmibe szálljanak el, és később ezekből születtek a könyvek, például a Spenót és Papucs, a két kutyusról. A Kitkat-mesék pedig már-már társszerzőségben születtek Kati lányommal, aki már most legalább olyan csavaros eszű mesélő, mint én. Az külön jó érzés, hogy ezek a könyvek másoknak is örömet szereznek. Jártunk több találkozáson, ahol akadtak gyerkőcök, akik kívülről fújták a hosszú prózai meséket, hallottam olyan óvodáról, ahol csak bizonyos Kitkat-mesére hajlandók a délutáni pihenőn elcsendesedni.

A pályád kezdetén verseskötetekkel is jelentkeztél, de költőként mintha elhallgattál volna...

De, néha jön a vers is. Nem olyan sűrűn, az tény. Főként a próza-szünetekben bukkan fel egy-egy szó, felsor, és egy vershez sokszor elég is ennyi. Valaha Csorba Győző azt mondta nekem, hogy „minden nap kell verset írni”, és ezt akkor, 30 éve, nagyon komolyan vettem – őrzí is a szekrény mélye a vaskos dossziékat. Ma már nyilván nem így gondolom, ám mindig nagyon bensőséges öröm jár át egy-egy megszülető versnél. A versöröm egészen más, mint a prózaöröm, ezt állíthatom. Egyébként 2012-ben, tehát nem olyan régen a Parnasszus Könyvek sorozatban jelent meg, 12 év verseiből válogatva a Röntgen című könyvem.

Az alkotómunka mellett szerteágazó irodalomszervezői tevékenységet végzel. Itt van például a Pécsi Íróprogram, melynek főszervezője vagy. Hogyan, mikor indult ez a projekt, és mi a célja?

Feleségemmel, Kulcsár Enikővel indítottuk, magánkezdeményezésképp, noha szerencsére felkarolta az ötletet az Európa Kulturális Fővárosává választott Pécs. 2007 szeptemberében indult, egy erre a célra vásárolt lakásban fogadunk egy-egy hónapra külföldi szerzőket, főképp Európából, de volt már USA-béli költőnk, és szeptemberben jön az első japán szerzőnk. Szabadon és békességben alkothatnak, egy „házi feladatuk” van, a Pécs-napló megírása – ki-ki a saját stílusában, persze. Ezekből 2010 végén jelent meg a *22xPécs* című antológia, ami már most öt-nyolc évvel később különös olvasmány a város történetéből. Ha minden jól megy, az idén vagy legkésőbb 2016-ban ki tudunk adni egy újabb naplógyűjteményt. Vendégünk volt a kis Felsőmalom utcai lakásban Ljudmila Ulickaja, Dragan Velikić, Krzysztof Varga, Daniel Bănulescu, Florina Ilis, Antonio Fian, Natałka Sznjadanko, Laslo Blašković, Florence Noiville, hogy csak néhány nevet említsek, és a határon túli szerzők közül Tolnai Ottó, Grendel Lajos és Szabó Róbert Csaba. Az utóbbi két évben cserekapcsolatot építettem ki osztrák, német, cseh és lengyel rezidensprogramokkal, tehát nemcsak fogadunk onnan szerzőket, hanem küldeni is tudok – úgyhogy akit érdekel ilyesmi, érdeklődhet, hátha sikerül kijutni pár hétre Kremsbe, Schwandorfba, Plzeňbe vagy Wrocławba.

Milyen visszhangokat kaptok külföldről?

Szerencsére csak jókat. Ne legyenek illúzióink, legtöbbször nem is tudják, hogy Pécs létezik. Úgy kell kikeresni a térképen, bár már sokan maguk jelentkeznek nálunk, mivel a Pécsi Író-program tagja a ResArtis nemzetközi szervezetnek. És alapvetően elámulnak, hogy egy ilyen „világ végi” helyen mennyi múlt, kultúra, elevenség van. Szívesen jönnek, és nem szívesen távoznak vendég-alkotóink, akikre különösen hat a város, mert többnyire sokat tudnak itt írni.

A magyar íróknak milyen lehetőséget tartogat a programban való részvétel?

Igazából nemzetközi program ez, tehát külföldiek számára tartjuk fenn. De mint szó volt róla, rendszeres jöttek-jönnék határon túli szerzők, és ha ritkán is, de magyarországi kollégák is töltöttek itt el némi időt, mint például Deák László, az azóta elhunyt jeles költő és szerkesztő, vagy a Műhely főszerkesztője, Villányi László és legutóbb Csobánka Zsuzsa.

Úgy tudom, idén jubileumi esztendeje lesz a csereprogramnak. Kiket vártok vendégségbe?

2015-ben jön az 50. szerzőnk, és erre büszkék vagyunk. Eddig egy osztrák, egy ukrán és egy német vendégünk volt, majd egy következő német után jön a jubileumi személy, a híres horvát író, Dubravka Ugrešić, augusztusban. Őt követi a Távolságon roppant népszerű Keiichiro Hirano, valamint egy wrocławai és egy spanyol szerző.

Márton öcséd, aki mostanáig a bécsi Collegium Hungaricum igazgatója volt, az idei Könyvhéten is megszervezi az úgynevezett Donau Lounge irodalmi karavánt, Csobánka Zsuzsa, Darvasi László és Dragan Velikić társaságában. Milyen állomásai voltak már ennek a programnak, és mit kell tudni Dragan Velikićről?

Erről Márton hivatott beszélni, de annyit azért én is tudok, hogy a program, mint a neve is jelzi, a Duna-menti írók számára biztosít megjelenést a régió könyvvásárain. Első pár alkalom-

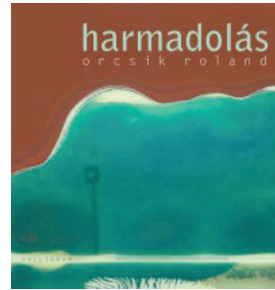
mal ez a BuchWien bécsi könyvvásár volt, de aztán felbukkant a Donau Lounge Bukarestben és két ízben a Dunától ugyan távolabb eső, ám a szellemiséget ugyancsak magában hordozó Lembergben (Lvivben) is. Tudtommal még az idén a szokásos bécsi megjelenés mellett Belgrádban is vendégeskedni fognak, a Balassi Bálint Intézettel karöltve. Itthoni bemutatkozásuk lesz június 7-én az Ünnepi Könyvhéten, ahol a felsorolt szerzők is jelen lesznek. Dragan Velikić a közép-európai irodalom egyik érdekes alakja. Szinte minden fontos műve olvasható magyarul. A Milošević-rezsim kritikusa volt, a NATO-bombázások előtt Budapestre menekült, ahol 18 hónapig élt. Tavaly ő volt első Duna-ösztöndíjas, és emiatt tartózkodott Pécsen októberben az Íróprogram és a Zsolnay Kulturális Negyed vendégeként.

Ha az ember Méhes Károllyal készit interjút, kihagyhatatlan téma az irodalomtól távol álló szenvedélyed, a Forma–1. Rajongónak, szakírónak vagy más pályára kanyarodott versenyzőnek tekinted magad?

Ezt csak rajongóként lehet csinálni, kötelességből biztosan nem. A magyar irodalom fociorientált, nálam a Forma–1 jött be helyette. De tény, hogy ezt is komolyan veszem, legalábbis, ha kitalálok egy olyan „projektet”, mint a legendás Gilles Villeneuve-ről szóló, angol nyelvű interjúkötetem, ami 2014 végén jelent meg. Nagy kaland volt az anyaggyűjtés és a megírása, és öröm, hogy Ausztráliától Brazilián át Kanadáig keresik a könyvet, és még a The New York Times is idézett belőle. Mindez magyar íróként nehezen fordulhatott volna elő velem...

LAIK ESZTER

Lényegesebb-e egy muslinca, mint Hamvas Béla? Hogyan válhat valaki korcsá etnikai-nyelvi értelemben? Megragadható-e egy versben a születés misztériuma? **ORCSIK ROLAND** *Harmadolás* című kötete ilyen és ehhez hasonló kérdésfelvetésekkel lepi meg olvasóját. **PETHŐ ANITA** írása.

Az embert a kutya sem irigyli

A virágzó folyóban úszni-ereszkedni annyi, mint a legnagyobb „misztériumok egyikében részesülni” – írja Tolnai Ottó a *Nézni a Tiszát – mint radikális program* című esszéjében. Orcsik Roland negyedik, a Kalligram Kiadó gondozásában megjelent *Harmadolás* című verseskötetében is a Tiszához és általában a természethez való viszony jelenik meg. Pontosabban: az olvasó mindvégig kénytelen gyanakodni, hogy ez esetben nem a folyót szemlélő költő, hanem éppenséggel a költőt szemlélő folyó kerül hangsúlyosabb szerepbe.

Elsőként érdemes kitérni a könyv címére. Orcsik Roland maga tájékoztatja olvasóját, hogy a kötet szerkezetét az utolsó pillanatban megváltoztatta, kijelölte a kezdő és záró szöveget, a többi vers címét pedig jellegzetes avantgárd gesztussal cetlikre írta, majd: „*A papírlapokat szétterítettem a konyhaasztalon. Hunyt szemmel harmadoltam. Láttam, hogyan zajlik a Tisza.*” A tudatalatti működésére bízva magát olyan összeállítást hozott létre, amelyben az egymás utáni versek történetté formálódása helyett inkább a váratlan, akár még magát az alkotót is meglepő asszociációs lehetőségeken van a hangsúly.

Avantgárd gesztusokkal ezen túl is találkozni a kötetben, például Orcsik ugyancsak szétdarabolja és újra összerakja a *Fenyőtűskék Hamvas sírjánál* 13 számozott, de a tartalmi sorrendiséget figyelmen kívül hagyó versszakát. A *Célpontok*ban a beindított láncfűrész kezdő motívumából fakadóan a szavak mint fafor-

gácsok darabolódnak szét: „Ép.p.en polgár.h.áború / dúl.t az. agyam.ban. / M.o.so.l.yogva fi.gyeltem, / hogy. u.grá!n.ak ki fe.jemb.ől / egym.ás á.d.á.z ellens.égei.” A Házi feladat című versben az utolsó két sor kivételével a „Vedd a szádba politikám. / Tedd a számba politikád” sorkettős ismétlődik vagy tucatnyi alkalommal.

Orcsik megidézi még Tandori Dezső jellegzetes szövegképzési eljárásait is, többek között az állítmány nélkül maradt „így aztán zenét” szókapcsolattal (*A forrásponton túl*). A sem elhanyagolható tény, hogy a kötet nyitó szövege, a *Boszorkánysziget* mindent elárasztó kék látomásával egyértelmű rájátszás a cím alatt zárójelben megemlített Derek Jarman *Blue* című alkotására.

Mivel Jarman művét a filmtörténet legintimebb alkotásának is szokták nevezni, érdemes elgondolkozni azon, miért éppen a *Boszorkányszigettel* kezdődik a *Harmadolás*. A sziget-motívum megkönnyíti a magyarázatot: egy intim helyre, a költő belső világába léphetünk be, amely – bár a valóságban is létezik – imaginárius táj. A sziget a kivonulás, a meditálás helyszíne is, és Orcsik a lét alapvető misztériumain elmélkedik verseiben. S ha már szó esett a kötet első darabjáról, itt érdemes kitérni az utolsóira is: az *Aranykapu* hasonlóan erőteljes, látomásszerű. Befejező mondata – „Az aranykapu lángban áll” – pedig nem lezárásként, hanem sokkal inkább egy olyan út kezdeteként értelmezhető, amelyet a könyv csupán előkészít.

A két pont között a lehangsúlyosabb motívum a vér. Már a *Boszorkánysziget* is azzal zárul, hogy „Egyedül a vér. Egyedül a vér nem kék. Hanem meleg”. A lét anyagiséga kap hangsúlyt, ami nem engedi, hogy a természetből kiemelkedő, azt uraló lényként lássuk az embert. A *Kiválasztás* azt is megpedzi, hogy az egyén létezése és elkülönülése a többitől képlékeny, hiszen egy vérátömlesztéssel „több testbe, / más erekben foly- / tatódom, / más erek-ciójában forrón, / vagy egy nő ciklusai szerint / más ütemben, pár- / huzamosan tovább”.

Nincs az emberi létezésben semmi különös és irigylése méltó, ezt leginkább a Dezső nevű tacsókkal folytatott „párbeszédék” bizonyítják. Nem csupán ember és állat viszonyáról szólnak ezek a szövegek (mint például az *Osztokodás*, amikor a vers alanya azt

olvassa ki kutyája viselkedéséből, hogy „*Egyik állat sem irigyel*”), de továbbmutatnak egy másik esszenciális probléma felé: a nyelvi-etnikai „korcsság”, keverék irányába:

*„Te pedig azt se tudod,
kinek nyújts kezet
a háborús acsarkodás alatt,
mikor sintér sintérbe harap!”
(Vérre megy a játék)*

A fenti vers éppen az állatvilág jelenségeit megragadó kifejezésekkel érezteti, hogy a *Harmadolásban* tulajdonképpen a természet (folyó, növény, állat stb.) figyeli az embert, az ő sajátos problémáit. Az alábbi versben is kibillen a világ a megszokott nézőpontból:

*„Olvasás közben muslinca
szállt a lapra.
Nem nyomtam szét,
lényegesebbnek tűnt
hamvas mondatánál.”
(Fenyőtüskék Hamvas sírjánál)*

Figyelemre méltó ebben a versben a fenyő motívuma is (örökzöld! – kiemelés tőlem):

*„Két magas fenyő állt a sír mögött,
Őrzik a tiszta levegőt.
Lépteink hangja a földbe oldódik,
akár a túlelűiek bomlása.”*

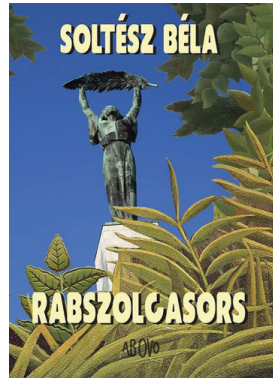
A kötet egyik legfelkavaróbb versében (*Gyanta*) a garázsépítés miatt kivágott fa az ember pusztító tevékenysége ellenére is tovább próbál élni: „*Még védekezett a fenyő: / gyöngyöző váladék csorgott / a frissen gyalult lécekből.*” Ha a lét alapvető misztériumain való elmélkedést tekintjük a látszólag egyszerű kötet tétjének, akkor ennek ez a vers talán a legszebb megnyilvánulása.

„Az Élet él és élni akar” – írta egykoron Ady Endre. A *Harmadolásban* ezt úgy lehetne módosítani, hogy a táj él és élni akar, bármit is tesz közben az ember. Mert lehet háború, pusztítás, ke-

letkezhetnek bombatölcsérek, mint sebhelyek, helyükön idővel fiatal fák sarjadhatnak (*Ikrek*). Nem véletlen tehát, hogy a születés motívuma is oly gyakran felbukkan a kötetben. Ugyanakkor élesen szembeállítható egy gyermek születésének törekénysége: „átölelted, óvatosan, nehogy / megrepedjen a szalmaszál- / gerinc. Apró keze / ökölbe szorítva” (*Kórházi fényben*) és a természetben zajló folyamatok erőteljessége, robusztussága: „Erőt termel a fájdalom, / vágyat a vajúdáshoz: örvények kavarnak a légtérben, / szaporábban lélegeznek a fák, fokozódik a sodrás” (*Születő tájkép*). A saját gyermekkel kapcsolatos élmények felidézése egyébként is a kötet legbensőségesebb szövegeit eredményezi, melyekben lépten-nyomon érezhető ez a törekénység: „Fölfedezted az árnyékokod, kis kezed fekete mását / a fehérre meszelt falon” (*Árnypróbálgatás*). Talán – némiképp megcáfolandó jelen írás címét – mégiscsak van valami irigylésre méltó az emberi létezésben: ezeknek az apró mozzanatoknak a konstatálása.

Orcsik Roland *Harmadolás* című kötete látszólagos egyszerűsége ellenére sem könnyű olvasmány. Értelmezőként valószínűleg ugyanolyan nehéz kibontatlanul hagyni egy-egy megállapítást, nem gondolkozni egy-egy képen, nem próbálni megérteni azt, csak átadni magunkat ennek a mindenki számára ismerős érzésnek, a létezés elemi élményének. Feltételezhetően megpróbáljuk tudatosan elrendezni magunkban az olvasottakat, és még hosszan, újra és újra elővéve meditálunk egy-egy soron. Hogy ki melyik utat választja, nyilván olvasói attitűdjétől függ, de mindenképp érdemes elindulni az úton, azaz kézbe venni és elolvasni ezt az érzelmekre és az értelemre egyaránt intenzíven ható könyvet.

SOLTÉSZ BÉLA *Rabszolgasors* című regényében „nemcsak a fantomcégek alapítóit és a közbeszerzési pályázatok nyerteseit fekteti boncaszatra, hanem a naiv bölcsészlányt és az unalmas informatikusfiút, a nyelvtudással hadilábon álló tanárnőt és a hallgatókat zaklató tanársegédet, a felemelkedő vagy lecsúszó szülőket is”. – **SZARKA KÁROLY** recenziója.

Szabadságba oltott létbizonytalanság

Ha egyetlen szóban kellene összefoglalni, miről szól Soltész Béla *Rabszolgasors* című regénye, kézenfekvő lenne azt mondani, hogy a rendszerváltásról. De mivel főszereplői mai fiatalok, a történet inkább a jelenről árulkodik, és a múltba való visszanezés az előzmények bemutatására szolgál. „Az apám egy kispolgár... vagy nagypolgár... mindegy!” mondja Hanna, a regény egyik mellékszereplője, aki a nyolcvanas években született generáció jellegzetes alakja: ambiciózus, értelmiségi pályára készül, fontos neki az önmegvalósítás. És a huszadik századi magyar társadalom többszöri szerkezetváltása után nagyjából fogalma sincs, melyik osztályba tartozik.

A történet kiindulópontja egy nyomozás: a kulturális antropológus Fischer Zsófi és a tévériporter Vitkovics Gábor véletlenül ugyanazt a témát választja. Együtt keresik a választ a kérdésre, hogy a nyolcvanas évek végén miért kezdtek az emberek pénzt gyűjteni Isaura, az ismert regényben és a még népszerűbb tévésorozatban szereplő rabszolgalány kiszabadítására. Próbálják felgöngyölíteni, hogy a rendszerváltás körüli káoszban hová is tűnt ez a pénz. Néhány újságcikket és levelet leszámítva a kutatás elsődleges forrása a gyűjtést kezdeményező Budincsevics Géza özvegyének terjengős, csapongó visszaemlékezése. Ebből pedig egy tipikus huszadik századi magyar sors rajzolódik ki: háború, hadi-

fogság, megfélemlítés, reménykedés és csalódás. A történetmesélésbe mások is bekapcsolódnak, de az olvasó ekkor már sokkal inkább Zsófi-ra és Gáborra figyel, valamint az ő családtagjaikra, barátaira, iskola- és munkatársaikra. Többnyire a nyolcvanas években született nemzedék jellegzetes figuráira.

Az utóbbi évek kritikáinak gyakran visszatérő kérdése, hogy generációs regényt írt-e a szerző. A *Rabszolgasors* esetében erre egyértelmű igen a válasz. Nemcsak a fesztiválélmények vagy a kultikus budapesti szórakozóhelyek emlegetése miatt, és nemcsak a Kispál és a Borz vagy a Bélga dalszövegei, a *Kisvakond*, a *Kacsamesék*, a *Három kívánság* vagy a *Szomorú szamuráj* miatt. Persze a nemzedéki regénnyé válás fontos eleme, hogy a popkulturális utalások sűrű hálója szője át a szöveget. Soltész Béla mindezekon felül gondolkodik és gondolkodtat is: műve a huszonevűek és korai harmincasok útkereséséről szól. Látunk tehetős budai családból származó, elkényeztetett életművészt, mackós-szemüveges, otthonülő informatikust, külföldön szerencsét próbáló, de leginkább csak szerencsétlenkedő barátnőt és testvért. Néhány karaktert, akik az erkölcsileg vívódó főszereplőkhöz képest sokkal lazábbak, bátrabbak és határozottabban, vagy legalábbis annak tűnnek. Jellemzően többet buliznak, mindent kipróbálnak, sőt olyan mennyiségben és sebességgel fogyasztják a különböző tudatmódosítókat, hogy csoda, ha harminc körül még életben vannak.

A szerző a sztereotip karakterek mellett a jellegzetes élethelyzetekkel sem spórol. Az olyanokkal például, amikor az ember órákig fogalmaz egy emailt, amikor ellenőrzi az aktuális csaj- vagy pasijelölt párkapcsolati státuszát a Facebookon, amikor kesereg, hogy a haverjai vagy mind házások, vagy késő estig egy irodában túlórának, vagy amikor egy osztálytalálkozó kapcsán azon mereng, előrébb tart-e, mint tíz éve. Mindezek tetejébe a szereplők egymásnak szegeznek az ezerszer hallott, idegesítő kérdéseket, mint hogy „meg lehet-e élni” ebből a munkából, vagy hogy „megfarkaltad-e” a lányt, akivel már legalább kétszer találkozott.

A nyolcvanas generáció írója természetesen nem állítja, nem is állíthatja szembe a rohanó, habzósoló, karrierépítő és önpusztító mindennapokkal a tisztességesnek hazudott múltat. A „bezzeg régen” kezdetű mondatok a fülünkben csengenek ugyan, mert

régen ott volt a vallás és a hazaszeretet, ott volt az erkölcs és az illem, de mivel a nem éppen feddhetetlen (konkrétan nyilas) múlttal rendelkező, braziliai emigrációjából hazatért Harkányi úr nosztalgiazik ekképpen, evidens, hogy neki sem hiszünk. A huszonévesek és a harmincasok előtt pedig – a szülők anyagi támogatásával vagy anélkül – egy csomó új lehetőség kínálkozik, és Soltész fel is vonultatja ezeket. A lelküket eladva dolgozhatnak egy dinamikusan fejlődő, piacvezető multinál, mondvacsinált pozíciót betöltve. Esetleg a hivatásuknak élve lehet belőlük éhező művész vagy minimálbérből tengődő tudós. Ha pedig egyik létforma sem elég vonzó számukra, elmehetnek. A *Rabszolgasors* rabszolgái a legkülönbözőbb utakat választják. Ahogy a diktatúrák idején a megalkuvás vagy a lázadás, a besúgás vagy a börtön, a nem sok jóval kecsegtető itthon maradás vagy a minimum kockázatos disszidálás várt az emberre, úgy ma sem tűnik jobbnak a helyzet. A díszletek változtak, a kézzel írt levelek helyét átvették az sms-ek és az emailek, a szabadságot korlátozó biztonság helyett pedig itt van nekünk a szabadságba oltott létbizonytalanság. A Facebook és a YouTube a miénk, minden más változatlan.

A szerelem, a csalódás, a megcsalás persze történelmi koroktól független, bár Soltész arra is rávilágít, hogy huszonévesen gyereket vállalni, vagy valaki mellett egy életre elköteleződni korábban természetes volt, míg a nyolcvanas években született generációnkban problémaként jelenik meg. *„Anyám persze huszonegy volt, amikor születtem, de most már máshogy vannak a dolgok”*, tünődik el az életén Zsófi. Folyton magunkra vagy környezetünkre ismerünk tehát, ráadásul minden újabb epizodista felbukkanása és régen látott mellékszereplő kalapból való előhúzása tovább erősíti a fő csapásirányt. Mert az anyázó kommentek, a Coelho-idézetekkel súlyosbított cuki kisállatos körlevelek, a béna céges csapatépítő tréningek, és úgy általában minden, elsőre jelentéktelennek tűnő részlet mellett a lényeg mégiscsak a bűnügyi szál, illetve az országos, sőt kis híján világméretű konspiráció.

A *Rabszolgasors* a legfelsőbb szintekig vezető szálak felgöngyölítése révén tulajdonképpen hatalomkritika is: a korrupt politikusok és a gátlástalan nagyvállalkozók bírálata. De Soltész nemcsak a fantomcégek alapítóit és a közbeszerzési pályázatok nyerteseit fekteti boncasztalra, hanem a naiv bölcsészlányt és az unalmas informatikusfiút, a nyelvtudással hadilábon álló tanárnőt és a

hallgatókat zaklató tanársegédet, a felemelkedő vagy lecsúszó szülőket is.

Mivel a szerző maga is világutazó (első könyve, a *Clandestino* dél-amerikai utazásait örökíti meg), nem véletlen, hogy az új mű szereplőgárdájának élményanyaga Braziliától egészen Japánig legalább féltucatnyi országból származik, noha a helyszín – néhány másik várost leszámítva – szinte végig Budapest. Ennek létező terei, utcái és villamosai közé beékelődik egy-egy fiktív egyetemi tanszék, tévécsatorna és multinacionális vállalat. Az olvasó számára kizárólag emailekből és blogbejegyzésekből ismert két mellékszereplő, Andi és Dani, miközben az Egyesült Államokban, illetve Spanyolországban keresi (és többnyire nem találja) a helyét, a legkülönbözőbb nemzetiségű emberekkel való találkozásairól számol be.

Az összkép tehát legalább annyira színes, mint maga a valóság, és hiába olvasunk fikciót, néhány egészen szürreális elemtől eltekintve mindvégig azt érezzük, hogy a szerző a mi életünket írta meg. A regény cselekmény-centrikussága, olvasmányossága és humora ellenére is olyan, mintha egy társadalomtudományi konferencián ülnénk, amelynek előadói fontos problémákat vetnek fel, több irányból közelítve őket. A közönség soraiban ülök, vagyis az olvasók a végéhez közeledve azt kérdezhetik az írótól, vajon van-e kiút ebből a csapdának tűnő helyzetből. Az író pedig vissza-kérdezhet: szerintetek van?

HEVESI JUDIT *Hálátlanok búcsúja* című első verseskötetét „borzalmas”, sokkoló élménynek nevezték eddigi olvasói. **KIRILLA TERÉZ** megpróbálta feltárni a holokausztot, a nőiséget és a kollektív traumákat felvonultató szövegegyüttes mélyrétegeit.

Akik nem értik Isten hallgatását

Hevesi Judit *Hálátlanok búcsúja* című első kötetének témája és megközelítési módja – pályakezdő költőről lévén szó – bátorságra és lényeglátásra vall: a holokausztot eredeti, személyes szűrőn keresztül vonja be költészetébe.

Ahogy a szerző az Irodalmi Jelen honlapján megjelent interjújában kifejti, számára mindvégig az volt az izgalmas kérdés, megjeleníthető-e „a kollektív trauma az egyén szemszögén keresztül”, és ha igen, milyen módon. A kötet végére érve tisztelettel vegyes csodálkozással veszi észre az olvasó, hogy a rég halott, vélhetően a holokauszt egyik áldozatává vált nagymama alakjának megformálása megteremti az utódok számára nemcsak a reflexió, hanem az ágostoni értelemben vett gyónás lehetőségét is. Azaz a metszően pontos, elfogulatlan, de sohasem önkínzó vallomásosságát, valamint az együtt szenvedés és a büntudaton, a szorongáson való túllépés vágyát.

Ha nem is eposzi, de mindenképp mitikus kellékek – galamb, hosszú haj, haláltánc, kút, fal – fokozzák a hatást, például a *helytem de nincs* soraiban:

*madarat rajzolsz a hóba
de szárnya odafagy
még van idő*

*felsejlik sok hang a károgás
hogy fázik miattad minden
és a madáretető
amit ott együtt építtettek
de itt sohasem kezdtétek el
bomlik
ő akkor már régen halott
órája az ágyad mögött kattog
a galambok hozzák
akiket etetett
pedig lerágták róla a húst és a mutatókat
ők is éhesek*

Szerény és csendes verssorok ezek, amelyek meglepő módon mintha nem ismernék az időt, és pontosan abban az értelemben nem vesznek róla tudomást, ahogy a mítoszok és a nagy elbeszélések sem. Ezek úgy mutatják meg hőseiket, mintha azok saját, legaktuálisabb és legmélyebb titkainknak a leképeződései lennének. Amikor például azt olvassuk a már említett, *körforgás* című versben a nagymamáról, hogy „*megbánta minden bűnét régen / például azt, hogy létezik*”, nemcsak a karkai abszurd létezésélménye idéződik fel bennünk. Ez a fajta bánat sokkal közelebb áll hozzánk, a 21. században élőkhez, mert nekünk nemcsak a történelem- vagy létszemlélet alapján ismerős ez az érzés, hanem az információterjedésnek és a technikai vívmányoknak köszönhetően „napi élmény” az olyan történetek és emberek látványa, akik számára a létezés pokollá vált, és az e fölött érzett valódi bánatuk intenzív erővel hat ránk.

A kötet nem is azoknak szól elsősorban, akik a holokauszt érzelmi és gondolati tisztázására várnak, hanem sokkal inkább azoknak, akik a mélységes gyász létállapottá növekedésének, elhatalmasodásának tudatában egyre kevésbé és egyre elkeseredettebben nem értik Isten hallgatását. Ahogy a *mese* című versben olvasható:

*legyen ez egy rekviem
a meg nem ismert álmokért
most élő halottaidért imádkozz
hátha benned magukat egyszer mégis felismerik
(...)*

*és bár elfelejtetted az imát
amit tőle tanultál
még mindig nem érted
miért hallgat oly kitartóan feletted az isten*

A *vádirat* című versben pedig: „*vádirattá vált az emlékezet / amit itt hagytál / hogy vádolhassam én is az istent veled / vagy inkább csak helyetted*”. Azok számára íródtak legfőképpen ezek a versek, akik bár tudják, hogy Isten létezik, léteznie kell, de nem hisznek Benne. Azoknak, akik a *nyílt lapok* című vers szavait idézve nem látják „*Krisztust a kereszt után*”, vagyis a Feltámadottat, aki halálával legyőzte a halált. És azoknak is, akik egy másik vers, az útvesztő üzenetét véve alapul, noha tudják, hogy bejárható, megismerhető a szent Jeruzsálem, az mégsem létezik számukra, egy üres tér csupán, amelyet kétségbeesetten igyekeznek valamivel betölteni („*én a tereket betölteni / nagyon igyekszem*”, olvasható a *címkékben*, a *távlatokban* pedig „*a terek szűkösségére nincs bocsánat*”).

Az áldozattá vált nagymama alakjának és fájdalmas hézagokkal teli történetének felidézése révén szinte az elviselhetetlenségig fokozódik a bűntudat, a szégyen, az ürességtől való szorongás és a feloldást nyújtó szent öröklét iránti olthatatlan vágy. Az ellentmondó, kaotikusan kavargó érzéseknek a tetőpontján József Attilának az anyát szeretve vádoló hevére emlékeztetően veti az áldozatok szemére: „*hazug isteneknek képmutató tükrei vagytok*” (*hagyaték*). Ebben a világban túl sok lett a bűntudat, „*ez nem az a világ, ahol én bocsájtok majd meg neked*” (olvassuk folytatólagosan a fentebb már említett *hagyaték* című versben). Itt nem oldódhat föl semmiféle szorongás, itt a madarak meghalni repülnek az ablakokhoz, s az ember nem mentheti vagy etetheti meg őket, annyit tehet csupán, hogy elfordul, és nem engedi be őket a szobájába, a legitimebb tereibe (*nyílt lapok*).

A mitikus madarak több versben is felbukkannak, például az *iszony* címűben, ahol Rilke angyalainak iszonyú voltát hivatottak megtestesíteni (Rilke írta az angyalokról, talán a barokk puffók testű, rózsaszín angyalainak ellensúlyozására, hogy „*iszonyú minden angyal*”, mert a Szépség, melynek ők a lelkei, maga is iszonyú, legalábbis ami az erejét és felkavaró voltát illeti). De visszatérve a világhoz, melyben Hevesi Judit versei megmerítkeznek, a

megtisztulás reménye nélkül, ez a világ a „*megváltatlan kísértetek otthona*”, ahol az „*elcsendesült istenek / halott nyájai fölött*” szól a rekviem (*rekviem*). E könnyörtelen világ iránti költői attitűd eredetisége abban rejlik, hogy van bátorsága folytonosan érintkezéseket teremteni a megfajthetetlenül abszurd és az evangéliumi történet között, újra és újra Krisztus életének eseményeit vagy tanításait idézi meg egy-egy utalás.

Mély együttérzést fejez ki például a *lányok* című vers, ahol a vesztőhely felé igyekvő, rabruhát viselő nagymama bőröndjét cipeli a költőt megtestesítő, az idő és tér korlátait átlépő alany, ugyanazzal a részvétellel, ahogy Cirénei Simon vitte a keresztre feszítésre hajtott, egyre gyengébbé váló Krisztus keresztyét. Máskor viszont éles ellentételezést találunk, a *lakoma* című vers például lehetne az utolsó vacsora pokolban játszódó változata is. Ahogy világunk sötétségére és nyomorúságára mutat az az ellentét is, mely a történelmi tények és Krisztus tanításai között áll fenn az *amnéziaterápiában*:

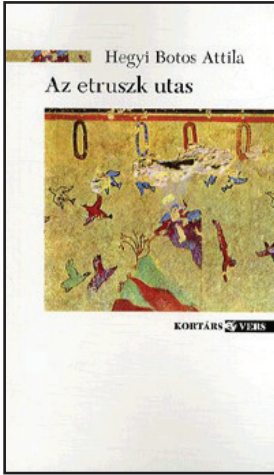
*mesélj azokról
akik a halott emberek
ágyában aludtak
kinyitották szekrényeket
elhordták ruháikat
megették az ételeik*

Lehetetlen föl nem idéznünk a krisztusi tanítást: „*Mert éhes voltam, s nem adtatok ennem. Szomjas voltam, s nem adtatok innom. Idegen voltam, s nem fogadtatok be. Nem volt ruhám, s nem ruháztatok fel. Beteg és fogoly voltam, s nem jöttetek el meglátogatni. (...) Bizony mondom nektek, amit a legkisebbek valamelyikével nem tettetek, velem nem tettétek.*”

A kötet tehát – legalábbis jelen olvasatban – egyfelől megteremt a holokauszt történetére utalás érzelmi rezonanciáit, és ezt mintegy „nőies” módon teszi. A nagymama tragikumával való komoly és érzelmetlen számvetés fokozza azt az intenzitást, amelyre egyfelől a világirodalomban is csak női alkotóknál találunk példát (Simone Weil önkéntes éhhalála a holokauszt áldozataival való szolidaritásból). Másfelől pedig a hit hiányáról, annak következményeiről, tehát mintegy a „szentre” való kivételes és bátor, modern érzékenységről is tanúságot tesz.

S ha van valami, amit gyengeségként, vagy hibaként róhatnak fel: az talán épp az, hogy a költő mindezt a bátorságot mintha elveszítené a nyelvvel szemben. Korosztálya kánoni elvárásainak, egyfajta minimalizmusnak igyekszik megfelelni, a képalkotásban, a nyelvi asszociációkban nem meri szabadjárá engedni a kreativitását, és így verseinek mitikus szövevényei, ahelyett hogy elmélyítenék a filozófiai és szakrális dimenziókat, sematikussá és merevvé teszik azokat. Noha a versekben kitapintható egyfajta katarzist hozó lebegés, a szépség könnyed remegése, de a nyelvi merevség miatt ez akadozónak és elfúlónak tűnik, olvasói szemmel nézve a leegyszerűsítés sehová nem vezető botladozás. Hevesi Judit fentebb már említett interjújában Hervay Gizellát tekinti példaképének. Talán nem véletlen, hogy Hervay nyelvi erőssége, metafora-gazdag nyelve megfelelő út lehet számára, érzelmi világuk hangsúlyai pedig valóban mintegy eleve összhangban állónak tűnnek. Sokat ígérő pályakezdés ez, olvasóként remélem, hogy a következő Hevesi Judit kötetek folytatják az első erényeit, s még izgalmasabb formai és nyelvi megoldásokkal teszik majd ezt.

HEGYI BOTOS ATTILA *Az etruszk utas* című novellisztikus versregénye egyszerre több dimenzióba, két, egymással párhuzamos térbe és időbe kalauzolja el az olvasót, aki előtt idilli mediterrán tájak elevenednek meg. **BOLDOGH DEZSŐ** értékeli a kötetet.

Mediterrán időutazás

Párhuzamos téridőkben, történeti és mitikus korok útvesztőiben bolyonganak és találkoznak össze pillanatokra Hegyi Botos Attila hősei, az etruszk Aplu és a huszonegyedik századi Buda lankáiról Itáliába utazó elbeszélő. A rendhagyó módon a szerző által írt fülszöveg megfogalmazásában: „*Elkapni azt a törékeny villanást, ahol a rég nincs a már ninccsel öszeér. Ahol két hang monológja, az egyre távolabbie és a leginkább közeli pillanatra párbeszéddé válik...*” Hegyi Botos már az első könyvében (*rögnyi Ég*, Irodalmi Jelen Könyvek, 2011.) a szó nemes értelmében próbára tette olvasóit. Nincs ez másként *Az etruszk utas* esetében sem. Mindkét kötet megszólalásmódja egyedi metafizikai koncepciójú képi és gondolati egységek első pillantásra nehezen követhető, kavargó sorozataiból áll, amelyek fontos lírai darabokká egészülnek ki.

Ettől függetlenül az új opus a folyamatos és látszólag gondtalan olvasás illúzióját kelti – akár novellisztikus versregényként is tanulmányozhatjuk *Az etruszk utast*. A *rögnyi Ég* szövegeinek értelmezéséhez a számos görög-latin idézetten és utaláson túl egy, a költő számára nyilvánvaló szertartásrend miszteriózus fogalmi struktúráit elfogadva volt csak ajánlott hozzákezdeni. Az új kiadványban egy letűnt civilizáció, csak nyomaiban fellelhető hagyomány ismeretlensége lehet az első akadály. A rejtélyes eredetű

etruszkok kultúrája a Kr. e. V. századig meghatározó volt Itália középső és északi részén. Hegyi Botos alaposan beleásta magát e nép isteneinek és mindennapjainak világába, megjelenítő erővel ír hőseiről, szinte mágikus költői divinációkat végez.

Némiképp Weöres Sándor *Mahruh veszése* című művéhez hasonló *Az etruszk utas*. Távoli utalásokkal mutatja be egy olyan történelmi korszak elmúlását, amely legkevésbé sem hasonlít a miénkre, legfeljebb annyiban, hogy egy nagyobb hatalom végül bekebelezi a kisebbet. Az egyéb profán allúziók szerencsére távol állnak Hegyi Botos Attilától, téves szál lenne ezek aktualizáló vizsgálata, a jelenkorral való kényszeres megfeleltetése. A megidézett Aplu monológjain keresztül testközelben találkozunk az ókori Róma tündöklése előtti, az istenek kegyéből „mindössze ezer esztendőre kimért” kultúra szereplőivel.

Ha csak az első néhány oldalról szedjük csokorba *Az etruszk utas*ban sűrűn megjelenő kifejezéseket, ilyen fogalmakkal találkozhatunk: *iffúságom görög emporoszai, velznai zarándokút, veei nagyvásár, magasságos Tin, apró Tarhun-szobrocska, hímpáva Hierón, csobogó-gurgulázó Gugaia, a lukumó ébredése, szép húgom Turan, Lautnita Atilia Meclasiáék házából, kétarcú Culsans, Uni hava* stb. Van valami távoli és barbár csenge ezeknek a szavaknak, az olvasó különösebb utánjárás nélkül is megérezheti az etruszk valóság egyszerre csodálatos és alvilági jellegét.

A könyv mindemellett idilli mediterrán tájakon játszódik, ott él az ókori főszereplő, és arrafelé indul vonatán a párhuzamos történet hőse, akinek utazását akár földrajzi értelemben is precízen nyomon követhetjük. A szerző nem fukarkodik a leírásokkal, részletes turistatérképet, ökológiai, csillagászati és nyelvészeti magyarázatokat kapunk, szlovén, toszkán és tengerparti települések tűnnek fel mai és egykori nevükön. *Az etruszk utas* kompozíciója is a párhuzamosságra törekszik, a címek megkettőzve szerepelnek, alul kurzívval a hajdani elbeszélő, felül pedig a jelen utazójának szövegei olvashatóak. A két hang néhol hasonlít, de számos ponton el is tér egymástól. Az etruszk Aplu szabadon áramló fejtegetései, visszaemlékezései, verses monológjai finoman rezonálnak a saját idejéből kilépett, múltba utazó főszereplő, a költő gondolataira. Felvillanások, ötletek, portáncrajzolatok le-

begtetése, szakrális vésetek mesteri ötvözete a két hang párbeszédes játéka. Önálló versfüzérekként is tanulmányozhatók, de érezzük, hogy a közös nagy egész szerves darabjai, mitikus parabolák, összeérő korok belső valóságának találkozási pontjai.

A szövegekbe rejtett etruszk istennevek, szokások bőséges leírása, a mediterrán kékségről, osztrigatelepekről, felhőformákról szóló optikai és színelméleti fejtegetések nem tűnnek tudálékoskodó gyakorlatoknak a szerző részéről, inkább kiegészítő és hangulatos kellékek a lényeges megmutatásához, amely a verses elbeszélés metafizikai tereiben lelhető fel.

A néha látszólag csapongó szerkezet éppen különös bakugrásaival veti meg talapzatait, tekint mélybe és magasba. A szöveg összetett poétikai eszközei intenzív és különleges költői nyelvet hoznak létre, amelyet sajátos mondattani megoldások fűszereznek – a költő időnként spórol névelővel, igekötővel, hogy még feszítettebb dikciójú prózaverseket hozzon létre: „*S még szomszédja szemeit se látja, / semhogy városi fényszennyezés / nyaldosta csillagképeit?*” (Tájéoló); „*Aztán atyám / nekiengedte a kutyát. A fiú ügyes volt, / csak combhúsa szakadt...*” (A forgástengely).

A pazar versépítkezés sűrített képeket ékel lassú prózába, és váltogatja egyetlen versen belül is a könnyedebb és feszesebb szövegrészeket: „*Szülőhelyeddel egy szélességi fokra érve, / Monfalconét hagytátok el az imént. / Már teli izgalommal. Lábad / magad alá húzva, kézfejeid / combjaidra fektetve csön-desülsz (...)* Derengő tenyeredről rózsabegyű ujjak, / lobbannak sírboltja felett kozmosz ciprusoszlopai.” (Hajnali jelek)

Hegy Botosból a mérnökökre jellemző precizitás sem hiányzik, néha szinte új matematikát teremt. Az *Alapító* című versben – melyet az utazó jegyez – egy pályaudvari peronra pattant terrakotta kavicsról jutnak eszébe meglepő dolgok a térrel és a homorú fülkével kapcsolatban, majd így ír:

*„Ha ma időszerűtlen,
holnap bármit alapíthatsz.
Újabb Semiramis függőkeretet,
Porsenna síremléket,
betlehem-i jászlat ácsolhatsz akár.*

*E maszatos ablakszemből
visszaiszkoló mai út
egy tegnapi szertartás
némán örvénylő kúpja is lehet.”*

A szerző otthon van az itteni és a régi világban, szívesen kapcsol össze mitikus és realiztikus fogalmakat, fürdőzik életöröm és halálközelség kettős vonzásában, és meggyőzően bizonyítja: közeli rokona – egy könyv erejéig – az etruszkoknak is. Mint ahogy az ókori elbeszélő, raszna Aplu is alakmása a Pannon földön haladók édesapját látogató utazónak. A történetvillanások utalásai, az égboltozat tükrözte madárjelek a huszonegyedik századi kórházablakból ugyanúgy látszanak, mint évezredekkel korábban a jóshelyekről.

Az etruszk utas monologizáló hősei szót értenek egymással és talán az olvasóval is, akinek nem kell mindenáron követnie Hegyi Botos Attilát az ismeretlen istennevekkel telezsúfolt mediterrán rajongású útkereséseiben. Nem kell feltétlenül és azonnal mindent megértenie a versekből, különösen a kötet második felének, a *Kövek könyve* ciklusának egyre rejtélyesebb utalásokkal telített szimbólumvilágából. Elég, ha olvas, gyönyörködik, felismer, továbbgondol. Továbbfuttatja magában, sokszor, egy életen át ennek a délszaki múltba utazásnak a filmjét, amelynek az értelmezés első szintjén megközelíthető kezdőmondata így hangzik: *„Holdtölte első éjjelén, álmomban / költöző griffmadarat láttam...”* És így fejeződik be: *„Szemfoglalatnyi tenger, közepén / szűkülő ponttal. / Bármí megtörténhet. / Hullámzó deszkán napsütötte ébredés.”*

MASSIMILIANO PARENTE olasz író *Hitler után a második legnagyobb művész* című regénye a blaszfémia határát átlépve élcelődik a kortárs képzőművészeten, miközben cinizmusával szórakoztatja az olvasót. **BENEDEK LEILA** írása.

Az év legprovokatívabb könyve

„*Én kimondhatom a legkegyetlenebb dolgokat, arra gondolhatok, amire akarok, és megtehetem, mert művész vagyok*“ – kezdi vallomását Max Fontana, a világ második legnagyobb művésze a könyv első oldalain, majd mesél legújabb közfelháborodást kiváltó műalkotásáról, a *Heil Mary!* címre keresztelt szoborról. Ez a Róma központjában emelkedő, a Colosseumnál is magasabb, gigantikus méretű alkotás egy madonnát ábrázol a vaginájából csüngő, kocsonyásan remegő, felakasztott gyermek Jézussal.

Max Fontanát negyvenöt éves koráig nem ismerte el a szakma. Egy sikertelen öngyilkossági kísérlet után a Musée d’Orsayba ment, és Gustave Courbet *A világ eredete* című festményére ejakulált, majd egyik napról a másikra művész vált belőle. A világ leghíresebb ready-made alkotója lett, aki hol a náci pop-artban nyilvánul meg: csinál például tíz horogkereszt alakú Sacher tortát és megeteti a látogatókkal, vagy egyszerűen Walter Benjamin *A műalkotás a technikai reprodukálhatóság korában* című híres esszéje nyomán a náci szimbólumra hasonlító szignójával jelöl meg bizonyos tárgyakat, néha embereket. Műalkotást csinál bármiből és bárkiből. Provokatív műveiről, sajátos gondolatairól hangjegyzetet rögzít a telefonjába: „*Ma, miközben elkezdem diktálni az önéletrajzomat, bevallom, azonkívül, hogy én vagyok a világ legnagyobb művésze, gyilkos is vagyok, felesleges lenne tagadnom. Megöltem egy embert, egy lányt, Michelle-t. Megütöttem és megöltem.*“

Hitler követőjének ars poeticája a provokáció: mindent és mindenkit kifiguráz, megveti a klasszikus esztétikát, a mimézist, az impresszionizmust, a kubizmust. Az igazi művészetet Duchamp ready-made-jétől számítja, minden más szerinte agyatlan, unalmas, felesleges illúzió, ahogyan a műkedvelők, kritikusok álszent interpretációi vagy a vallás és minden más ideológia is nevetséges és haszontalan. Hitlerre viszont művészként tekint – annak nevezni pedig már önmagában tabusértő kijelentés. De Fontana majd' minden gondolata körülötte forog: *„Képtelen vagyok nem Hitlerre gondolni, van valami, amit még el akarok mondani, ami nem hagy nyugtot. Megint eszembe jut, hogy Hitlernek a diktátorság szükségmegoldás volt, így talán a náciizmust nem lehet műalkotásként meghatározni. De Hitler ötvenmillió ember halálát okozta, és ez politikai szempontból sokkal fajsúlyosabb, mint művészileg. (...) Nem tudok megállni az erkölcsi megítélésnél. Hitler diktátorként bünt követt el az emberiséggel szemben, de mint művész az emberiség legnagyobb művésze.“*

Egy, a regényben megjelenő kritikus a következőket írja Fontanáról: *„Nincs semmi olyan vagy olyan semmiség, amit ne tudna ready-made-ként használni, erre utal az a híres fontanai kijelentés is, miszerint Auschwitzot ready-made-ként kellene értelmezni. Vagy a másik híres fontanai kijelentés, miszerint az auschwitzi áldozatok testét is ready-made-ként kellene felfognunk. (...) Fontana cinikusnak tűnik, valójában a végsőkig fokozza azt a cinizmust, amivel a média manapság minden tragédiából, bármilyen bűncselekményből műsort és talk show-t csinál, lerántva a leplet mindannyiunk felszínességéről.“*

Fontana művészetfelfogása létező kortárs képzőművészeti tendencia. A regényben is említett Marizio Cattelan satirikus *La Nona Ora* című szobor-installációja például remek példa lehetne a provokatív képzőművészetre. Cattelan 1999-es munkáján II. János Pál pápa látható, amint vörös szőnyegen fekszik egy hatalmas meteoritól leterítve. Egy másik hasonlóan botrányos alkotás Andres Serrano amerikai fotóstól származik, aki *Piss Christ* című 1987-es alkotásával szintén nem kis felháborodást váltott ki. Serrano fotóján egy kicsi, műanyag feszület látható, egy üveg vizeletben lubickolva. Kétségtelen azonban, hogy Max Fontana minden, a fikción túl létező képzőművészen túltesz, főleg akkor, amikor egy véletlen baleset folytán meggyilkolt titkárnője holttestéből is műalkotást csinál.

A főhős karaktere – a regényben szintén megjelenő – Doktor House jellemére emlékeztetheti az olvasót. Valójában Max Fontana még nála is cinikusabb, nihilistább, nem tisztel semmit és senkit, saját sikerében, hírnevében fürdik önelégülten, és csakis az érdeklő, hogy műalkotásaival, tabusértő Twitter-bejegyzéseivel, a weboldalára feltöltött pornóvideóival a lehető legnagyobb felháborodást váltsa ki az emberekből. Az olvasó azt gondolhatná, létezik a regénybeli művész jellemének egy gyengédebb oldala is, hiszen Martina, akit kezdetben Fontana barátnőjének, szerelmének majd siketnéma nevelt lányának gondolunk, igazi érzelmeket, ragaszkodást, feltétel nélküli szeretet vált ki a művészből. Martina azonban se nem szerető, se nem gyermek, még csak nem is ember, hanem egy génmanipulált csimpánz, akit egy kutatólaborban próbáltak beszélő majomná operálni.

Az olasz kritika elsősorban provokációnak tartja a könyvet, amely egyszerre élcelődik a kortárs műkedvelőkön, a tudálékos, mindent értelmezni akaró kritikusokon és az egész jelenkori képzőművészeti közegen, amelyet a média és a piacgazdaság irányít. Az olasz sajtó szintén kiemeli a főszereplő és egy létező olasz képzőművész, a fent említett Cattelan közti hasonlóságot. Kevésbé volt tehát meglepő az olasz olvasók számára Fontana művészet-felfogása, hiszen Cattelanon és a botrányos alkotásain már valamennyire „túltették magukat“.

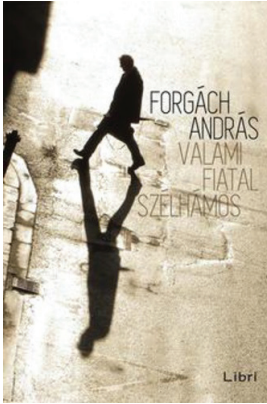
Massimiliano Parente könyve azonban nemcsak erőteljes társadalomkritika; úgy is olvashatjuk, mint a posztmodern művészet kis enciklopédiáját. A regényben nemcsak számtalan műalkotás címe, néhány soros elemzése jelenik meg, de hosszú és alapos értekezések is olvashatók a ready-made- és performanszművészetről s annak különböző alkategóriáiról: a tout court ready made-ről, a body artról, a happeningről. A posztmodern műfajokat, a bonyolult és elvont esztétikai kategóriákat Max Fontana a végteleen egyszerű, mindenféle zavaros tudományosságtól mentes élőbeszéd nyelvén magyarázza a telefon hangrögzítőjébe. *„Hitler! Hitler! Hitler! Hitler! Képzeld el, hogy a kezében tartja Hitler kalapját. (...) Na szóval, Walter Benjamin szerint annak a kalapnak nincs semmiféle aurája, egyszerűen azért, mert ipari termék, vagyis elméletileg a végtelenségig reprodukálható... És itt van a kutya elásva, kedves Sandra! Itt van elásva Benjamin! Marcel Duchamp megértette ezt. Nem a kézzel való készítés tesz egy*

művet műalkotássá, hanem a művész, és bármilyen tárgy féltissé válhat, egy aurahordozó tárggyá éppúgy, mint a kalapja annak a Michael Jacksonnak, éppúgy, mint Hitler kalapja – magyarázza egy nőnek a Hitlerért rajongó alkotó, majd aláírja a homlokát, műalkotássá téve az asszonyt.

A regény legfontosabb erénye mégis a szórakoztatás: Max Fontana szatirikus és kegyetlenül őszinte megállapításai a művészetéről, a társadalomról, a sztárságról, de a szerelemről, a szexről, az öregségről és a halálról is egyaránt humorosak, még ha olykor súrolják is az obszcenitás határait. A provokatív szórakoztatás azonban nem tart ki a könyv végéig. A monológok egy idő után szinte szóról szóra megismétlődnek, ugyanazokat a megállapításokat olvashatjuk Hitlerről, a nácizmusról, a celebségről, arról, hogy „minden nő kurva“, így a szöveg egy idő után önismétlővé, unalmassá válik. Ez akár szándékos is lehet, hiszen Max Fontana maga mondja a telefonjába, hogy fél a felejtéstől, a gondolatai kiüresedésétől, így elképzelhető, hogy a rögzítés, gondolatainak csapongása konkrét nyomot hagy a szövegben, de nem kevés jóindulat kell ahhoz, hogy az ismétlődéseket narratív fogásként értelmezzük.

Mindent összevetve Massimiliano Parente *Hitler után a második legnagyobb művész* című regénye az utóbbi évek leghumorosabb, legszórakoztatóbb, legprovokatívabb regénye.

A novellák valahol félúton helyezkednek el „Kafka és Örkény, a rémületes kiszolgáltatottság és a feje tetejére állított világ komikuma között.” – LAIK ESZTER írása **FORGÁCH ANDRÁS** *Valami fiatal szélhámos* című kötetéről.

Hogyan lett tizenkét nőből fiatal szélhámos?

Forgách András *Valami fiatal szélhámos* című novelláskötetében az Előszó szólal meg először, amiben nem lenne semmi különös, ha nem alanyi jogon hallatná a hangját. „...Én egy becsületes Előszó vagyok – mondja, majd így folytatja: – Nem keresek mentségeket a szerző számára, nem dicsérem túl, nem vagyok olcsó reklámfogás, sem óvatos mellébeszélés.” Hasonló őszinte vallomást kapunk a Fűlszövegtől és az eltévedt Utószótól is, aki valahol a kötet közepe táján ragadja magához a szót. A korpusz szereplővé avatásával, a „beszélő könyvvel” az író felskicceli a nagy idézőjelet, és ebbe ékeli be a közel harminc beszédet, amelyek, ha úgy vesszük, idézetek egy-egy megszólalótól.

Az író folytatja a *Tizenkét nő voltam* című novelláskötetéből már ismerős hangot, fokozza azonban a történetek – és a karakterek – abszurditását. Forgách, lévén színházi szerző is, pontosan tudja, hogyan kell egy jó szerepjátékot felépíteni, szcénaként pedig ismerős terepet választ: felvonul nála fotóművész, színész, könyvtáros, festő, megfigyelt értelmiségi, szerkesztő, vagyis mindazon figurák, akiket kellően bogarasnak képzelünk, hogy megtörténhessenek velük a képtelenségek.

Forgách szinte levegővétel nélkül beszélő hősei saját történetük szövevényébe gabalyodva igyekeznek meggyőzni hallgatóságukat (az olvasót) jogosnak vélt sérelmeikről, örömeikről, kétségeikről, vagyis mindarról, ami belülről feszíti őket. Látszólag saját világuk ketrecébe zárva monologizálnak a szómenéses beszélők, még-

is mintha kinyúlnának a lapokról (akárcsak az Elő- és Utószó), és fülön csipnék az olvasót, aki akarva-akaratlan figyelni kezd a szóáradatra. Nemcsak azért, mert a történetek felütései izgalmas fordulatokkal teli eseménysorral kecsegtetnek – amely aztán egészen más irányt vesz –, hanem mert az elbeszélők egyetlen valódi szükséglete, hogy meghallgassák őket. Ezzel máris részévé leszünk az életüknek – valahogy úgy, mint amikor buszon vagy sorban állás közben válunk kényszerű beszélgető- (de inkább hallgató-) partnerévé egy megcsuszamlott lelkű embertársunknak. Az olvasó illetően foglyul ejtése, bevonása a legtöbb novellában jól működik, néhány esetben azonban elfogy a türelem – kilépünk a sorból, leszállunk a buszról, és menekülőre fogjuk.

A novellák valahol félúton helyezkednek el Kafka és Örkény, a rémületes kiszolgáltatottság és a feje tetejére állított világ komikumuma között. Ilyen karkai felütés a *Koronatanú* első mondata: „Kezdt igazán szövevényessé válni az ügy.” A békés margitszigeti séta rendőri beavatkozássá, majd fogsággá fajul. A *Kivézés* hőse a siralomházban várja ítéletét, s az álmában átélt szabadságélmény olyan rettenetes, hogy megkönnyebbülve ébred az ismerős börtönkörnyezetben. A *Leltár* elbeszélője megígéri egy barátjának, hogy ott lesz helyette vagyona lefoglalásánál és elszállításánál, ügyelve arra, hogy leltárba vegyék a tárgyakat. Ám ez olyan leküzdhetetlen bürokratikus hegyóriássá nő, hogy a barát kénytelen magára vállalni a sziszifuszi munkát. Szintén az értelmetlen, önfeladó vállalat teljesíthetlensége kergeti karkai labirintusba a *Születésnap* hősnőjét, aki egy fotókiállítás megrendezésének keresztjét veszi magára. Miközben megszállott szervezkedésével egyre több ellenséget szerez magának, nem hajlandó észrevenni, hogy az ünnepelt számára teljesen irreleváns az ügy kimenetele.

Nem kevésbé jól sikerültek a humoreszk felé elmozduló, „örkényesen” groteszk darabok: nem tudunk nem mosolyogni *A besúgó* hősen, aki megfigyelője nyomába ered, és elkezd megfigyelni őt; az egyetemi előadást tartó tanársegéden, akinek professzora beszédét kellene tolmácsolnia, ám ehelyett felgyűjtja a beszédet, és minden kisebbségi komplexusát kiéli a közönségen. Ha lehet, még kacagtatóbb *A főszerplő* monológja, aki abbéli meggyőződéséből, hogy talentuma csakis főszerpekre predesztinálja, azt meséli el büszkeségtől elvakulva, hogyan *hagyták ki* teljesen egy előadásból.

A világ, pontosabban az arról alkotott téves képzetek és az elbeszélők tudata csap össze a Forgách-novellákban, s ebből születnek a – szó szerint – csattanós monológok. A szereplők egyfajta tükrői a sokszor banalitásig köznapi eseményeknek, ám lelkükből a történések ijesztően felhízalt, görbe, torz vagy végtelenített képei gomolyognak elő. A ’tükör’ szimbólummal egyébként el is játszik Forgách: a *Fénykép* című novellában a főhős képtelen elfogadni egy őt ábrázoló fotón a saját (azaz szerinte egy vadidegen) arcmasát, majd egy volt barátjáné után kémkedve ugyanazt látja meg a fürdőszoba tükrében.

A szerző finoman csúsztatja el egymáson a novella reális és a szüireális síkjait, lépcsőzetesen építkezik belőlük, míg a csúcsra érve végül már nem tudjuk megkülönböztetni az akkurátus pontossággal rögzített mikroreáliákat a hagymázás képzelgésektől, s az „építmény” tetejéről pompás kilátásunk nyílik az alant elterülő világra – a főhős szemszögéből. Feltételezvéen azonban, hogy „normális” olvasók vagyunk – bár Forgách a normalitás és az örület fogalmának megcsereberélésével is eljátszik nem egy novellában –, az eseményeket a saját, „normális” nézőpontunkból is látjuk, s ez eredményezi a kacagtató kettősséget. Kettős látás, mondhatnánk: miközben egy szimpla utazásról olvasunk, az elbeszélőt saját interpretációja szerint végzetes véletlenek sorozata keríti hatalmába (*Elutazás*).

Célravezető olvasói stratégia lehet álomleírásként tekinteni bizonyos elbeszélésekre, és egy analitikus fantáziájával összerakni a mögöttük meghúzódó tudattartalmat. Ez izgalmas játékot ígér: a mindannyiunknak ismerős keszokusza, abszurd álomjelenetekből megkonstruálni az álmodó valós életének egy darabkáját. Különösen jól működik ez *A nagy gyűjtemény* történetében, ahol egy kórház és egy archívum épülete „folyik egybe” valami furcsa építészeti megoldás miatt, és az archívumban dolgozó hős egyszercsak a műtetre váró anyja ágyánál találja magát. Tanúja lesz, amint az operáló orvos döbbenten értesül róla, hogy páciense zsidó, ami vélhetően akadálya lesz az operációnak is. Ugyanennek az anyának az alakja dereng fel közvetlenül ezután az *Éjszaka* című novellában, ahol egy kutya vég nélkül ugráltatja gazdáját, akinek a korholó szavait akár a néhai anya mondataiként is olvashatjuk.

gések sem tartogatnak. A feszültség a levegőben marad, a hősök nem vonnak le konzekvenciákat, és nem szolgálnak magyarázattal. Megfejtés nincs, pontosabban mindenkinek a magáé, ám a kötet egyértelműen csábítóbb darabjai azok, amelyek felvillantanak apró kapaszkodókat valamiféle értelmezéshez. A néhol már-már „dadaista” történetkonstruálás öncélúnak hat, ahogy kissé laposan süll el, és akár kimaradhatott volna a válogatásból például a *Folytatásos cikk*, melyben egy cikk maga szólal meg, ám ezt az Elő- és Utószó révén már túl jól ismerjük.

Közbeékelésektől, kitérőktől, alá- és mellérendelésektől, zárójeles gondolatoktól burjánzó mondatok alkotják Forgách jellegzetes szövegfolyamait, melyekben ugyancsak könnyű elveszíteni a fonalat. A cél viszont éppen ez: az olvasó és a beszélő is belecsavarodik a mondatközösségbe, ami így egy kacagtató küzdelemmé válik. Parti Nagy Lajos szerepjátékai kúsznak elő *A fagyott kutya lába* elbeszéléseiből, ám míg ott a nyersnél is nyersebb valóság a humor forrása, Forgáchnál épp az irrealitás; felidéződik Dragomán egy lélegzetvétellel mesélő hőse *A fehér királyból*, de tragikus tét nélkül; az egyetemi előadásként megszólaló novella pedig egyértelműen Krasznahorkai *A Thészeus-általános* című művét asszociálja. S mintha e Krasznahorkai-mű hangulata valamiképp belengene az összes többi szöveget. A fogsághelyzet, melyben a hallgatóság épp olyan fogoly, mint az előadó, a kiszolgáltatottság, melyből a látszólagos szabadulás esélyét az előadás megtartása hordja magában, Forgách novelláinak ugyanúgy központi magva. Nála is Thészeusz útvesztőjébe kényszerülünk kapaszkodók nélkül, ám ez a bolyongás végső soron sokkal mulatságosabb, mint amennyire kétségbejítő.

Bollobás Enikő

Irodalom és szórakoztatás – Jonathan Franzen regényeiről

A 2015-ös Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál díszvendégeként Magyarországra érkezett Jonathan Franzen (1959-) az egyik legolvasottabb amerikai író, akiről pályafutása mintegy 30 éve során meglehetősen ellentétes tartalmú kritikai kommentárok születtek.

Égető társadalmi problémákat feszegető nagyregények szerzője, a társadalmi regény és a kritikai realizmus 19. századi hagyományának folytatója, aki – saját kifejezésével – „hibakereső regényeiben”¹ a diagnózis megfogalmazásában jelöli meg feladatát.² Erősen hisz a regény „kulturális tekintélyében”,³ és olyan műveket kíván írni, amelyek – ahogyan egyik interjújában fogalmazott – „fontosak”, mert húsba vágó társadalmi kérdésekkel foglalkoznak.⁴ Diagnosztikus figyelme középpontjába pedig a személyes, „domesztikus” történetek és a nagyobb, társadalmi történetek „drámai metszéspontjait” helyezi.⁵

Franzen ellenzi a „felelőtlen” írást bátorító blogokat és a tittvert, amelyek „instant” népszerűséget hoznak szerzőiknek. Ezért eszéit csak patinás helyeken, elsősorban a *The New Yorker* és a *Harper's* folyóiratokban jelenteti meg. Ugyanakkor nem tagadja, igyekszik olvasói kedvében járni, és úgy ír, hogy könyvei nagy példányszámban keljenek el. Nem titkolja, hogy a *mainstream* olvasóközönséget célozza meg, – azokat az olvasókat, akikkel szerinte valamiféle *szerződést* kötött, amelynek értelmében az író *szórakoztat*, az olvasó pedig *szórakozik*. Úgy gondolja, hogy a könyv megvásárlásával az olvasó kötelezettséget vállal arra, hogy elolvassa a művet. Hogy pedig ez teljesülhessen, a szöveg nem lehet nehéz – „nehéz” szöveget az az író ír, akinek nem fontos, hogy olvassák-e. Mint Ben Greenmannek adott interjújában nyilatkozta, a „nehézség” a „kulturális státuszú” irodalom kelléke.⁶

Már első regényében, a *The 27th City*-ben (1988; *A 27-edik város*) megjelenik a későbbi nagy Franzen-téma: az egyén harca a korporációk és a politika korrupciójával. A korlátlan gazdasági szabadság hatásainak diagnózisát adja, s a lokális értékek megszűnését vizsgálja a globalizált világban. Vagyis olyan témákat érint,

amelyeket majd későbbi regényeiben kíméletlenül végigkövet. A történet szerint két negatív karakter, az indiai Susan Jammu és társa, a szintén indiai Asha átveszi a hatalmat a Franzen gyermekkorának színhelyére, St. Louis-ra emlékeztető nagyvárosban, mégpedig úgy, hogy előbbi a rendőrség korrupt főnöke, utóbbi a gazdaság szintén korrupt irányítója lesz. A szerző a nagyváros átalakulását is gyászolja, nyomon követve, amint a kertvárosok kialakulásával eltűnik az egykoron élhető belváros és vele együtt maga a városi lét. Mindez különösképp az amerikai kivételesség nagy eszméjét is érinti, amennyiben meghal a város, a puritánok által megálmodott „hegyre épült város” eszméje.

Második regényeként született a már komoly visszhangot kiváltó *Strong Motion* (1992; *Erős rengés*⁷), amelyben éppen a puritán város eszméjét követve teszi meg Bostont a cselekmény helyszínének, ott vizsgálva az érzelmi és a gazdasági rengések okait. Vagyis nemcsak egy korporáció által előidézett, majd Kanadáig futó földrengésről van szó, hanem nagy érzelmekről és családi turbulenciákról, valamint a fogyasztói kapitalizmus mélypusztításáról is. A regényben a Sweeting-Aldren, egy vegyszereket gyártó mamutcég a felelős a geológiai és társadalmi megrázkódtatásért: a tengerfenék mélyfúrásával hoz létre magának illegális károsanyag-lerakó telepet, kiváltva ezzel azt az erős rengést, amely az egész kontinensen végigpusztít.

A környezeti katasztrófa cselekményeleme a természetvédelem témájának kifejtésére ad lehetőséget az írónak. A nagy előd, Thoreau szellemében – aki leírta, hogy a Boston-Concord-Fitchburg közti útért fizetendő vasúti tarifáért többet kell dolgozni, mint amennyi idő alatt a harminc mérföld gyalog megtehető („*Nem mi utazunk a vasúton, hanem az utazik rajtunk*”) – Franzen is kinyilvánítja, hogy bár „*rengeteg kalóriát kell elégetni ahhoz, hogy eljuss Philadelphiából Pittsburghbe*”, meg kell tenni, mert különben adósa leszünk még tulajdon dédunokáinknak is. „*Mert végső soron [...] mindent, amit valaki megszerez magának azon felül, amit saját keze munkájával teremt elő, szükségképpen a természettől veszi el, vagy egy másik embertől.*” (432)

Nem kell ahhoz gazdagnak lenni, hogy fuldokolj az adósságokban. Adósa vagy malajziai textilmunkásoknak és koreai áramkörszerelőknak meg haiti cukornádaratóknak, akik hatan laknak egy szobában. Adósa vagy egy banknak, és adósa vagy a földnek, melynek mélyéből felhozta az olajat, a szénét és a gőzt, amit már senki többé nem fog tudni oda visszatáplálni. Adósa vagy a sze-

métlerakó száz négyzetaryrdnyi részének, amely a személyesen általad termelt szemetet fogja tárolni az elkövetkezendő tízezer évben. Adósa vagy a levegőnek és vizeknek, és közvetve a befektetési alapokat felvásárló japán és német kisbefektetőknek. Adósa vagy a tulajdon dedunokáidnak is, akik majd, amikor te már régen nem leszel, ki fogják fizetni a te mostani kényelmed árát: akik már hatan laknak majd egy szobában, és bőrrájkukon merengenek, és pontosan tisztában lesznek veled, mint ahogy neked sejtelmed sincs róla, hogy mennyi időbe telik eljutni Philadelphiából Pittsburghbe, ha nem akar az ember eladósodni. (432)

Féktelen profitéhség jellemezte már az első telepeseket is, akik kiszípolyozták a természetet. És ez jellemzi a mai nagyvállalatokat is, amelyek ragaszkodnak a folyamatos növekedéshez – és nem veszik észre, hogy a korlátlan növekedés kóros, mert a rákos sejtek jellemzője. Ez nem vezethet máshová, mint az erős rengés végkatasztrófájához.

A Sweeting-Aldren „M-gyártósora” [...] teljes kapacitással működött, mivel az U.S.A. fegyveres erői felfedeztek egy több száz-ezer mérföldnyi őserdővel borított területet Délkelet-Ázsiában, amelyet sürgősen lombtalanítani kellett. Az iparág többi szereplőjének négy évébe telt, mire sikerült kielégítenie a megnövekedett keresletet, addig azonban a Sweeting-Aldren jövedelmezősége legalább harmincöt százalékkal nőtt minden évben. (445)

A regény karakterei annak ellenére hús-vér figurák, hogy jól felismerhető eszmék és ideológiák hordozói, és a szerző lényegében narratív eszközökkel támadja az eszméket és az ideológiákat. A főhős, Louis Holland – aki szüleitől egyszerre örökölte meg a hatvanas évek marxista eszmevilágát és a szabadpiaci fundamentalizmus ideológiáját – végül a közösségi felelősségvállalásban találja meg az értelmes cselekvés lehetőségét. A szeizmológus és környezetvédő Renée az ideológiát cselekvéssé alakítja veszi föl a harcot a környezeti katasztrófát okozó nagyvállalatok ellen. Renée a feminista individualizmusu harcosa is, aki sokáig nem tudja elképzelni, hogy Louis-nak gyermeket szüdjön. A széles társadalmi panoráma bemutatására törekvő szerző az amerikai vallási fundamentalizmus felé is suhint ostorával. A Phillip Stites által alapított szekta, a Krisztusi Cselekvés Egyháza ellentmondásait fedi föl az alapító személyén keresztül, bemutatva a fundamentalista ideológia destruktív dogmáit: a férfi és a női szférák szétválasztását és a szenvedésnek az üdvözülés szükséges feltételeként való elfogadását.

A harmadik regény a remekműként dicsért *The Corrections* (2001; *Javítások*⁸), amely kilenc hétig szerepelt a *New York Times* bestseller-listáján. Ez a regény – miközben valóban a *mainstream* olvasó ízlése szerint íródott – a pályatársak (Bret Easton Ellis, Philip Roth) és a kritikusok (Stephen J. Burn, Srirupa Chatterjee, G. Neelakantan, Martin Hipsky, Colin Hutchinson, Jason S. Polley, Ralph J. Poole, Suzanne Rohr) ünneplése közepette elnyerte a legfontosabb irodalmi díjnak számító Nemzeti Könyvdíjat (*National Book Award*).

Igazi családregegy, a klasszikus 19. századi hagyományoknak megfelelően egy boldogtalan család regénye, amelyben végül szép „korrekciókat” hajtanak végre a szereplők, amennyiben a szétesett családot újra összehozzák. Erősen önéletrajzi mű, a szülők, Alfred és Enid mintha a szerző saját múltjából léptek volna ki.⁹ Nyilvánvalóan az apjával való tisztázó szembenézés igénye hívta életre ezt a regényt, ezért kell igazat adnunk annak a kommentátornak, aki fiktív önéletrajzi pszichodrámának nevezi.¹⁰ Franzen megfogalmazásában a könyv annak a krónikája, aki ő maga; élete leginkább meghatározó élménye ugyanis az a család, amelybe született. Fejében állandóan a szüleiivel beszélget, s ennek a folyamatos párbeszédnek a terméke ez a regény: a szülőkhöz való ragaszkodás elnyert szabadságának a regénye.¹¹

Az apa és a középső fiú, Chip kapcsolata alkotja a mű érzelmi tengelyét. Több évtizedes konfliktusuk nagyrészt ideológiai jellegű, és mint Ty Hawkins rámutat, jellemzően 20. századi.¹² Schopenhauer jó tanítványaként Alfred, az apa az egzisztencialista determinizmus híve, haszonelvű individualista, aki a világot nagy kettősségekben látja, mégpedig a publikus és a magán, a férfi és a női, a gyermek és a felnőtt, a fehér és a nem-fehér, az erkölcsös az erkölcstelen nagy, felvilágosodástól örökölt dichotómiáiban. „*A nő nem azzal adózik, amit tesz, hanem azzal, amit elvisel – idézi magában Alfred a német filozófust –, a gyermekszülés kínjaival, a gyermekneveléssel, s azzal, hogy aláveti magát a férjének, akinek egyszerre türelmes és derűs társa is az életben*” (295). Chip expresszív individualista, aki individualizmusát valamiféle fundamentalizmus-ellenes, libertariánus retorikába csomagolja. Valójában mindketten freudi módon individualisták, a „leválást” téve meg a szubjektíváció feltételül.

Jellemfejlődésük – vagyis a „korrekciók” megtételéhez választott útjuk – azonban különbözik. A Parkinson-kór előidézte szellemi leépülés egyre ritkuló tiszta pillanataiban Alfrednek arra kell rájőnie, hogy a gondolkodását meghatározó kettősségek nemcsak ide-

jétmúltak, de hamisak is. Élete végén felértékelődnek azok, akiket korábban nem értékelt, vagyis a gyerekek: „mert amikor az ember zuhan a víz felé, semmi nincs, amiben megkapaszkodhatna, csak a gyerekei.” (375) Chip pedig rádöbben korábbi gondolkodása – „nem való, hogy a gyerekek ilyen jól kijöjjenek a szüleikkel. Nem járja, hogy a szüleid legyenek a legjobb barátaid. Egy gyerek lázadjon. Ezáltal tudja megfogalmazni egyéniségét” (69) – klisészerű voltára. Litvániai útjáról hazatérve és apja betegségével szembesülve korrigálja korábbi gondolati paneljeit: „Mintha egész idő alatt csak arra készült volna, hogy aztán a végén magára vállalhassa a szülei ápolását.” (558) Vagyis lassanként megtanulja, hogy nem a szülők elleni lázadás az individualizáció feltétele.

Ekképp Chip az ellenkultúrából megörökölt, és soha meg nem kérdőjelezett gondolkodását javítja ki a történet során, s nevelődése állomásait megjárva elfogadja szüleit, sőt odaadón ápolja apját. Személyes szabadságfogalmát átértelmezve a szülőktől való szabadulás helyett a szeretet szabadságát választja, a radikális individualizmus helyett a kapcsolatiság, az interszubjektivitás eszméjét.

A Javítások ugyanakkor a globális kapitalizmus regénye is, a személyes életüket át- meg átszövő nemzetközi gazdaság és nemzetközi pénzpiac, a mindenütt jelen lévő multinacionális korporációk elsöprő kritikája.¹³ Vagyis nemcsak személyes, hanem tőzsdei és piaci korrekciókról¹⁴ van szó, illetve arról, ahogyan ezek a globális folyamatok az egyént érintik. Ahogyan Harriett Beecher Stowe a *Tamás bátya kunyhója* című tézisregényében másfél évszázaddal korábban a rabszolgaságról bizonyította be, hogy a legszemélyesebb szféra, az otthon része, Franzen szintén tézisregénynek tekinthető könyvében nyomon követi a globalizáció befurakodását a személyes, családi térbe. A globalizált fogyasztói társadalom radikális kritikáját kapjuk, miközben a személyes szféra legkülönfélébb aspektusairól derül ki, hogy a globális gazdaság vagy épp a tőzsde mintájára járnak. Chip például úgy tér magához egy diákjával töltött éjszaka után, ahogy a tőzsdén „eladási pánik söpör végig a parketten” (66). Másutt azt olvassuk, hogy a feleségeből kiábrándult legidősebb fiú, Gary az alkohol infúziójától várja stagnáló érzelmei feléledését: „Ennek a stagnáló gazdaságnak, gondolta Gary R. Lambert, a Federal Reserve Igazgatótanácsának elnöke, egy jókora adag Bombay Sapphire gin infúzióra van szüksége (180). Ismét másutt Gary a házasságra befektetésként tekint, amelynek megtérülése bizonytalan: „házasságuk páncélszekrényében már nincs annyi szerelmi tőke, hogy fedezze a St. Jude-i utazás érzelmi

költségeit.” (215) Enid, az anya pedig úgy retteg Alfred és a család teljes összeomlásától, mint a tőzsdei spekuláns a csódtól: „Kínosan leste, nem mutatkozik-e valami biztató jel, miközben folyton a krachtól rettegett” (526). Már a kisgyermek életét is a korporációk irányítják, őket is potenciális fogyasztókként kezelik: az iskolák számítógépeit multik adományozták, cserébe pedig megkapták a kizárólagos reklámjogokat az állam minden iskolájában.

Mindeddig legnagyobb sikere a negyedik regénynek volt: ez a *Freedom* (2010; *Szabadság*¹⁵). A *Time* magazin már a könyv megjelenése előtt lehozta címlapján Franzen arcképét a „Nagy Amerikai Regényíró” aláírással. Szokásától eltérően a *New York Times* kétszer is recenzálta a regényt – ünnepelve a szerző „igazi 19. századi realistává” való átalakulását –, majd a brit *The Guardian* „a század regényeként” aposztrofálta, és a szerző elnyerte többek közt a brit nemzeti könyvdíj külföldi íróknak adott különdíját (*Galaxy National Book Award*).

A Franzen szerinti legamerikaibb állam, a közép-nyugati Minnesota a helyszíne a középosztálybeli mintacsalád – vagy ahogyan az egyik kritikus fogalmaz, „poszter-család”¹⁶ –, a Berghundok történetének, amelyet a regény több, váltakozó fókuszú fejezetben, a legfontosabb szereplők – Walter és Patty (a szülők), Joey (fiuk) és Richard (Walter barátja és Patty szeretője) – szemszögéből tár elénk. Az indító fejezet kivételével – amelyben a realista elbeszélésmód „mindentudó” narrátora a család szétrobbanása utáni állapotot írja le röviden – minden további rész lényegében ugyanazt a történetet mondja el újra úgy, ahogyan azt az egyes szereplők megélték és értelmezték. A leghosszabb fejezet Pattynek a pszichiáter számára írt beszámolója, melynek a Nixont idéző címe („Történetek hibák”) és harmadik személyű narrációja is azt sugallja, hogy szerzője nem vállal felelősséget tetteiért. Ebből a különös objektivitással és távolságtartással megkomponált „önéletrajzból” értesülünk Patty életének legfontosabb eseményeiről: a szeretet nélküli gyermekkorról, megerőszkolásáról (a tettes a szülők „politikai kapcsolataként” leírt baráti házaspár fia) és ennek eltussolásáról (mindkét szülőpár részéről), a kosárlabdázói pálya kudarcáról, Walter és Richard megjelenéséről életében, a két fiatalemberhez fűződő érzelmeiről, a „dzsentrifrikálódó”¹⁷ Ramsey Hill-i szomszédokkal való viszonyáról, fia szexuális kalandjairól, majd saját viharos kapcsolatáról férje legjobb barátjával, Richarddal.

Nagyjából ezek a cselekményelemek alkotják a további fejezetek tematikus csomópontjait is. De azokban nem pusztán más szempontú ismétlésekről van szó, hanem kaleidoszkópszerű fókuszvál-

tással megjelenő új elemek bevezetéséről is. Minden újramondással egyre kidolgozottabb a cselekmény, hiszen egyre több olyan elemet tartalmaz, amelyet csak az illető személy ismerhet. Joey fejezeteiből megértjük azt, amit Patty „önéletrajzából” nem értettünk: hogy miért vonzódik ellenállhatatlanul a szomszéd Connie-hoz, és később miért akar olyan elkeseredetten szabadulni ebből a kapcsolatból. Richard fejezeteiből más perspektívából látjuk mind a Berglund-házaspárt, mind a saját művészi vergődéseit, amelyeket a világ leginkább kudarcokként értelmez. Walter fejezeteiből nemcsak a kék poszáta megmentésére tett erőfeszítése nyer értelmet, de elvhűsége is más megvilágításba kerül (kiderül, hogy balekként viselkedett). Míg Patty nyitófejezete a sokasodó problémáknak ad helyet, addig zárófejezete a megoldásoknak nyújt lehetőséget. A két Patty-fejezet ugyanis nagyjából szimmetrikusan keretezi a regényt, Pattyt téve meg ezzel a történet érzelmi középpontjának.

A regény végére szépen rendeződnek a kapcsolatok. Előbb a szülők (Walter és Patty) és a gyerekek (Joey és Jessica) találnak egymásra, majd Patty és szülei. Ebben a regényben Patty ugyanúgy haldokló apját ápolva jut el a szüleihez való ragaszkodás szabadságához, mint a Javításokban Chip.

Igyekezett minél több időt az apjával tölteni: ült mellette, fogta a kezét, és megengedte magának, hogy szeresse. Szinte testileg érezte, ahogy átrendeződnek az érzelmei, és végre szemmel láthatóvá válik az önsajnálata, a maga teljes ocsmányságában, mint egy förtelmes, bíborvörös daganat, amit ki kell metszeni. [...] Kislány korában szerette volna azt hinni, hogy az apja mindennél jobban szereti őt, most pedig, ahogy ott ült mellette, és a kezét szorongatta, hogy segítsen neki átvergődni a fájdalom térközein, melyeket a morfium csak rövidíteni tudott, de eltüntetni nem – most ezt ketten együtt valóra váltották, és ez őt is megváltoztatta. (582–583)

Vagyis Franzen továbbfűzi és elmélyíti a már a *Javításokban* megpendített szabadság-témát, immár minden relációra alkalmazva: a kapcsolatokból való szabadulástól lényegében mindenki eljut a kapcsolatban való szabadság megéléséhez. Joey kilép fojtogató szerelmi viszonyából, Walter és Patty egymást újraválasztva ismét együtt élnek szeretetben, Richard továbbra is a legjobb barát, és Patty még anyjával is kibékül, akivel évtizedeken át nem érintkezett.

happy end – nem egészen érthető, mitől is állt vissza egészzé minden, ami korábban olyan látványosan eltörött. Problémásak az arányok is, hiszen míg a kapcsolati diszfunkciók nagyjából 600 oldalt kapnak, addig a kapcsolatok rendeződése alig húszat. Igaz, Tolsztoj óta – „[a] boldog családok mind hasonlók egymáshoz, minden boldogtalan család a maga módján az” (*Anna Karenina*; ford. Németh László) – közhely, hogy a regényírókat csak a boldogtalan (diszfunkcionális) családok érdekeltetik. Amint funkcionálissá – és ezzel együtt boldoggá – válnak, az irodalom számára elvész érdekességük, mert sematikusak és panelszerűek lesznek. Az olvasó mégis joggal várna több és komolyabb magyarázatot a kapcsolatok megjavulására. A regény – és ez igaz mind a *Javitásokra*, mind a *Szabadságra* – lényegében adós marad a funkcionálissá vált családokban megtapasztalt jellemfejlődés megalapozásával, inkább csak valamiféle varázsszerű *Bildung*nak lehetünk tanúi. Ettől pedig nem lesz igazán hiteles egy 21. századi regény – illetve csak az, amelyik szerzőjének minden ellentétes nyilatkozata ellenére mégiscsak megcélazza Oprah bestseller-listáját.

Harold Bloom szerint a *Szabadság* Dickens-imitáció, ráadásul túlságosan nagy falat is a szerző számára.¹⁸ Bloom egyúttal a *megkésették* közé sorolja Franzent, aki szerinte 19. századi mód-szerekkel ír. Ehhez a megkésettétséghez véleményem szerint több elem járul hozzá: a realista eszközök tárháza, amelyek segítségével tükröt tart elénk a szerző, a családregegy és a fejlődésregény műfaji megidézése, a széles társadalmi panoráma megrajzolásának vágya, valamint a jelen történelmi korszakként való megélésének az igénye (nem véletlen, hogy a *Háború és béke* több minőségben is mintaként szerepel a regényben). A *Szabadság* leginkább tradicionális technikája talán abban áll, hogy kiaknáztatlanul hagyja a fokolizáció nyújtotta narratív előnyöket. Megteremti a fokolizáció lehetőségét, majd nem él vele. Vagyis az érintett személyek történeteit mondja el, de rendre harmadik személyben, és anélkül, hogy valóban szűkítené a fókusz a fokolizáltak korlátai szerint – ahogyan azt már Henry James és William Faulkner is megtette (80-120 évvel ezelőtt). Franzen nem él a „szabad függő beszéd” narratív technikájával sem, amely a megjelenítő mimézis és az elmondó diegézis szintéziseként eleveníti meg a beszélő gondolatait, és amely a harlemi reneszánsz egyik kiváló képviselője, Zora Neale Hurston óta (azaz majd’ 80 éve) sikeres fokolizációs eszköz az amerikai irodalomban. Az egyes fejezetek nyelvezete ezért nem különbözik: mindegyikből Franzen szól, Franzen homogenizált, uniformizált, professzionizált beszédmódja.

Fölmerülnek más kérdések is: mennyire van ereje a realista prózairodalomnak a 21. században, akár hibakereső társadalmi regénynek, akár diagnosztikus tézisregénynek nevezzük ezeket a könyveket? (Philip Roth már 1961-ben kijelentette, hogy a társadalmi regény halott.¹⁹) Lehet-e ma 19. századi normák szerint írni? Célja lehet-e ma a regényírónak, hogy olvasói fölismerjék magukat a regény állította tükrökben? Jó-e, ha a regényíró elsősorban az önfelismerés örömét nyújtja olvasóinak, az ismertre és a fölismertetőre korlátozva a regényvilág alakjait és összefüggéseit? Vagyis hogy „hű képet” adjon a „valóságról” (akármilyen legyen is az), hogy diagnózist állítson föl, majd a „javítások” lehetőségeit is fölvezolja, ahogyan ez a két legnagyobb sikerű Franzen-regényben történik? Ugyanakkor a „realista” regény privilégiumának tekinthető-e a társadalmi kérdések iránti elkötelezettség, vagy esetleg megengedhető, hogy az ellenpólusnak számító posztmodern kísérleti írásmód is a „valóság” mibenlétevel foglalkozik? És kisajátíthatja-e a realista író azt a társadalmi szerepet, amelyről Franzen egyik esszéjében ír:²⁰ a társadalmi változás előidézőjének szerepét?

Az olvasóval kötött virtuális szerződés is vitatható. Ami engem illet, még soha nem gondoltam arra, hogy olvasóként „szerződöm” az íróval pusztán azzal, hogy megveszem a könyvét. Mint-hogy semmiféle szerződést nem kötöttem, ha nem tetszik a könyv (mert unalmas, vagy „könnyű”, vagy éppen „nehéz”), egyszerűen leteszem, nem olvasom tovább. De soha nem azokat az írókat teszem le, akiket Franzen elutasít: Joyce-ot és Faulkner-t, valamint az összes posztmodernet, Gaddist, Barth-ot, Hawke-t, Barthelme-t, Nabokov-ot.²¹ A Ben Greenmannel, a *The New Yorker* szerkesztőjével folytatott 2002-es interjúban Franzen szerint ugyanis ezek azok az írók, akik nem figyelnek olvasóikra, s olyan nehézségeket állítanak eléjük, amelyeket azok nem tudnak legyőzni. A *Ulysses* olyan, állítja Franzen, mint egy ódon katedrális, amelyben tudós papok magyarázzák a hely (és a „Nagy Művészet”) misztériumát a turistáknak, miközben leginkább azt üzenik az egyszerű olvasónak, hogy „IRODALOM az, amit borzalmasan nehéz olvasni.”

2004-ben a *New York Times* vasárnapi könyvkritika-rovatában hosszan ír Alice Munro-ról, frissen megjelent könyve, a *Runaway* (magyarul: *Csend, vétkek, szenvedély*) kapcsán.²² Afféle visszakézből adott dicséret ez, mert Franzen ugyan kinyilvánítja, hogy milyen nagyra tartja a kanadai írónőt, közben azért elmagyarázza, miért nincs nagy olvasóközönsége, legalábbis Kanadán kívül (!). Könyvkritikája azonban nem a szerző irodalmi értékeit érin-

ti, pusztán a „hírnév” meglétének vagy hiányának okait keresi. Franzen a Svéd Királyi Akadémia szempontjait is ismerni véli: szerinte Munro már a sokadik kanadai volna, ezért bizonyosan nem kaphat Nobel-díjat ... (Lehet, hogy Franzen fonák dicsérete is szerepet játszott a Nobel-díj Bizottság 2013-as döntésében?)

Egyetértek Ben Marcus-szal, aki a *Harper's* 2005. októberi számában hevesen támadta az újrealista írásmódot, amely szerint csak egyfajta narratív figyelem, a realista írás figyelme képes megközelíteni a valóságot.²³ Marcus szerint Franzen írásmódja azért mondható „olvasóbarátnak”, mert ő azt írja meg, amit mások már megírtak, vagy amit eleve tudunk. A népszerűsége törekvő író soha nem kockáztat: közérthető és normakövető, bejáratott agyi pályákon halad, és általában mindent elkövet, nehogy az olvasó letegye a könyvet. Képmutatás Franzen álláspontja, írja Marcus, miszerint a posztmodernnek – köztük a kísérleti próza 1998-ban elhunyt nagy tekintélye, William Gaddis (akit Franzen *Mr. Difficult*nek nevez) művei – áthatolhatatlanok, ami szerinte az olvasók iránti érzéketlenségükről árulkodik.

Marcus szerint azonban az irodalom nem diplomácia, a szerzőnek nem az a dolga, hogy jó viszonyt ápoljon az olvasóival. Hanem az, hogy olyan tájakra vigye őket, amelyeknek még a létezéséről sem tudtak; olyan vágycsapatokat ébresszen és mélyítsen el bennünk, amelyekről szintén nem tudtak. Tegye őket szomszédokká az ismeretlenre. Nem Franzent, hanem Gaddist akarom követni, írja, mert ő oda visz, ahol még bizonyosan nem jártam.

Hasonlóról ír a kiváló kortárs amerikai költő, Clayton Eshleman is egy 1972-es esszéjében.²⁴ A művészetnek csak egyfajta definíciója az, hogy „megörökíteni mindazt, amit láttunk”. A művész átengedi magán az életet, miközben szabadon engedi, felszabadítja a lehetőségeket, a lelket, és felnyitja a szellemet. Ezért a valódi művészet az, amely megköveteli az erőfeszítést: „hogy cselekedj, hogy életet teremts a képzeletedből.” „Semmit nem nyersz a magad számára – írja Eshleman –, ha nem dolgozol meg érte, s végül is nem éled meg azt, amit jelent a számodra.”

Jóval korábban, 1943-ban pedig Márai Sándor írt erről, igaz, a recepció, az olvasás perspektívájából:

Erővel olvasni. Néha nagyobb erővel olvasni, mint amilyen erővel az írás készült, melyet olvasol. Áhítattal, szenvedéllyel,

figyelemmel és kérlelhetetlenül olvasni. Az író fecseghet; de te olvass szűkszavúan. Minden szót, egymás után, előre és hátra hallgatózva a könyvben, látva a nyomokat, melyek a sűrűbe vezetnek, figyelni a titkos jeladásokra, melyeket a könyv írója talán elmulasztott észlelni, mikor előrehaladt műve rengetegében. Soha nem olvasni fitymálva, mellékesen, mint akit egy isteni lakomára hívtak, s csak a villa hegyével turkál az ételekben. Elegánsan olvasni, nagylelkűen. Úgy olvasni, mintha siralomházban olvasnád az utolsó könyvet, melyet még beadott celládba a porkoláb. Életre-halálra olvasni, mert ez a legnagyobb, az emberi ajándék. Gondold meg, hogy csak az ember olvas.²⁵

Vagyis legyen az irodalom komoly dolog (mint Ezra Pound a modern költészetről mondta: olyan, amit „egy felnőtt unott sóhajtasok nélkül olvashat”²⁶) – akár azon az áron is, hogy „nehéz”. Az író bízást elvárhatja az olvasótól, hogy megküzdjön ezzel a nehézséggel, hogy „erővel” olvasson – és nem azért, mert szerződött vele, hanem azért, mert új helyekre viszi (éppen mint Joyce, Faulkner, Gaddis és Munro). Oda, ahol még sosem járt, ahol olyan emberekkel találkozhat, akikkel még sosem találkozott. Mert az az igazán olvasóbarát író, aki olyan könyvet ír, amelyet az sem tesz le, aki semmiféle szerződést nem kötött a szerzővel. Akinek az olvasója nem azt kívánja, hogy szórakoztassák, hanem hogy azt mondják neki, amit még senki más nem mondott. Aki szövegével nemcsak a *de te fabula narratur* ráismerésének örömét adja, hanem a megismerés és a képzelet ismeretlen régióiba is elröpíti olvasóit.

Azt hiszem, minden nagyszerűsége ellenére Jonathan Franzen (még) nem ilyen író. Talán idei regényével, a *Purity (Tisztaság)* cíművel azzá lesz.

¹ Jonathan Franzen: *How to Be Alone*. New York: Picador, 2002. 246.

² *Perchance to Dream: In the Age of Images, a Reason to Write Novels*. *Harper's Magazine* 1996. április, 35–54.

³ *How to Be Alone*, 178.

⁴ Interviews: Mainstream and Meaningful. *The Atlantic / Atlantic Unbound* 2001. márc. 3.

⁵ David Antrim: Jonathan Franzen. *Bomb* 77 (2001), 72–78.

⁶ *Having Difficulty With Difficulty*. *The New Yorker* 2002. szept. 30.

⁷ Jonathan Franzen: *Erős rengés*. Ford. Bart István. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2013.

⁸ Jonathan Franzen: *Javitások*. Ford. Bart István. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2014.

⁹ Lásd erről Joseph Carroll: Correcting *The Corrections*: A Darwinian Critique of a Foucauldian Novel. *Style* 47/1 (2013), 87–118. 88.

¹⁰ Joseph Carroll, 89–90.

¹¹ Donald Antrim: Jonathan Franzen, 75–76.

¹² Ty Hawkins: Assessing the Promise of Jonathan Franzen's First Three Novels: A Rejection of „Refuge.” *College Literature* 37/4 (2010), 61–87.

¹³ Lásd erről James Annesley: Market Corrections: Jonathan Franzen and the Novel of Globalization. *Journal of Modern Literature* 29/2 (2006), 111–128.

¹⁴ Donald Antrim: Jonathan Franzen, 78.

¹⁵ Jonathan Franzen: *Szabadság*. Ford. Bart István. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2012.

¹⁶ Damjana Mraović-O'Hare: *Freedom* – Jonathan Franzen. *Modern Language Studies* 40/2 (2011), 78–81.

¹⁷ A „dzsentrifikálódás” ez esetben arra a folyamatra utal, amelynek során a jómódú professzionális réteg megvásárolja a régi, lerobbant külvárosi házakat korábbi elszegényedett lakóitól, majd újjávarázsolja, modernizálja azokat.

¹⁸ Harold Bloom: Influence is just another word for literature. http://www.todayzaman.com/arts-culture_harold-bloom-influence-is-just-another-word-for-literature_261998.html

¹⁹ Philip Roth: Writing American Fiction. *Commentary* 1961. márc. 223–233.

²⁰ Perchance to Dream.

²¹ Having Difficulty With Difficulty.

²² Jonathan Franzen: *Runaway*: Alice's Wonderland. *The New York Times* 2004. november 14.

²³ Ben Marcus: Why Experimental Fiction Threatens to Destroy Publishing, Jonathan Franzen, and Life as We Know It – A Correction. *Harper's Magazine* 2005 október, 39–52.

²⁴ Clayton Eshleman, „A Szandzso-híd.” Ford. Bollobás Enikő. *Magyar Szemle* IV/4 (1995), 353–360.

²⁵ *Bölcsességek januártól decemberig*. Budapest: Helikon Kiadó, 2008. 38.

²⁶ Levél John Quinnek, 1917. jan. 24.

Hihetlenségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

SZERELMI ÁLMOK (Arany János és Liszt Ferenc)

Az 1865. év augusztusának végén, egy őszi esős napon egy magas, hullámos ősz hajú, köpenye alatt fekete reve-rendát viselő férfi lépett ki a csukott bérkocsiból a Nádor utca egyik nem túl fényűző, de új, háromemeletes palotája előtt.

– Nézzék! Az ott Liszt Ferenc!

– Bizonyára a Wohlék szalonjába látogat – súgtak össze mögötte a járókelők. Könnyű volt kitalálni: a Wohl-nővérek szalonját egész Pest ismerte. S itt a környéken mindenki tudta azt is, hogy keddenként gyűlnek ide a nevezetes emberek.

Nem is tévedtek. A férfi belépett a tárva-nyitva álló kapun, és korát meghazudtoló könnyedséggel fölszakadt az első emeletre vezető, kétszer irányt változtatató lépcsősoron. Zörgetésére azonnal kinyílt az ajtó, és egy inas nyújtotta kezét. A férfi az inas karjára dobta köpenyét.

– Jelentse be Liszt abbét! – mondta.

Az inas bólintott, és befelé indult. A vendég követte a nagy, sok ablakával az utcára néző fogadószobába.

– Isten hozta nálunk! – fogadta a belépőt az idősebb leány, Janka.

– Magam is igyekeztem – felelte Liszt. – Köszönöm a meghívást! – tette hozzá.

– Mi köszönjük, hogy megtisztelte szerény szalonunkat – viszonozta az udvariasságot Janka. – Mint láthatja, az Ön kedvéért különösen sokan jöttek ma el. Persze, Önnek, akit egész Európa ismer és szeret, ez nem sokat jelent.

– Megtisztelő, és nagyon kedves. Amint látom, kicsit öreg vagyok ehhez a társasághoz.

– Ugyan, dehogy is! – csapta össze kezét Janka. Vannak itt idősebbek is. Néhány vendégünket szeretném is bemutatni Önnek.

– Például?

– Például kedves mentoromat a költészet terén. Arany Jánost.

– A Toldi íróját?

– Ön ismeri a Toldit?

– Ugyan! – a balladákat is. Igaz, az anyanyelvem német, de jól olvasok, értek magyarul.

– Hát akkor menjünk! – húzta vendégét kezénél fogva Janka. Így cipelte át a terem felén, míg eljutottak egy, a balkonajtónál álldogáló, szerény, polgári öltözéket viselő férfiig. Itt a lány elengedte Liszt kezét, és most a másik férfi kezét ragadta meg.

– Kedves Arany János bácsi! Hadd mutassam be Liszt Ferencet!

– Örvendek, uram – nyújtotta kezét Arany.

– Én örülök, hogy személyesen is megismerhetem a nemzeti ellenállás balladáinak szerzőjét – fogadta el a kinyújtott kezét Liszt.

– Hallott balladáimról? – csodálkozott a költő.

– Hogyne! Először Kertbeny keresett fel, és német fordításokat hozott. De azok – köztünk szólva – elég vacakok. Aztán sikerült magyarul elolvasnom őket.

– Kertbeny lelkes, de borzasztóan tehetségtelen. Petőfit is fordított. Ugyanolyan rosszul. Azt meg nálam akarta elsütni – mondta mosolyogva Arany. – Nem gondoltam volna, hogy verseim Ön-höz is eljutnak.

– Magyar vagyok. Mindig és mindenütt annak is vallottam magam.

– Erről jut eszembe. Igaz a hír – tért át egy Liszt körül keringő szenzációra a költő –, hogy a császári udvarban a Rákóczi-indulót játszotta?

– Nem kellett hozzá nagy bátorság. Meghívtak, elfogadtam. Aztán ott kitalálták, játsszak valamit. Rögtönöznek. Hát... azt a Berlioz-témát választottam. A variációk aztán jöttek maguktól. Mikor kérdezték, miért pont ezt választottam, mondtam, elvégre is magyar vagyok. Ezen kissé meglepődtek. Hiszen Franz Liszt: nyilván német. Vagy osztrák. Esetleg.

– Érthető – mondta Arany.

– Igen – folytatta a megkezdett gondolatot Liszt –, de én azt vallom, mindenkinek joga eldönteni, minek vallja magát. Régen rossz, ha mások akarják megmondani, ki vagyok én, vagy maga, vagy a kisasszony. Én magyar vagyok!

– Ebben én nem is kételkedtem soha! – mondta Arany.

– Furcsa a világ, tudja? – kérdezte elgondolkodón Liszt. A két neves vendég ekkor már az oldalszoba erkélyén állva pöfékeltek. Arany pipázott, Liszt egy szivarra gyújtott rá. – Ha átlépek a ha-

tárt – folytatta a muzsikus –, senki nem vonja kétségbe magyarságomat. De itthon?

– Na igen – bólintott Arany. – Itthon, különösen az utóbbi húsz évben, nagyon megsokasodtak a magyarnál is magyarabbak. Felkértek egy epigramma megírására. A szabadságharc szolnoki emlékművére. Nem vállaltam, de aztán kiírtam magamból a dühöt. Így:

Itt nyugosznak a honvédek.

Könnyű nekik, mert nem élnek.

Kik ezek, akik most feljogosítva érzik magukat arra, hogy másokról eldöntsék, kicsodák?! S megint előjöttek a százszor elátkozott csúfoló ragadványok. Hogy a német mind labanc, a cigány mind lótolvaj, a zsidó meg csupa uzsorás. Hogy a tótot és a rácot már ne is említsem. Tudja, írtam egy nagyon keserű komikus eposzt a szabadságharc bukása után, a saját ostobaságunkról. Egy allegóriát, hogy értse. Hogy mit kellett hallgatnom aztán! Csak azért, mert cigányokról szólva beszéltem magunkról. Merthogy, mondják, mi sokkal különbek vagyunk.

– Tudja – magyarázta Liszt –, életemben két nagyszerű magyar hegedűvirtuózzal volt szerencsém találkozni. Biharival és Reményi Edével. Európában senki nem vonta kétségbe magyarságukat.

– Értem, az egyik cigány, a másik zsidó – mosolyodott el Arany.

– De csak itthon – zárta le a témát Liszt. – Lehet, hogy vissza kellene mennünk a társasághoz?

– Menjen csak, én még kiverem a pipámat itt az erkély rácán – mondta Arany.

Épp jókor, mert az erkélyajtóban feltűnt Wohl Stefánia. Láthatóan megörült, hogy két neves vendégét még együtt találja.

– Minden rendben? – kérdezte. – A nővérem már a zongoránál ül.

– Hát akkor menjünk – mondta Liszt. – Különben kiválót beszélgettünk. De most már ideje, hogy meghallgassuk a nővére zongorajátékát. A madarak nagyon szépeket csicseregtek róla.

– A madarak! – legyintett bosszúsán a lány. – Tényleg meghallgatná, mester?

– Szívesen, de csak ha megígérik, nem csinálnak olyan butaságot, mint az a másik kislány, akinek a játékát néhány éve volt szerencsém meghallgatni Pesten.

– Ferenczi Terézre gondol, mester? Ő megölte magát.

– Igen. Hallottam, mi történt vele.

– Költőnek is igen tehetségesnek tűnt – mondta Arany. – Csak hát nálunk egy nőnek nincs könnyű dolga, ha művészi hajlam van benne.

– A nőknek sehol sem könnyű. Higgyék el, Franciaországban sem. George Sand is drágán fizet azért, mert művész mert lenni.

– Őt Petőfi se szerette. Azt mondta, egy nő írjon szebben, neme-
sebben – mondta Arany.

– De Szendrey Júliának mégis George Sand a példaképe! – csi-
csergett közbe Stefánia.

– Jaj, Júlia – sóhajtott Arany. – Nem sok boldogság jutott neki.
S azt mondják, sokat betegeskedik mostanában.

– Nem lehetne valahogy segíteni rajta? – kérdezte együttérzés-
sel Liszt.

– Nem hiszem. Ő maga is nagyon titkolja a dolgot. Talán valami
női baj.

Meghallgatták Jankát. Chopint játszott. A forradalmi etűdöt.
Egészen belepirult a lendületes előadásba. Liszt szeme örömmel
pihent meg a tehetséges nő boldogságtól ragyogó arcán. Aztán a
még mindig mellette álldogáló Aranyhoz fordult.

– Nagyon tehetséges. És gyönyörű – mondta. – Most már ér-
tem a pletykát, hogy maga is megpörkölődött kissé a lángjától.

– Ugyan, ugyan – szabadkozott Arany. – Nagyon öreg vagyok
én már ahhoz.

– Csak semmi szabódás. Meg is gyóntathatom, fel is oldozha-
tom. Felszentelt pap vagyok.

– Köszönöm, nem élek vele – felelte Arany határozottan.

Liszt arca egy pillanatra megkeményedett, aztán szeme újra rá-
talált a zongoránál esetlenül hajlongó Wohl Jankára.

– A szerelem – sóhajtott – nem ismer korlátokat. – Majd egy
kis habozás után hozzátette: – Megmutatom.

A vendégek udvariasan megtapsolták a házigazda produkcióját,
de aztán a figyelem Lisztre fordult. Ő határozott léptekkel oda-
ment a zongorához. Leült. Egy percig várt. Tökéletes csend lett.
Aztán szép, zengő hangján bejelentette:

– Szerelmi álmok.

És játszani kezdett. A zongora csodálatos hangzásaival elva-
rázsolta a társaság tagjait. Amikor a zene elhallgatott, a terem
zengett a tapstól, a bravótól. A muzsikus, mintha nem is hallotta
volna, felállt, meghajtotta a fejét, és senkire sem nézve, hosszú
léptekkel kiment a teremből. Az előszobában a vállára dobta a kö-
penyét, és lesietett a lépcsőn. Még mindig szó nélkül beszállt a rá
várakozó kocsi. Intésére a kocsi elindította a lovakat.

A másnapi lapok tele voltak a Wohl-szalon legújabb szenzáció-
jával: Liszt a Szerelmi álmokat játszotta!

CSABAI NIKOLETT ÉVA

A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar és filozófia szakos végzős hallgatója. A debreceni LÉK irodalmi kör tagja. Írásai eddig az Amúgy online folyóiratban és a Debreceni Mosolyvirág Egyesület Életmese című pályázatának gyűjtőkötetében jelentek meg.

Debüt

Androgün

Ahol elkezded szervesen kidolgozni magadból a lényegét, ott meghal a magzat. Kezedben a vérkörök koncentrikusan futnak, én vagyok a közepe, hallgatod, ahogy belül megreped a fal. Hajszálanként tűnnek elő az erek, elfolyik bennünk a látszat. Arcod tükröként verődik vissza a pilláimon, bennem töredékek alatt veszel el. A rezonancia szétfeszíti a hangunkat, a torkodon lecsúsznak a levegő részecskéi, a zúgás csak másodperc. Szabadulni nem tudsz, köldökünknel a hengeres kötelék nem enged el, a nyálnak különös tapadása van. Alád nyúlva, hátulról nem szakad, a szembenállás egy látomás. A felületen cseppekben feszül meg a hasadás ereje. Ujjaimat a résekbe helyezem, az elernyedés észrevehető, nem mozdulsz.

Az örökség a hasunkon csorog végig, együtt mélyülünk. A mából már tegnap lett, nem tudjuk, honnan jöttünk. Megszilárdult a jelen.

Nézőpontok

papa

Amikor a nap a legmagasabban járt, elindultam friss tejért a szekér koptatta, szalmaszálás úton. A trikóm csak a hipótól volt fehér, ha közelebről megnéztem, olyan volt, mintha sokszorosítva a kontinensek árnyéka vetődne rá. Fehér árnyékok voltak ezek, az izzadságom alakította a domborzati formák jeleit rajtuk,

ahol erősen volt sárga, az a hónaljам volt, semmi rasszizmus. A farmert még ekkor nem ismertük, vászonnadrágot viseltem, amelyet édesapámtól örököltem. Egy halott teste nem viselhet koszos vásznat, szebbet kell rá festeni, amellyel beengedik azon a bizonyoson. Az úton pitypangot szedtem neked, mindig ezt az útszélit kaptad, de te ugyanolyan szeretettel fogadtad tőlem, nem sokra telik. Arcon csókoltál, a hajadnak mindig tejszaga volt, a karjaimban illatoztam a frissességet. A versekben mindig a tejedről írtam, tejeskávé lett belőle, néha cukros tej vagy csak fekete leves. A kannámat lassan töltötted meg, minél mélyebbről merted a vödörből, annál finomabb volt, néha a mellbimbód megremegtetted az úszó pillét. Ekkor biztos voltam benne, hogy ha otthon kiöntöm a bögrébe, akkor téged ihatlak meg.

mama

Hajnal négykor kelek, megmosdatom a beteg Irénkét, csak szobatiszta, de semmi egyéb. Én is Irén lettem, egészséges. A hátamon hordozom az irénséget. A pajtában leülök a sámlira. Azonosság helyett, ülőalkalmatosság. Fejemet nekidöntöm a tehénnek, a feltja mára terebélyesebb lett az oldalán, át kéne ülni. Ha fekélyes lesz, akkor csak ápolás, és semmi fejés. Az edénybe egyre gyorsabban zuhog az áporodott fehérség. Az árnyékszék lopózik mellem, amikor a langyos cseppek az arcomon csapódnak le. A durva szőr dörzsöli a homlokomat, egymást kezdjük ki, de én leszek az anyátlanabb. Amikorra ideér, én már kész leszek. Este bálba megyünk. A tegnapi pitypangot a mellemre fogom tűzni.

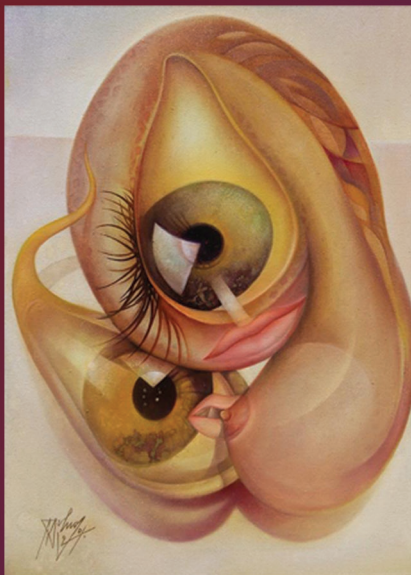
Nedves hajamat becsavarom, és a sparhelt fölött szárítom, amikor kiengedem, arany-sárga. A tüköröm törésvonaláiban már rozsdá nőtt, ettől élénkebbnek látom a fűrtjeimet. Este minél többet forgatom őket, annál erősebben érzem magamon a trágyaszagot.

Jani hazakisért. Mindig eljött velem a hosszú, hazavezető úton. Amikor a karjaiba zárt, azt mondta, a hajam tejszagú.

- 3 Böszörményi Zoltán: Másféle nyár (vers)
- 4 Halász Margit: Jézus szíve (novella)
- 7 Dimény H. Árpád versei
- 11 Benedek Szabolcs: Garniszálló (részlet egy készülő regényből)
- 21 Orcsik Roland: Holt nyelv (vers)
- 22 Boldogh Dezső: A gyermek (novella)
- 24 Horváth Benji versei
- 28 Centauri: Jákob botja (részletek egy készülő regényből)
- 32 Bogdán László: Vaszilij Bogdanov – Ricardo Reis Szibériában.
A költői verseny IV. (vers)
- 38 Varga Bence: Szoba kiadó (novella)
- 55 Purosz Leonidasz versei
- 59 Szávai Attila: Startkő (novella)
- 61 Ayhan Gökhan versei
- 64 Laik Eszter: Béke (tárca)
- 66 Hudy Árpád: Betűszilánkok 2. – Az elloptott huszár (tárca)
- 70 Boldog Zoltán: A kapitalizmus vége (tárca)
- 73 „Olyan ez, mint egy csodás spájk...” – Laik Eszter beszélgetése
Méhes Károllyal
- 78 Pethő Anita: Az embert a kutya sem irigyli (Orcsik Roland:
Harmadolás)
- 82 Szarka Károly: Szabadságba oltott létbizonytalanság (Soltész Béla:
Rabszolgasors)
- 87 Kirilla Teréz: Akik nem értik Isten hallgatását (Hevesi Judit:
Hálátlanok búcsúja)
- 91 Boldogh Dezső: Mediterrán időutazás (Hegyi Botos Attila:
Az etruszk utas)
- 95 Benedek Leila: Az év legprovokatívabb könyve (Massimiliano
Parente: Hitler után a második legnagyobb művész)
- 99 Laik Eszter: Hogyan lett tizenkét nőből fiatal szélhámós? (Forgách
András: Valami fiatal szélhámós)
- 103 Bollobás Enikő: Irodalom és szórakoztatás – Jonathan Franzen
regényeiről (esszé)
- 115 Bárdos József: Hihetlenségek – Szerelmi álmok (Arany János és
Liszt Ferenc)
- 119 Debüt – Csabai Nikolett Éva

Molnos Zoltán festőművész
1962-ben született Székelyudvarhelyen.

www.molnosart.ro
www.molnos-zoltan.webnode.hu

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

